

ЛІТЕРАТУРА

до знаменних і пам'ятних дат
Тернопільщини
на 2012 рік

Бібліографічний покажчик

УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА
УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

Випуск двадцять другий

**Література
до знаменних і пам'ятних
дат Тернопільщини
на 2012 рік**

Бібліографічний покажчик

Тернопіль
Видавництво «Підручники і посібники»
2011

УДК 050.9
ББК 92.5(4УкрТер)
Л 64

Укладач *М. Друневич, завідувачка відділом краєзнавчої літератури та бібліографії Тернопільської ОУНБ*

Редактор *О. Раскіна*

Відповідальний за випуск

та керівник проекту *В. Вітенко, директор Тернопільської ОУНБ*

Комп'ютерний набір та верстка *С. Стахурська*

Видано за фінансової підтримки
Тернопільської обласної ради й
Тернопільської обласної державної адміністрації

Л 64 Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2012 рік. Вип. 22 : бібліогр. покажч. / Упр. культури Терноп. обл. держадмін., Терноп. обл. універс. наук. б-ка ; уклад. М. Друневич ; ред. О. Раскіна. — Т. : Підручники і посібники, 2011. — 96 с.

ISBN

Видання містить інформацію про пам'ятні події краю та його видатних людей.

Посібник слугуватиме науковцям, освітянам, краєзнавцям, студентству, культурно-освітнім працівникам, широкому загалу користувачів.

УДК 050.9
ББК 92.5(4УкрТер)

ISBN

© Тернопільська обласна універсальна наукова бібліотека, 2011

Від упорядника

«Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини» видається Тернопільською обласною універсальною науковою бібліотекою з 1991 року щорічно. Мета цього посібника — надати представникам державних структур, бібліотекарям, викладачам навчальних закладів, учителям, краєзнавцям, журналістам, студентам, а також усім, хто небайдужий до історії краю, його сьогодення, довідковий матеріал про важливі події в історії області, ювілеї уродженців краю й видатних діячів, які життям та діяльністю пов'язані з Тернопільщиною, і дати можливість спланувати свою роботу на наступний рік.

Посібник розпочинає перелік основних ювілейних і пам'ятних дат року. Далі подається інформація про імена та події, що не увійшли до основного списку.

Основні ювілейні дати систематизовано за хронологічною послідовністю, зокрема подається число, місяць, найменування події, текстова довідка та рекомендаційний список літератури, а в персоналіях — за алфавітом. Дати подано за новим стилем, з друкованих джерел, при цьому перевага надавалась інформації з енциклопедичних видань, зокрема Тернопільського енциклопедичного словника. Полегшить користування бібліографією «Іменний покажчик» та «Покажчик назв».

Бібліографічний опис і скорочення здійснено відповідно до стандартів України в бібліотечній справі.

Перелік дат і ювілеїв неповний. Добір матеріалу до посібника закінчено у жовтні 2011 р.

Розширити коло літератури цієї тематики допоможуть видання: «Література про Тернопільську область за ... рік», краєзнавчі бібліографічні покажчики, списки та попереджувальні довідки, видані Тернопільською обласною універсальною науковою бібліотекою за попередні роки, зведений краєзнавчий каталог, електронний краєзнавчий каталог.

Електронний варіант покажчика розміщено в мережі інтернет за адресою: www.library.te.ua на сторінках «Видання бібліотеки» та «Календар знаменних дат».

Радимо використати пропонований довідник для вшанування видатних земляків, відзначення дат, які стосуються історії та культури певного району.

Висловлюємо щиру подяку за надання окремих матеріалів:

Головину Б. П. — заслуженому працівникові народної освіти України, краєзнавцю;

Гуцалу П. З. — кандидатів історичних наук, доцентів Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка, краєзнавцям;

Ковалькову Ю. Ф. — заступникові голови обласної організації Філателістів АсФУ.

Ваші поради, зауваження та пропозиції щодо даного випуску просимо надсилати на адресу: відділ краєзнавчої літератури та бібліографії, Тернопільська ОУНБ, бульвар Шевченка, 15, м. Тернопіль, 46001; e-mail: admin@library.te.ua; тел. (0352) 52-72-70.

Знаменні та пам'ятні дати Тернопільщини на 2012 рік

СІЧЕНЬ

- 2 — 125 років від дня народження Миколи Андрійовича Чайковського (2.01.1887—7.10.1970) — ученого-математика
- 19 — 100 років від дня народження Ярослава Семеновича Стецька (19.01.1912—5.07.1985) — політичного та державного діяча

ЛЮТИЙ

- 17 — 120 років від дня народження Йосифа Сліпого (17.02.1892—7.09.1984) — патріарха Української греко-католицької церкви
- 25 — 125 років від дня народження Леся Степановича Курбаса (25.02.1887—3.11.1937) — режисера, актора, драматурга й публіциста

БЕРЕЗЕНЬ

- 75 років із часу заснування Кременецького краєзнавчого музею (1937)

КВІТЕНЬ

- 11 — 75 років від дня народження Євгена Тимофійовича Удіна (11.04.1937) — заслуженого художника України
- 18 — 80 років від дня народження Георгія Михайловича Петрука-Попика (18.04.1932—15.06.2006) — поета, публіциста, лауреата Всеукраїнської премії ім. братів Лепких

ЧЕРВЕНЬ

- 12 — 120 років від дня народження Арсена Васильовича Річинського (12.06.1892—13.04.1956) — українського публіциста, видавця, церковного діяча, композитора, лікаря

ЛИПЕНЬ

- 13 — 50 років від дня народження Івана Васильовича Шелепа (13.07.1962) — художнього керівника Тернопільського академічного обласного театру актора і ляльки, заслуженого діяча мистецтв України
- 15 — 120 років від дня народження Мілени Іванівни Рудницької (15.07.1892—29.03.1976) — політичної та громадської діячки, журналістки, письменниці

СЕРПЕНЬ

- 2 — 60 років від дня народження Богдана Івановича Мельничука (2.08.1952) — українського письменника, журналіста, редактора, краєзнавця, заслуженого діяча мистецтв України
- 18 — 125 років від дня народження Ганни Амвросіївни Крушельницької (18.08.1887—13.05.1965) — української співачки, педагога
- 27 — 60 років від дня народження Михайла Якубовича Форгеля (27.08.1952—29.09.2006) — заслуженого діяча мистецтв України, театрознавця
- 29 — 100 років від дня народження Богдана Івановича Блажкевича (29.08.1912—8.10.1986) — ученого в галузі теоретичної електротехніки

ВЕРЕСЕНЬ

- 5 — 70 років від дня народження Петра Павловича Шпорчука (5.09.1942) — живописця-монументаліста, графіка
- 20 — 45 років із часу заснування Денисівського краєзнавчого музею (20.09.1967)
- 23 — 140 років від дня народження Соломії Амвросіївни Крушельницької (23.09.1872—16.11.1952) — української народної співачки, педагога, заслуженого діяча мистецтв України
- 29 — 140 років від дня народження Осипа Івановича Роздольського (29.09.1872—27.02.1945) — фольклориста, педагога та перекладача

ЖОВТЕНЬ

- 14 — 70 років із часу створення Української повстанської армії (УПА) (14.10.1942)
- 30 — 130 років від дня народження Михайла Львовича Бойчука (30.10.1882—13.07.1937) — українського живописця, графіка

ЛИСТОПАД

- 4 — 125 років від дня народження Олександра Анастасійовича Неприцького-Грановського (4.11.1887—4.11.1976) — українського вченого-ентомолога, публіциста, поета, політичного, культурного та громадського діяча
- 4 — 140 років від дня народження Богдана Сильвестровича Лепкого (4.11.1872—21.07.1941) — поета, прозаїка, перекладача, літературознавця, художника, педагога

ГРУДЕНЬ

- 17 — 75 років від дня народження Марії Євгенівни Гонти (17.12.1937) — актриси та співачки (сопрано), заслуженої артистки УРСР

80-річчя Голодомору в Україні (1932—1933)

Міста-ювіляри

785 років із часу заснування міста Кременця (1227)

490 років із часу заснування міста Чорткова (1522)

Перелік дат, які не увійшли в основний список

***1 січня 1527 р.** — перша писемна згадка про села **Васьківці** та **Круголець**, нині Шумського району.

***1 січня 1927 р.** у с. Бишках, нині Козівського району, народився художник-графік, скульптор, громадсько-культурний діяч у діаспорі **Володимир-Мар'ян Методійович Беднарський**. Помер 30 вересня 1996 р. у м. Торонто (Канада).

1 січня 1967 р. побачив світ перший номер **молодіжної обласної газети «Ровесник»**, яка була заснована як орган обкому ЛКСМУ.

Перший редактор — Петро Перебийніс.

1991—1996 рр. газета виходила під назвою «Західна Україна»; 1996—2002 рр. — молодіжна газета «Ровесник».

3 січня 1922 р. у с. Колодribці, нині Заліщицького району, народився історик, журналіст, доктор філософії, дійсний член НТШ та ВУАН, громадсько-політичний діяч у діаспорі **Василь Іванович Верига**.

У 1936—1938 рр. навчався в Заліщицькій семінарії, 1938—1942 рр. — у гімназії в Коломиї.

У 1943 р. добровольцем вступив до дивізії «Галичина», брав участь у битві під Бродами. Попав у полон.

З 1951 р. — у Канаді. Закінчив історичний факультет Оттавського університету.

1966—1973 рр. — редактор журналу «Вісті комбатанта».

1968—1987 рр. — бібліотекар у Торонтському університеті.

З 2000 р. — член НСПУ.

Помер 30 грудня 2008 р. у м. Торонто (Канада).

***3 січня 1927 р.** у с. Жеребках, нині Підволочиського району, народився член ОУН, сотенний УПА **Мар'ян Іванович Чайка**. Загинув у бою з групою НКВС 25 лютого 1945 р. біля с. Гострої Могили, що нині належить до с. Турівки Підволочиського району.

***24 січня 1912 р.** у Скалаті, нині місто Підволочиського району, народився історик, археолог, асиріолог, доктор філософії, професор Пенсільванського університету **Єфраїм Авідор Спайзер**. Помер 15 червня 1965 р. у м. Елкінс-Парку (США).

25 січня 1737 р. ікону **Пресвятої Діви Марії** в церкві с. Буцнева, нині Тернопільського району, визнано чудотворною.

***26 січня 1902 р.** у м. Теремовлі народився польський учений-зоолог, професор **Роман Кунтц**. Загинув 21 серпня 1944 р. у м. Варшаві (Польща).

***27 січня 1527 р.** у битві під м. **Кременцем** військо князя Костянтина Острозького розбило 17-тисячну кримську орду й врятувало велику кількість бранців.

***30 січня 1912 р.** у с. Сосулівці, нині Чортківського району, народився магістр права, педагог, громадсько-культурний діяч **Ярослав Орбець**. Помер 22 вересня 1989 р. у м. Львові.

1 лютого 1912 р. у с. Ілавчому, нині Теремовлянського району, народився художник, культурний діяч, організатор спортивного руху **Маріян Юліанович Борачок**. Помер 7 листопада 1993 р. у м. Буффало (США).

2 лютого 1952 р. у с. Стриганцях Бережанського району народився доктор біологічних наук, завідувач відділу Інституту біології клітини НАН України та професор Львівського національного університету ім. І. Франка **Михайло Васильович Гончар**.

***2 лютого 1952 р.** у м. Збаражці народився член Національної спілки архітекторів України, лауреат Державної премії України в галузі архітектури **Юрій Іванович Бабич**.

***5 лютого 1817 р.** у м. Тернополі народився громадський діяч, посол австрійського парламенту в 1848 р., бургомістр м. Тернополя в 1855—1868 рр. **Володимир Мандель**. Помер 5 травня 1886 р. у м. Тернополі.

***11 лютого 1872 р.** у м. Кременці народився православний священик, богослов, поет **Олександр Олександрович Хотовицький**. Розстріляний органами НКВС СРСР 19 серпня 1937 р. у м. Москві (Росія). У 1994 р. визнаний Російською православною церквою святим.

***11 лютого 1887 р.** у с. Лапшині, нині Бережанського району, народився громадський діяч, делегат УНРади ЗУНР, учасник Акту Злуки й делегат Трудового конгресу України в м. Києві **Роман Микитович Глушок**. Помер 30 серпня 1978 р. у родинному селі.

12 лютого 1882 р. у м. Києві народився військовий діяч, полковник УГА і начальник її штабу, генерал-хорунжий (посмертно) Армії УНР **Євген Васильович Мешковський**. Помер від ран 9 липня 1920 р. і похований у м. Тернополі.

15 лютого 1847 р. у с. Білокриниці, нині Підгаєцького району, народився священик, літератор, мовознавець, педагог, ректор Львівської духовної семінарії в 1883—1892 рр. **Богдан-Теодор Іванович П'юрко**. Помер 28 жовтня 1906 р. у м. Львові.

***17 лютого 1887 р.** у м. Тернополі народився польський скрипаль, музичний діяч, професор Вищої музичної школи в м. Катовіцах **Юзеф Цетнер**. Помер 5 липня 1965 р. у м. Кракові (Польща).

***19 лютого 1837 р.** у м. Бучачі народився священник, доктор теології, префект духовної семінарії та доцент університету в м. Львові, посол Галицького сейму (1868—1876) і рейхсрату (1873—1879), літератор **Гаврило Крижанівський**. Помер у 1892 р. у м. Львові.

19 лютого 1887 р. у містечку Великі Бірки, нині смт Тернопільського району, народився педагог, делегат УНРади ЗУНР у 1919 р. **Теодор (Федір) Павлович Загора**. Розстріляний органами НКВС СРСР 19 грудня 1937 р. у м. Харкові.

22 лютого 1912 р. у с. Лопушному, нині Кременецького району, народився бібліограф, історик, журналіст, доктор економічних наук, громадсько-культурний діяч у діаспорі **Максим Семенович Бойко**. Помер 6 лютого 1998 р. у м. Блумінгтоні, похований у м. Саут-Баунд-Бруку (США).

***28 лютого 1892 р.** у с. Добромірці, нині Збарзького району, народився педагог, науковий працівник Кам'янець-Подільської гідробіологічної станції **Антон Андрійович Марцинюк**. Заарештований у грудні 1932 р. і розстріляний органами НКВС СРСР 8 грудня 1937 р. у м. Ленінграді (нині Санкт-Петербург, Росія).

***3 березня 1847 р.** у с. Лапшині, нині Бережанського району, народився священник, літератор, видавець, громадсько-освітній діяч **Лев Теодорович Джулинський**. Помер 11 жовтня 1923 р. у родинному селі.

***6 березня 1902 р.** у м. Тернополі народився один із творців сучасної вестибулології, доктор отоларингології, професор Краківського університету, дійсний член Польської АН **Ян Міодонський**. Помер 30 вересня 1963 р. у м. Кракові (Польща).

***10 березня 1897 р.** у с. Беримівцях, нині Зборівського району, народився педагог, гімназійний професор, меценат **Михайло Ребрик**. Помер 23 червня 1974 р. у м. Торонто (Канада).

***13 березня 1892 р.** у с. Беневі, нині Тереховлянського району, народився поручник УГА, адвокат, доктор права, громадський діяч **Юрій Дякунчак**. Помер 25 травня 1963 р. у м. Торонто (Канада).

16 березня 1912 р. у с. Шибалині, нині Бережанського району, народилася зв'язкова Головного проводу ОУН, довголітній в'язень радянських таборів **Галина Томівна Дидик**. Померла 23 грудня 1979 р. у м. Христинівці Черкаської області, похована в м. Бережанах Тернопільської області.

16 березня 1932 р. у с. Токах, нині Підволочиського району, народився гірничий інженер, доктор геологічних наук, професор **Нестор Никодимович Гунька**. Помер 4 жовтня 2002 р. у м. Івано-Франківську.

20 березня 1897 р. у Скалаті, нині місто Підволочиського району, народився вояк УГА, лікар, громадський діяч, в'язень радянських таборів у 1944—1954 рр. **Семен Васильович Кивелюк**. Помер 11 квітня 1967 р. у м. Львові.

***24 березня 1917 р.** у м. Тернополі українці — офіцери російської армії, співробітники Всеросійського союзу міст, Всеросійського земсько-го союзу та місцеві жителі — прийняли на зборах **вітальне звернення до Української Центральної Ради** в м. Києві.

25 березня 1692 р. розпочалось **будівництво фортеці Окопи** — Гори Святої Трійці; нині це с. Окопи Борщівського району.

***27 березня 1887 р.** у м. Тернополі народився педагог, гімназійний професор, краєзнавець, громадсько-освітній діяч **Павло Дмитрович Дяків**. Загинув у радянському ув'язненні на Уралі (Росія) в 1942 р.

***31 березня 1552 р.** — **перша писемна згадка про села Висічка**, нині Борщівського району; **Давидківці** та **Свидова**, нині Чортківського району; **Рожанівка**, нині Заліщицького району.

1 квітня 1887 р. у с. Присівцях, нині Зборівського району, народився агроном, комісар Зборівського повіту в період ЗУНР, професор Кам'янець-Подільського сільськогосподарського інституту та науково-дослідного інституту птахівництва **Олекса Степанович Мельник**. Заарештований у 1932 р. і помер 5 квітня 1935 р. у таборі біля Караганди (Казахстан).

***1 квітня 1892 р.** у м. Бучачі народився підхорунжий Легіону УСС і четар УГА, адвокат, магістр права, громадський діяч **Михайло Іванович Гузар**. Помер 15 квітня 1976 р. у м. Нью-Йорку. Похований у м. Саут-Баунд-Бруку (США).

***1 квітня 1912 р.** у с. Ласківцях, нині Тереховлянського району, народився священник-василіянин, доктор теології, в'язень радянських таборів у 1948—1957 рр. **Іван Васильович Кушнір** (у чернецтві — Йосиф). Помер 24 серпня 1988 р. у с. Великих Гаях біля м. Тернополя. Похований у родинному селі.

8 квітня 1887 р. у м. Бережанах народився громадсько-політичний і профспілковий діяч, державний секретар праці та суспільної опіки в першому уряді ЗУНР **Антін Михайлович Чернецький**. Помер 15 лютого 1963 р. у м. Цюриху (Швейцарія).

10 квітня 1957 р. у м. Тернополі народився доктор історичних наук, професор, завідувач відділу та в. о. директора Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, професор Львівського національного університету ім. І. Франка **Микола Романович Литвин**.

11 квітня 1597 р. у м. Варшаві (Польща) після тортур страчено керівника збройного козацького виступу **Семерія (Северина) Наливайка**. Народився в родині служилого боярина на Гусятинщині. Рік народження невідомий.

12 квітня 1782 р. у м. Почаєві, нині Кременецького району, помер і похований граф українського походження, меценат **Микола Степанович Потоцький**. Народився в 1712 р.

12 квітня 1912 р. було складено першу пластову присягу, від цього дня веде своє літочислення **Пласт** на Тернопільщині.

Пластуни боролися за Українську державність у складі Січових стрільців, ОУН, УПА. У 1930 р. Пласт заборонила польська влада, був у забутті й у радянський період.

З відродженням незалежності — відродився й Пласт. Пластуни були активними в започаткуванні багатьох суспільно-корисних ініціатив.

***15 квітня 1887 р.** у с. Настасові, нині Тернопільського району, народився адвокат, доктор права, офіцер УГА, громадський діяч **Григорій Теодорович Куріца**. Помер 3 листопада 1935 р. у смт Микулинцях. Похований у м. Тернополі.

16 квітня 1947 р. у м. Козові народився релігійний діяч, єпископ-ординарій Луцької дієцезії римо-католицької церкви **Маркіян Трофим'як**.

***18 квітня 1887 р.** у с. Вовківцях, нині Борщівського району, народився правник, діяч української діаспори в Канаді **Юрій Григорович Шкварок**. Помер 3 листопада 1950 р. у м. Едмонтоні (Канада).

***21 квітня 1897 р.** у с. Зарваниці, нині Тербовлянського району, народився вояк Легіону УСС та офіцер Армії УНР, публіцист, редактор, діяч української діаспори **Петро Кононович Сагайдачний**. Помер 12 січня 1971 р. у м. Нью-Йорку (США).

22 квітня 1892 р. у с. Гадинківцях, нині Гусятинського району, народився педагог, доктор філософії, літературознавець, перекладач **Михайло Климентійович Соневицький**. Помер 30 листопада 1975 р. у м. Нью-Йорку (США).

25 квітня 1922 р. у м. Чорткові народився педагог, історик, доктор філософії, член-кореспондент УВАН **Леонід Михайлович Соневицький**. Помер 6 серпня 1966 р. у м. Нью-Йорку (США).

***26 квітня 1882 р.** у с. Бобулинцях, нині Бучацького району, народився вояк УСС, офіцер УГА, кооперативний і громадсько-культурний діяч, диригент хору «Сурма» **Ярослав Сім'янович**. Помер 14 січня 1943 р. у с. Березці Ліського повіту (нині Польща).

***28 квітня 1512 р.** польсько-руське військо розгромило татарську орду й визволило з полону тисячі бранців у битві біля с. Лопушного, нині Кременецького району.

28 квітня 1932 р. за вироком польського суду страчено українських патріотів **Павла Голояда** та **Якова Пришляка**, звинувачених у підготовці замаху на поліційного агента й начальника поліції в містечку Гримайлові. Їх страта спричинила піднесення національного духу серед українців краю.

29 квітня 1872 р. у с. Лучці, нині Тернопільського району, народився лікар, громадський діяч **Григорій Васильович Гарматій**. Доктор медицини. Працював лікарем на Гуцульщині, згодом — у м. Тербовлі. Член ряду українських товариств.

Під час Першої світової війни — військовий лікар австрійської армії. Помер 29 грудня 1930 р. у м. Тербовлі.

***30 квітня 1887 р.** у с. Налужжі, нині Тербовлянського району, народився офіцер корпусу Січових стрільців Армії УНР, магістр права, адвокат, громадський діяч **Роман Володимирович Шенкірик**. Помер 7 січня 1967 р. у м. Сан-Бернардіно (США).

3 травня 1897 р. у с. Озерній, нині Зборівського району, народився актор і режисер театру **Януарій Дем'янович Бортник**. Розстріляний органами НКВС 16 січня 1938 р. у м. Києві.

***5 травня 1892 р.** у м. Збаражі народився поручник УГА, адвокат, доктор права, громадський діяч **Григорій Іванович Ничка**. Помер у 1981 р. у м. Нью-Йорку. Похований у м. Саут-Баунд-Бруку (США).

***5 травня 1912 р.** у с. Ласківцях, нині Тербовлянського району, народився польський актор і режисер, театральний діяч **Адольф Хроніцький**. Помер 23 вересня 1989 р. у м. Глівіце (Польща).

8 травня 1927 р. у Товстому, нині смт Заліщицького району, народився вчений-мікробіолог, публіцист, перекладач, дійсний член ВУАН та НТШ, громадський діяч у діаспорі **Євген-Богдан Миколайович Рослицький**. Помер 4 січня 2008 р. у м. Лондоні (провінція Онтаріо, Канада).

***9 травня 1897 р.** у с. Заліссі, нині Чортківського району, народився адвокат, доктор права, член Українського державного правління у м. Львові в 1941 р., бургомістр м. Чорткова в 1941—1944 рр. **Михайло Семенович Росляк**. Помер 26 листопада 1966 р. у м. Едмонтоні (Канада).

***13 травня 1882 р.** у с. Білій, поблизу м. Тернополя, народився адвокат, доктор права **Володимир Амвросійович Крушельницький**, брат видатної співачки Соломії Крушельницької. Помер у 1938 р. у м. Львові.

***16 травня 1922 р.** у с. Сков'ятині, нині Борщівського району, народився скульптор, медальєрист, член Спілки художників України **Любомир Григорович Терлецький**. Помер 25 вересня 1993 р. у м. Львові.

***20 травня 1912 р.** у м. Кременці народилася педагог, організаторка Союзу українок на Волині, громадська діячка в діаспорі **Олександра Йосипівна Гаюк** (Жиглевич). Померла 16 травня 2000 р. у м. Чикаго (США).

***23 травня 1952 р. відбувся бій** групи повстанців під командуванням тернопільського окружного провідника ОУН «Олеся» (Івана Комара) з частинами МДБ у лісі біля с. Чернихова Зборівського району.

25 травня 1962 р. у с. Вишгородку Лановецького району народилася **Надія Семенівна Новіцька** — бібліотекар-бібліограф, директор Тернопільської обласної бібліотеки для дітей.

Після закінчення Рівненського інституту культури в 1984 р. (нині гуманітарний університет) працювала методистом, провідним методистом, завідувачкою науково-методичного відділу Тернопільської обласної універсальної наукової бібліотеки.

1993 р. — заступника директора з наукової роботи обласної бібліотеки для дітей. У 1994 р. очолила колектив книгозбірні.

З ініціативи Н. Новіцької в 2002 р. при бібліотеці було створено центр доступу і навчань в інтернеті.

Надія Семенівна — член президії асоціації дитячих бібліотек України, очолює секцію «Соціальний захист бібліотекарів».

***27 травня 1852 р.** у с. Глибочку, нині Борщівського району, народився доктор права, суддя, громадський діяч **Антін Іванович Твердохліб**. Помер 28 вересня 1906 р. у м. Львові.

29 травня 1852 р. у м. Тернополі народився чеський піаніст і композитор **Індріх фон Каан** (Каан-Альбест). Помер 7 березня 1926 р. у Рудній-Таборі (Чехія).

12 червня 1927 р. у с. Жеребках, нині Підволочиського району, народився педагог, літературознавець, доктор філологічних наук, професор **Володимир Михайлович Гладкий**. Помер 17 жовтня 1991 р. у м. Тернополі. Похований у м. Скалаті Підволочиського району.

15 червня 1602 р. у м. Тернополі розпочато під керівництвом майстра Леонтія **будівництво кам'яної церкви Різдва Христового**. Вона діє донині та є окрасою міста.

***16 червня 1947 р.** у бою з групою МДБ у лісі біля с. Хомів Збарзького району загинули вояки УПА **Роман Баранецький** («Дністер»), **Семен Надрічний** («Ворон»), **Іван Мальк** («Вихор»), **Петро Модчук** («Коник»), **Осип Олійник** («Шугай»), **Михайло Ткачук** («Хитрун»).

***28 червня 1882 р.** у с. Вікні, нині Гусятинського району, народився педагог, офіцер УГА, громадсько-освітній діяч **Петро Антонович Налуковий**. Помер 21 січня 1937 р. у с. Курівцях, нині Зборівського району.

***1 липня 1912 р.** у с. Зарваниці, нині Теребовлянського району, народився священник, митрат, церковний і громадсько-просвітній діяч у діаспорі **Іван Гаврилюк**. Помер 12 січня 2008 р. у м. Монреалі (Канада).

***1 липня 1922 р.** у с. Жеребках, нині Підволочиського району, народився педагог, перекладач, доцент Львівського політехнічного інституту (нині Національний університет «Львівська політехніка») **Павло Васильович Гладкий**. Помер 17 жовтня 1990 р. у м. Львові.

2 липня 1857 р. у с. Яблуневі, нині Гусятинського району, народився священник, громадсько-освітній діяч, засновник і редактор першої української газети в США «Америка» **Іван Якович Волянський**. Помер 2 серпня 1926 р. у с. Дичкові, нині Тернопільського району.

***2 липня 1932 р.** у м. Тернополі народився польський математик, доктор математичних наук, професор Інституту математики в 1967—2002 рр., дійсний член Польської АН **Олександр Пельчинський**.

4 липня 1892 р. у с. Бурканові, нині Теребовлянського району, народився офіцер УГА, педагог, доктор права й політичних наук, громадський діяч **Павло Бабій**. Помер 26 листопада 1966 р. у м. Мюнстері (Німеччина).

5 липня 1887 р. у м. Тернополі відкрилася **крайова етнографічна виставка**, яка містилася на території сьогодишнього Старого парку, а також у будинку міського магістрату (сьогодні тут міський скверик перед головноштамтом). На ній було представлено окремі етнографічні групи з різних околиць Галицького Поділля. На виставці як кореспондент газети «Кур'єр Львовські» перебував Іван Франко.

***6 липня 1912 р.** у с. Телячому, нині Мирне Підгаєцького району, народився адвокат, магістр права, редактор, громадський діяч у діаспорі **Йосип Іванович Бойко**. Помер 10 жовтня 1982 р. у м. Торонто (Канада).

7 липня 1912 р. у містечку Великі Бірки, нині смт Тернопільського району, народився священник, громадсько-культурний діяч у діаспорі **Данило Григорович Мацелюх**. Помер 21 листопада 1972 р. у м. Едмонтоні (Канада).

***10 липня 1907 р.** у м. Теребовлі народилася педагог, філолог, літераторка, віце-президент австрійської комісії ЮНЕСКО **Мінна Лахс** (Шіффманн). Померла 22 червня 1993 р. у м. Відні (Австрія).

***15 липня 1887 р.** у м. Бережанах народився адвокат, суддя, доктор права, громадський діяч **Богдан Дем'янович Савчак**. Помер 2 червня 1956 р. у Бистриці (Польща).

***15 липня 1912 р.** у м. Чорткові народився польський режисер документального кіно, діяч культури **Роман Банах**. Помер 19 серпня 1966 р. у м. Варшаві (Польща).

***16 липня 1867 р.** у с. Шманьківцях, нині Чортківського району, народився педагог, гімназійний професор, директор Коломийської української гімназії **Прокіп Мостович**. Помер 26 травня 1937 р. у м. Коломиї, нині Івано-Франківської області.

***17 липня 1887 р.** у м. Бучачі народився адвокат, доктор права, поручник УГА, комісар Перемишлянського повіту в період ЗУНР, діяч УНДО, посол сейму Польщі **Франц Томович Свістель**. Помер 4 липня 1966 р. у м. Сіракузах (США).

***19 липня 1912 р.** у с. Медині, нині Підволочиського району, народився адвокат, магістр права, громадський діяч у діаспорі **Осип Михайлович Губчак**. Помер 9 грудня 1997 р. у м. Чикаго (США).

***20 липня 1837 р.** у с. Козівці, нині Тернопільського району, народився священник, хоровий диригент, громадсько-освітній діяч **Панкратій Дмитрович Білінський**. Помер 27 січня 1899 р. у с. Токах, нині Підволочиського району.

25 липня 1947 р. у с. Стінці, нині Бучацького району, народилася вишивальниця, заслужений майстер народної творчості України (1985) **Марія Михайлівна Варениця**.

***26 липня 1497 р.** — перша писемна згадка про села **Сороцьке** та **Янів** (нині Долина) на Теробовлянщині, **Городниця** й **Сулківці** (нині Самолусківці) на Гусятинщині.

***29 липня 1887 р.** у с. Настасові, нині Тернопільського району, народився лікар, доктор медицини, офіцер УГА **Петро Петрович Стахів**. Розстріляний органами НКВС СРСР 21 квітня 1938 р. у м. Челябінську (Росія).

30 липня 1882 р. у с. Білобожниці, нині Чортківського району, народився педагог, журналіст, громадсько-освітній діяч **Лев Петрович Ясінчук**. Помер 12 жовтня 1963 р. у м. Брукліні (США).

***30 липня 1897 р.** у с. Висипівцях, нині Зборівського району, народився офіцер УГА, інженер, громадський діяч у діаспорі **Володимир Гаванський**. Помер 1 серпня 1966 р. у м. Ньюарку (США).

4 серпня 1912 р. у м. Бережанах народився лікар, доктор медицини, громадський діяч у діаспорі **Любомир Олександрович Бородайко**. Помер 11 квітня 2003 р. у м. Клівленді (США).

***10 серпня 1912 р.** у с. Старому Місті, нині Підгаєцького району, народився педагог, самодіяльний актор, громадсько-культурний діяч у

діаспорі **Сидір Цегельницький**. Помер 2 вересня 1972 р. у м. Торонто (Канада).

***11 серпня 1862 р.** у с. Красному, нині Калуського району Івано-Франківської області, народився довголітній тернопільський парох і громадсько-просвітній діяч **Володимир Петрович Громницький**. Помер 23 листопада 1935 р. у м. Тернополі.

***11 серпня 1887 р.** у с. Стегниківцях, нині Тернопільського району, народився адвокат, доктор права, офіцер і військовий суддя УГА, громадський діяч **Степан Гаврилович Воркун**. Заарештований органами НКВС СРСР у грудні 1939 р. і загинув в ув'язненні за невідомих обставин.

***13 серпня 1807 р.** у с. Камінній Горі, нині приєднано до с. Завалова Підгаєцького району, народився польський повстанець, поет, літературний критик **Луціан Семінський**. Помер у 1877 р. у м. Кракові (Польща).

***17 серпня 1612 р.** у Вишнівці, нині смт Збарзького району, народився український князь, польський полководець, воевода руський **Єремія (Ярема) Михайлович Вишневецький**. Помер 20 серпня 1651 р. біля с. Паволочі на Житомирщині. Перепохований у Польщі.

***17 серпня 1772 р.** укладено угоду між Австрією та Росією про поділ Речі Посполитої, згідно з якою Австрія захопила Галичину, включаючи центральну та південну частини сучасної Тернопільщини.

***21 серпня 1867 р.** у с. Липиці Гірній, нині Верхня Липиця Рогатинського району Івано-Франківської області, народився правник, міський комісар м. Бережан у період ЗУНР, громадський діяч **Іван Степанович Масляк**. Помер 3 лютого 1925 р. у містечку Козовій.

***23 серпня 1887 р.** у містечку Гусятині народився адвокат, доктор права, громадський діяч на Дрогобиччині, один із лідерів Фронту національної єдності в 1935—1939 рр. **Володимир Данилович Ільницький**. Помер 12 травня 1942 р. у радянському ув'язненні в Росії.

***27 серпня 1882 р.** у с. Реневі, нині Зборівського району, народився польський архітектор **Вавжинець Дайчак**. Помер 28 квітня 1968 р. у м. Кракові (Польща).

***27 серпня 1902 р.** у с. Устечку, нині Заліщицького району, народився адвокат, магістр права, громадський діяч у діаспорі **Михайло Григорович Годованець**. Помер 31 серпня 1960 р. у м. Філадельфії (США).

***30 серпня 1892 р.** у м. Борщеві народився священник, катехит гімназії в м. Стрию на Львівщині, громадсько-просвітній діяч **Маріан-Роман Цурковський**. Помер 30 жовтня 1968 р. у м. Торонто (Канада).

***30 серпня 1902 р.** у м. Тернополі народився педагог, економіст **Остап Павлович Сорочан**. Розстріляний органами НКВС СРСР 13 жовтня 1937 р. у м. Києві.

***8 вересня 1862 р.** у м. Тернополі народився доктор права, адвокат, польський громадський діяч **Казимир-Маріан Криговський**. Помер 1918 р. у м. Львові.

***18 вересня 1887 р.** у м. Тернополі народився педагог, учений-географ, професор **Юзеф Сташевський** (справжнє прізвище — Галічер). Урятований під час Другої світової війни О. Шіндлером. Помер 5 вересня 1966 р. у м. Варшаві (Польща).

***18 вересня 1912 р.** у містечку Козовій народилася правник, громадська діячка в діаспорі **Анна Іллівна Чопек**. Померла 17 січня 2010 р. у м. Лос-Аламосі (США).

***19 вересня 1882 р.** у м. Збаражі народився класичний філолог, перекладач, доктор філософії, гімназійний професор, доцент Львівського університету **Маріан-Майєр Авербах**. Страчений нацистами в липні 1941 р. у м. Львові.

***2 жовтня 1882 р.** у м. Збаражі народився поручник УГА, педагог, гімназійний професор, громадсько-освітній діяч **Дмитро Степанович Івашкевич**. Помер 22 листопада 1944 р. у м. Ярославі (Польща).

***10 жовтня 1892 р.** у с. Петрикові, нині Тернопільського району, народився польський педагог, художник, фотограф, літератор **Тадеуш Маліцький**. Помер 4 грудня 1943 р. у м. Яслі (Польща).

***12 жовтня 1912 р.** у Гримайлові, нині смт Гусятинського району, народився Герой Радянського Союзу, генерал бригади Війська Польського, доктор фізики, професор Лодзьського університету **Юліуш Хібнер** (Давид Шварц). Помер 13 листопада 1994 р. у м. Варшаві (Польща).

***13 жовтня 1897 р.** у м. Тернополі народився офіцер УГА, доктор права, адвокат, громадський діяч у діаспорі **Зенон Петрович Нижанківський**. Помер 11 жовтня 1984 р. у м. Вайлдвуді, похований у м. Саут-Баунд-Бруку (США).

***15 жовтня 1887 р.** у м. Тернополі народився педагог, референт шкільництва державного секретаріату освіти і віросповідання ЗУНР **Денис-Богдан Михайлович Стельмах**. Помер 28 липня 1945 р. у с. Суховолі Городоцького району Львівської області.

21 жовтня 1912 р. у с. Довжанці, нині Тернопільського району, народився літератор і перекладач, громадсько-культурний діяч у діаспорі **Василь Якович Солонинка**. Помер 25 вересня 1990 р. у м. Торонто (Канада).

***25 жовтня 1912 р.** у м. Терєбовлі народився магістр права, кооперативний і громадський діяч у діаспорі **Роман-Йосафат Євгенович Цегельський**. Помер 17 січня 1987 р. у м. Саут-Пітсбергу (США).

31 жовтня 1467 р. — перша писемна згадка про містечко Козлів, нині смт Козівського району.

***3 листопада 1937 р.** в урочищі Сандармох біля м. Медвежьєгорська (нині Республіка Карелія, Росія) розстріляно велику групу українців — в'язнів Соловецького табору; серед них були уродженці Тернопільщини: **Михайло Баран, Михайло Білий, Олександр Вальда-Фарановський, Степан Вовк, Яків Войтюк, Богдан Глібовицький, Василь Гоца, Павло Коренківський, Василь Олійник, Степан Попович, Микола Тютюник**, а також **Леся Курбас**.

***5 листопада 1882 р.** у с. Старій Могильниці, нині Терєбовлянського району, народився доктор філософії, польський літератор, музейник, театральний діяч **Єжи Коллер**. Помер 27 березня 1970 р. у м. Сколітові (Польща).

***7 листопада 1897 р.** у с. Джурині, нині Чортківського району, народився професор, член президії Сільськогосподарської академії УСРР у м. Харкові **Іван Миколайович Боднар**. Заарештований радянськими каральними органами в грудні 1933 р. та ув'язнений. Помер 6 грудня 1952 р. на спецпоселенні в с. Ушаковому Вагайського району Тюменської області (Росія).

7 листопада 1912 р. у с. Гниличках, нині Підволочиського району, народився доктор медицини, професор, поет, громадсько-політичний діяч у діаспорі, член Проводу ОУН **Нестор Процик**. Помер 30 червня 1973 р. у м. Буффало (США).

12 листопада 1812 р. у с. Новосілці, нині Підгаєцького району, народився священик, архідиякон Львівської греко-католицької капітули, історик церкви, громадсько-освітній діяч **Михайло Іванович Малиновський**. Помер 25 лютого 1894 р. у м. Львові.

13 листопада 1892 р. у м. Тернополі народився поручник УГА, адвокат, доктор права, громадський діяч **Йосип Іванович Гринкевич**. Помер 10 липня 1973 р. у м. Мельбурні (Австралія).

***14 листопада 1482 р.** — перша писемна згадка про села **Бодаки, Коханівка й Лози**, нині Збаразького району, Мильне та Млинівці, нині Зборівського району.

***16 листопада 1922 р.** у містечку Микулинці, нині смт Терєбовлянського району, народився польський режисер, сценарист і продюсер кіно **Януш Моргенштерн**. Помер 6 вересня 2011 р. у м. Варшаві (Польща).

***17 листопада 1817 р.** у м. Тернополі народився адвокат, доктор права, громадсько-політичний діяч, багаторічний бургомістр м. Чернівців, посол австрійського парламенту й Буковинського сейму **Антон Кохановський**. Помер 10 вересня 1906 р. у м. Чернівцях.

***29 листопада 1887 р.** у с. Гниличках, нині Підволочиського району, народився адвокат, доктор права, співробітник Державного секретаріату торгівлі й промислу ЗУНР, громадський діяч **Григорій Йосипович Стецюк**. Помер 10 грудня 1971 р. у м. Чикаго (США).

***1 грудня 1927 р.** у с. Шилах, нині Збаразького району, народився археолог, завідувач відділу Львівського історичного музею **Роман Степанович Багрій**. Помер 1 вересня 1993 р. у м. Львові.

***7 грудня 1892 р.** у с. Бокові, нині Підгаєцького району, народився офіцер УГА, педагог, доктор філософії, журналіст, редактор **Микола Галій**. Помер 2 жовтня 1971 р. у м. Нью-Йорку. Похований у м. Саут-Баунд-Бруку (США).

12 грудня 1892 р. у м. Почаєві, нині Кременецького району, народився військовик, громадський діяч, член Центральної Ради в м. Києві в 1917—1918 рр. **Микола Олексійович Свідерський**. Помер 2 вересня 1951 р. у м. Сідней (Австралія).

***27 грудня 1817 р.** у с. Малій Березовиці, нині Збаразького району, народився доктор права, адвокат, політичний діяч, президент Львова в 1871—1873 рр., австрійський міністр у справах Галичини в 1873—1888 рр. **Флоріан Земляковський**. Помер 27 березня 1900 р. у м. Відні (Австрія).

***28 грудня 1862 р.** у с. Угриньківцях, нині Заліщицького району, народився геофізик, метеоролог, астроном, доктор філософії, професор Ягеллонського університету, член Краківської АН **Маурицій Рудзький**. Помер 22 липня 1916 р. у м. Кракові (Польща).

1097 р. — перша писемна згадка про м. **Теребовлю** в Іпатіївському літописі.

1397 р. — перша писемна згадка про м. **Бучач**.

1777 р. — засновано **Монастирський тютюново-ферментаційний комбінат**. На той час це була перша тютюнова мануфактура на західноукраїнських землях. На ній існував примітивний поділ праці: одна частина робітників працювала на напівфабрикатах, інша — на цигарках, решта — на виготовленні тютюну.

Зараз — це ВАТ «Українська тютюнова компанія».

1957 р. — було створено **Струсівську заслужену самодіяльну капелу бандуристів «Кобзар»**.

Першими організаторами капели були: Володимир Обухівський, Іларіон Пухальський, Антін Заячківський, брати Богдан та Іван Кравчуки. Один з перших художніх керівників — Мирослав Ляхович. Його твори увійшли до постійного репертуару.

До всенародного визнання колектив привів випускник Львівської консерваторії Богдан Іваноньків.

«Кобзар» — лауреат конкурсу імені С. Крушельницької, обласних премій імені С. Будного та братів Лепких, удостоєний багатьох державних нагород.

1972 р. — було засновано **Хоростківський державний дендрологічний парк** — один із чарівних куточків України. Парк засновано на площі 18 га вченим, садівником-дендрологом Василем Григоровичем Корчемним.

* Подав П. З. Гуцал.

2 СІЧНЯ

**125 років від дня народження
Миколи Андрійовича Чайковського**

(2.01.1887—7.10.1970) — ученого-математика

Народився 2 січня 1887 р. в Бережанах у родині відомого письменника та адвоката Андрія Чайковського. У 1905-му закінчив з відзнакою Бережанську гімназію. Його вчителями були видатний український письменник Богдан Лепкий та відомий мовознавець Іван Зілінський — майбутні професори Краківського університету. В гімназійні роки пише свою першу науково-популярну працю «Сонячні та місячні затмі», яка була опублікована в 1905 р. в журналі «Руска Хата». По закінченні гімназії їде до Праги, де студіює математику і філософію спочатку в Німецькій вищій технічній школі, а згодом в університеті. У Празі сходиться з такими знаменитими земляками, як фізик Іван Пулюй та всесвітньо відомий біохімік Іван Горбачевський. Відтак три роки навчається на філософському факультеті Віденського університету, де під керівництвом професора Ф. Мертенса виконав дисертацію з вищої алгебри на тему «Про рівняння степеня p^2 ». У 1908 р. у столиці тодішньої Австро-Угорської імперії з нагоди 40-річчя товариства «Січ» побачив світ «Альманах Віденський», у якому він як член редакції опублікував своє перше математичне дослідження «Розвій чисельних систем в історії людської культури». Навесні 1911-го у цьому ж Віденському університеті Чайковський успішно захищає дисертацію і здобуває науковий ступінь доктора філософії. Восени того ж року на тернопільському вокзалі зустрічає Івана Франка, в залі Міщанського Братства слухає його поему «Мойсей». У 1910—1918 рр. викладає математику в середніх школах Львова, Тернополя, Рави-Руської, пізніше очолює приватні українські гімназії «Рідної школи» в Яворові та Рогатині. 16 червня 1912 р. одружується з Наталією Тунівною і разом з дружиною як стипендіат австрійського міністерства освіти виїжджає в наукове відрядження до Берліна, де в місцевому університеті вдосконалює свої знання з алгебри і теорії чисел. У 1913 р. обирається дійсним членом Наукового товариства ім. Т. Шевченка. В лютому 1919 р. стає приват-доцентом у новоствореному гетьманським урядом України Кам'янець-Подільському університеті. Згодом видає кілька навчальних посібників з математики рідною мовою.

У 1929-му Чайковський виїздить на Велику Україну, стає професором математики в Одеському інституті народів, входить до складу комісії з організації нового фізико-хіміко-математичного вищого навчального закладу, видає «Українську математичну наукову бібліографію (1894—1927 рр.)», бере участь у розробці проекту українського термінологічного математичного словника. 19 березня 1933 р. він стає жертвою брудного наклепу. Ученого засуджують на 10 літ ув'язнення за сфабрикованою справою так званої УВО.

Аж у вересні 1956-го він повертається до Львова. Після реабілітації стає професором Львівського університету ім. І. Франка, одночасно читає спецкурси у Дрогобицькому та Івано-Франківському педінститутах. 1959 р. видає методичний посібник для вчителів «Квадратні рівняння», у 1960-му — «Російсько-український математичний словник» (у співавторстві), у 1962—1963 рр. — «Лекції з вищої алгебри для студентів фізичного факультету».

Його всебічна діяльність не обмежувалася математичними рамками. Він був великим знавцем літератури, мови, музики й театру, мистецтва взагалі. Ще 1956 р. друкує мемуари про Великого Каменяря у двотомнику «Іван Франко у спогадах сучасників».

14 вересня 1965 р. «Літературна Україна» публікує розвідку Чайковського про Ол. Кошиця «Талант диригента». Час від часу його матеріали з'являються також у «Ленінській молоді» (Львів), «Ровеснику» і «Вільному житті» (Тернопіль), а журнал «Жовтень» (1969, № 8) подав цікаві його спогади «Мої Бережани».

7 жовтня 1970 р. Миколи Чайковського не стало. Похований у Львові.

М. Ониськів

Література

Возняк, Г. М. Микола Чайковський — видатний український математик і громадський діяч / Г. М. Возняк. — Т. : Навч. книга — Богдан, 2007. — 96 с.

Бідзіля, Т. Данина шани будителю Галичини : [святкова академія в м. Бережанах до 120-річчя укр. математика, громад. діяча, колишнього бережан. гімназиста М. Чайковського] / Т. Бідзіля // Бережанське віче. — 2007. — 2 лют. — С. 3 : портр.

Возняк, Г. Щастям було слухати таких професорів : до 120-річчя від дня народж. видатного математика, педагога, громад. діяча, проф. М. Чайковського / Г. Возняк // Свобода. — 2007. — 20 січ. — С. 4 : фотогр. — (Ювілеї).

Дзьомба, М. «Ні за які скарби... не віддав би Бережан» : до 120-річчя від дня народж. видатного математика, проф. М. Чайковського / М. Дзьомба // Свобода. — 2007. — 3 лют. — С. 8 : фотогр. — (Ювілеї).

Чайковський, М. Чайковський, поет математики : [листи науковця до М. Ониськіва] / М. Чайковський ; подав М. Ониськів // Літературна Україна. — 2007. — 8 берез. — С. 7 : фотогр.

Якель, Р. Колючки і троянди Миколи Чайковського : [до 120-річчя від дня народж. математика, професора, уродженця м. Бережан М. Чайковського] / Р. Якель // Дзеркало тижня. — 2007. — 8 берез. — С. 20 : фотогр.

Чайковський Микола Андрійович (2.01.1887, м. Бережани — 7.10.1970, там само: похов. у м. Львів) — вчений в галузі математики, педагог, громад-

ський діяч / Р. Баран [та ін.] // Тернопільський енциклопедичний словник. — Т., 2008. — Т. 3 : П — Я. — С. 582 : фотогр.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2007 рік. Вип. 17 : бібліогр. покажч. / Упр. у справах сім'ї, молоді та спорту Терноп. облдержадмін., Упр. культури Терноп. облдержадмін., Терноп. обл. універс. наук. б-ка ; уклад. М. Друневич. — Т. : Підручники і посібники, 2006. — 160 с.

Про М. Чайковського: С. 18—20.

19 СІЧНЯ

100 років від дня народження Ярослава Семеновича Стецька

(19.01.1912—5.07.1985) — політичного та державного діяча

Народився 19 січня 1912 р. в Тернополі у сім'ї священика. Обдарований непересічними здібностями, він з відзнакою закінчив Тернопільську гімназію і впродовж 1929—1934 рр. студіював право та філософію у Краківському і Львівському університетах.

Ще юнаком Я. Стецько став учасником національно-визвольної боротьби, вступивши до нелегальної організації «Українська націоналістична молодь», а потім — Української військової організації (УВО) та Організації українських націоналістів (ОУН). Із 1932 р. він вже був членом Крайової Екзекутиви ОУН, ідеологічним референтом та редактором підпільних видань. За націоналістичну діяльність зазнав репресій з боку польської влади, яка в 1934 р. засудила його до 5 років ув'язнення. Був звільнений в 1937 р. за загальною державною амністією.

У 1938 р. за дорученням полковника Є. Коновальця Я. Стецько брав участь у підготовці чергового Великого Збору ОУН. У лютому 1940 р. він став співзасновником у Кракові Революційного Проводу ОУН, а на II Великому Зборі ОУН, у квітні цього ж року в Кракові, Я. Стецька обрано заступником Провідника ОУН С. Бандери. З початком німецько-радянської війни Я. Стецько брав участь у формуванні похідних груп ОУН з метою організації українського самоврядування на окупованих німецькою армією українських землях. Прорвавшись до Львова з групою однодумців, скликав Національні Збори, які 30 червня 1941 р. проголосили Акт відновлення Української Держави й обрали Я. Стецька прем'єром Українського уряду Державного Правління. Проте 12 липня він був заарештований гестапівцями і перевезений до Берліна. За відмову на ультимативну вимогу Гітлера відкликати Акт відновлення Української Держави, Я. Стецька перевели до концтабору Заксенгаузен, де він аж до вересня 1944 р. перебував у бункері смерті. У квітні 1945 р. йому вдалося втекти з-під нагляду гестапо. По дорозі до американської оку-

паційної зони він був тяжко поранений. Невдовзі цього ж року увійшов до складу Закордонного центру ОУН, а Крайова конференція ОУН обрала його членом Бюро Проводу ОУН, до якого належали також С. Бандера і Р. Шухевич.

Після війни Я. Стецько розгорнув широку діяльність на всесвітній арені. У 1946 р. він очолив Антибільшовицький блок народів (АБН), президентом якого був до кінця свого життя. Найпомітнішими успіхами у цьому напрямку стало підписання домовленості з Китайською антикомуністичною лігою на острові Формозі про співпрацю і створення в Тайпеї місії АБН (1957—1960), а згодом і представництва АБН, яке діяло до 1971 р., а також активна участь у підготовці і заснуванні у 1970 р. у Токіо Світової антикомуністичної ліги, в якій він був постійним членом Екзекутиви. З ініціативи Я. Стецька постала також Європейська Рада Свободи, яка обрала його почесним членом своєї почесної президії. У 1968 р. Я. Стецька обрано головою революційної ОУН і цю посаду він займав до кінця свого життя. Я. Стецько є автором книг «30 червня 1941 р.» (1967) та «Українська визвольна концепція», яка вийшла вже після його смерті (1987).

Помер Ярослав Стецько 5 липня 1986 р. у Мюнхені. Там його й поховано.

Л. Горохівський

Література

Стецько, Я. Новий суспільний лад / Я. Стецько // Український націоналізм : антологія. — К., 2010. — Т. 1. — С. 130—140.

Мельничук, Б. Великий українець із Тернопілля. Ярослав Стецько: життєвий шлях Провідника ОУН / Б. Мельничук, М. Сагайдак, В. Уніят. — Т. : Астон, 2010. — 176 с.

Гулько, Я. Легендарне подружжя Стецьків / Я. Гулько // Тернопіль вечірній. — 2009. — 11 лют. — С. 17 : фотогр. — (Світочі Тернопілля).

Гурик, М. Еміграційна діяльність Ярослава Стецька (1967—1968 рр.) / М. Гурик // Наукові записки. Серія: Історія / Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. — Т., 2009. — Вип. 3. — С. 140—143.

Дригуш, Б. Про Ярослава Стецька / Б. Дригуш // Вільне життя. — 2007. — 20 жовт. — С. 3. — (Рядок з біографії краю).

Задорожний, М. Нації вірний син : статті / М. Задорожний // За вільну Україну. — 2002. — 18—19 січ.

Зварич, Р. Невідомий Ярослав Стецько : Голова революційної ОУН у спогадах його особистого секретаря Романа Зварича / записав І. Крайній // Україна молода. — 2002. — 1 лют.

Климишин, М. Ярослав Стецько : до 90-річчя від дня народж. / М. Климишин // Визвольний шлях. — 2002. — № 1. — С. 46—52 : портр., фотогр. з похорону укр. патріота.

Ліберний, О. Нам не вистачає вас, великий українцю / О. Ліберний // Свобода. — 2007. — 24 січ. — С. 3 : фотогр. музейн. експонатів. — (Славетні імена).

Рог, В. Вірний син України : 19 січ. виповнилося 90 років від дня народж. Я. Стецька / В. Рог // Дзвін. — 2002. — № 1/2. — С. 3.

Бачинський, Я. «Україна без хлопа і пана» : Такою хотів бачити свою державу Ярослав Стецько ще 70 років тому : [ушанування пам'яті Я. Стецька в с. Великому Глибочку] / Я. Бачинський // Подільське слово. — 2006. — 7 лип. — С. 1 : фотогр.

Бачинський, Я. «Україна соборна — це смисл мого життя» : [відзначення 20-ї річниці з дня смерті Я. Стецька в с. Великому Глибочку Терноп. р-ну] / Я. Бачинський, Р. Якель // Свобода. — 2006. — 12 лип. — С. 1, 2 : фотогр. — (Наші національні герої).

Вшанування пам'яті Ярослава Стецька у Тернополі // Шлях перемоги. — 2007. — 31 січ. — С. 11 : портр.

Грещук, Г. Є у Великому Глибочку музей і пам'ятник Ярославу Стецьку / Г. Грещук // Свобода. — 2002. — 19 жовт., фотогр.

Сагайдак, М. Сину української нації : [освячення мемор. музейн. комплексу й пам'ятника Я. Стецьку в с. Великому Глибочку] / М. Сагайдак // Вільне життя. — 2002. — 12 жовт.

Тернопільщина вшанувала Ярослава Стецька // Свобода. — 2010. — 22 січ. — С. 3.

Юрса, Г. Вставайте, Великий Українцю! Бо Україну знову роздирають чвари : [ушанування пам'яті Я. Стецька з нагоди його 95-ліття] / Г. Юрса // Подільське слово. — 2007. — 26 січ., фотогр.

Мельничук, Б. Стецько Ярослав Семенович (псевд. — З. Карбович, Є. Орловський, Б. Озерський, С. Осінський, Ю. Підлісецький; 19.01.1912, м. Тернопіль — 5.07.1986, м. Мюнхен, Німеччина) — політик, ідеолог укр. націоналізму, публіцист / Б. Мельничук, А. Сенік // Тернопільський енциклопедичний словник. — Т., 2008. — Т. 3 : П — Я. — С. 351—352 : фотогр.

Ярослав Стецько («Аскольд», «З. Карбович», «Б. Озерський», «Є. Орловський»; 19.1.1912, м. Тернопіль — 5.7.1986, м. Мюнхен, Німеччина) — визначний укр. політ. і держ. діяч : [біогр. довідка] // Український націоналізм : антологія. — К., 2010. — Т. 1. — С. 127—129 : фотогр.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2002 рік : бібліогр. список / Упр. культури Терноп. облдержадмін., Терноп. обл. уні-

верс. наук. б-ка ; уклад. М. В. Друневич. — Т. : Підручники і посібники, 2002. — 128 с.

Про Я. Стецька: С. 13—15.

17 ЛЮТОГО

120 років від дня народження Йосифа Сліпого

(17.02.1892—7.09.1984) — патріарха Української греко-католицької церкви

Народився 17 лютого 1892 р. у с. Заздрості Терехівського району в шляхетній галицькій родині. За переказами, псевдонім Сліпий походить від предка, якого в 1709 р. було осліплено вояками Петра I за участь у битві під Полтавою на боці Івана Мазепи.

Й. Сліпий навчався в Тернопільській українській гімназії, Львівській духовній семінарії та Львівському університеті. У 1912 р. митрополит А. Шептицький направив його до Інсбруцького університету в Австрії.

Продовжив навчання в богословській колегії в Інсбруку й у 1918 р. захистив докторську дисертацію з теології в Римі. Повернувшись на батьківщину в 1922 р., Й. Сліпий став професором догматичного богослов'я у Львівській греко-католицькій духовній семінарії, а з 1926 р. — її ректором. У 1928 р. реорганізував семінарію в Греко-католицьку богословську академію. Він доклав чимало зусиль для зміцнення духовних основ свого народу, заснував і був редактором часопису «Богословія», створив Богословське наукове товариство. За заслуги та активну участь у національно-культурному й релігійному житті Й. Сліпого обрали дійсним членом Наукового товариства ім. Т. Шевченка.

У грудні 1939 р. Й. Сліпого було посвячено в сан архієпископа митрополитом А. Шептицьким, після смерті якого в 1944 р. він став архієпископом Львівським і митрополитом Галицьким. Нові призначення збіглися з приєднанням Західної України до Української РСР та наступом радянської влади на Українську греко-католицьку церкву. Церкву було заборонено, а митрополита разом з усім галицьким єпископатом заарештували. Йому інкримінували ворожу діяльність на посаді ректора духовних семінарій, участь в організації «Українська національна рада», яку створили релігійні й політичні діячі Львова, співпрацю з німецькими окупантами. Загалом у таборах ГУЛАГу Й. Сліпий провів 18 років. У 1963 р. на клопотання Папи Римського Іоанна XXIII та президента США Дж. Кеннеді його було звільнено з ув'язнення й вислано за межі СРСР.

У Римі Й. Сліпий розгорнув велику роботу з реорганізації та зміцнення греко-католицької церкви. За його ініціативи побудовано собор Святої Софії в староукраїнському стилі, відкрито Український католицький університет, філії якого згодом було утворено у Вашингтоні, Лондоні, Чикаго, Філадель-

фії. Відновив діяльність Українського богословського наукового товариства, налагодив видання його друкованого органу «Богословія» та заснував ряд інших видань.

У 1965 р. Папа Павло VI надав Й. Сліпому звання кардинала католицької церкви, а в 1975 р. — титул Кисво-Галицького патріарха.

Й. Сліпий — відомий учений-богослов, автор багатьох творів із догматичної теології та історії церкви, опублікованих упродовж 1961—1984 рр. у 13 томах. Був почесним членом Наукового товариства ім. Т. Шевченка, дійсним членом Тіберійської академії в Римі, членом Папської Академії Святого Томи, почесним доктором багатьох університетів.

У 1984 р., на 93-му році життя, патріарх Йосиф Сліпий — визначний подвижник християнства в Україні — пішов у вічність. Згідно із заповітом, його було перепоховано 1992 р. у соборі Святого Юра у Львові.

(Із книги «Хто є хто на Тернопільщині»)
Література

Опалко, Н. Хресний шлях Йосифа Сліпого / Н. Опалко. — Т. : Підручники і посібники, 2002. — 48 с.

Бармак, М. Кардинал Йосиф Сліпий: «Життя заради єдності українського народу» / М. Бармак // Тернопіль вечірній. — 2008. — 3—9 верес. — С. 6 : фотогр. — (Світочі Тернопілля).

Дашкевич, Я. Йосиф Сліпий : Сторінка зі спогадів / Я. Дашкевич // По-статі : нариси про діячів історії, політики, культури / Я. Дашкевич. — 2-ге вид., випр. й доповн. — Л., 2007. — С. 627—628.

Концур, Н. Патріарх Йосиф Сліпий : штрихи до портр. релігійного діяча / Н. Концур // Галичина : 100 років від дня народж. Романа Шухевича / голов. ред. М. Кугутяк. — Івано-Франківськ, 2008. — С. 397—400.

Сагаль, О. «Як ви будете великим народом, я буду великим кардиналом» / О. Сагаль // Нова Тернопільська газета. — 2010. — 17—23 лют. — С. 4 : фотогр.

Сюндюков, І. «Свобода віри — це свобода України» : Життєвий шлях Йосифа Сліпого / І. Сюндюков // День. — 2010. — 25 лют. — С. 2. — (Дата).

Шподарунок, Н. Гідний наслідник митрополита Андрея / Н. Шподарунок // Божий сіяч. — 2010. — № 9 (верес.). — С. 3 : фотогр. — (Пам'яті патріарха).

Шподарунок, Н. Ні миті без Христа : [спогади про патріарха Йосифа Сліпого періоду його ув'язнення] / Н. Шподарунок // Божий сіяч. — 2008. — № 2 (лют.). — С. 5.

Щербяк, Ю. Науково-педагогічна діяльність Йосифа Сліпого / Ю. Щербяк // Наукові записки. Серія: Педагогіка / Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. — 2008. — № 1. — С. 71—74.

Патріарх Йосиф Сліпий — великий син українського народу : 7 верес. минуло 26 років з дня смерті Й. Сліпого // Тернопіль вечірній. — 2010. — 8 верес. — С. 5 : фотогр. — (Духовність).

Перець, В. Він врів у Бога і майбутнє України : [24-та річниця з дня смерті патріарха Йосифа Сліпого] / В. Перець // Вільне життя. — 2008. — 5 верес. — С. 5 : фотогр.

Новосядлий, Б. Реліквію патріарха знайшли в семінарії : [знайдено унікальний примірник образка Воздвиження Чесного і Животворящого Хреста, який належав патріарху Й. Сліпому] / Б. Новосядлий // Свобода. — 2007. — 6 жовт. — С. 4. — (Релігійний меридіан).

Шот, М. Йосиф Сліпий: «Україна там, де б'ється серце українця» : [про проведення Днів Блаженнішого Патріарха Й. Сліпого в Україні] / М. Шот // Урядовий кур'єр. — 2009. — 25 черв. — С. 7 : фотогр.

Сліпий Йосиф Іванович (справж. прізвище — Коберницький-Дичковський; 17.02.1892, с. Заздрість, нині Тереховлян. р-ну — 7.09.1984, м. Рим, Італія) — релігійний діяч, вчений-богослов, первоієрарх УГКЦ, Верховний архієпископ Львівський і митрополит Галицький, кардинал / Т. Бойчук [та ін.] // Тернопільський енциклопедичний словник. — Т., 2008. — Т. 3 : П — Я. — С. 289 : фотогр.

«Я з вами по всі дні і до кінця віку» : Блаженніший Патріарх кардинал Йосиф Сліпий. 17.02.1892—7.09.1984 : бібліогр. покажч. / уклад. А. Ленчишин. — Т., 1997. — 64 с.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2002 рік : бібліогр. список / Упр. культури Терноп. облдержадмін., Терноп. обл. універс. наук. б-ка ; уклад. М. В. Друневич. — Т. : Підручники і посібники, 2002. — 128 с.

Про Й. Сліпого: С. 22—26.

25 ЛЮТОГО

125 років від дня народження Леся Степановича Курбаса

(25.02.1887—3.11.1937) — режисера, актора, драматурга й публіциста

Народився 25 лютого 1887 р. у м. Самборі на Львівщині. Дитячі та юнацькі роки митця пройшли в с. Старому Скалаті. Його батьки відомі українські актори Яновичі — Степан Пилипович (справжнє Курбас), народжений та похований на Тернопілля, та Ванда Адольфівна Яновичева. У 1907—1911 рр. навчався на філософських факультетах Львівського та Віденського університетів. У 1922—1933 рр. викладав у Київському та Харківському музично-

драматичних інститутах. Один з ініціаторів створення журналів «Театральні вісті», «Барикади театру» та інших. Заснував трупю «Тернопільські театральні вечори» (1915—1916), «Молодий театр» у Києві (1916—1919), Київський драматичний театр (1920—1921), театр «Березіль» (1922, з 1935 р. — Харківський український драматичний театр ім. Т. Шевченка). Художнім керівником цього театру був до 1933 р.

Як актор створив ряд образів на сценах різних театрів: Гонта («Гайдамаки» за Т. Шевченком), Гурман («Украдене щастя» І. Франка), Астров («Дядя Ваня» А. Чехова), Хлестаков («Ревізор» М. Гоголя), Едіп («Цар Едіп» Софокла), Макбет («Макбет» В. Шекспіра), Збігнев («Мазепа» Ю. Словацького) та інші.

Інсценізувавши ряд поетичних творів Тараса Шевченка, поставив у «Молодіжному театрі» «Шевченківську виставу» (1919); інсценізована 1920 р. поема «Гайдамаки» йшла в українських театрах та за рубежем (Канада). Було зіграно понад 150 прем'єр.

Леся Курбасу належить також інсценізація поезій П. Тичини з циклу «Сонячні кларнети» (1919). Він уперше на українській сцені поставив вистави «У пуші» Лесі Українки, «Цар Едіп» Софокла (обидві 1918), «Макбет» В. Шекспіра (1920), «Народний Малахій» (1928), «Мина Мазайло» (1929), «Тентульд» Ш. Дадіані (1932), «Маклена Граса» М. Куліша (1933).

У 1936—1937 рр., будучи в'язнем Соловецького табору, здійснив тут вистави: «Весілля Кречинського» О. Сухово-Кобиліна, «Аристократи» М. Погодіна, «Інтервенція» Л. Славіна, «Учень диявола» Б. Шоу та інші. Написав і поставив агітп'єси «Жовтень» (1922), «Рур» (1923), драму «Джیمмі Хіггінс» (1923, за романом Е. Сінклера), «Пролог» (1927, у співавторстві з С. Бондарчуком).

Автор книги «Шляхи українського театру і «Березіль» (1927), численних статей з театрознавства. Переклав із німецької мови книгу «Мистецтво вмирає» В. Обюртена (1918), написав до неї вступне слово. Для театру переклав з німецької мови драми «Молодість» М. Гальбе, «Войцек» Г. Бюхнера, комедію «Горе брехунові» Ф. Грільпарцера, польської — драму «Йоля» Ю. Журавського, французької — комедію «Останній лист» В. Сарду, норвезької — вірш «Березіль» Б. Бйорнсона.

Актор Йосип Гірняк, згадуючи роки творчої співпраці з Лесем Курбасом, писав: «Зовнішня форма кожної з вистав була неповторна і неподібна до другої. В кожній з вистав актори мусіли звучати одноголосно з формою, що її накреслив режисер. Ця однозвучність була характеристичною стилеві вистав Л. Курбаса. Другою різницею театру Курбаса від інших тогочасних театрів була однотильність гри всіх учасників, від головних ролей до найменшого епізодичного персонажа і масових сцен... Це вперше на українській сцені т. зв. «масовкам» режисер надавав панівного значення в композиції всієї виста-

ви... В його театрі не було місця для окремих зірок, там мусіли всі горіти зоряним сьйвом».

Як педагог виховав цілу плеяду відомих акторів й режисерів. Серед його учнів — видатні майстри українського театру: Й. Гірняк, А. Бучма, В. Василько, М. Крушельницький, Н. Ужвій.

У 1925 р. Леся Курбасу присвоїли звання народного артиста України.

На студії ВУФКУ він поставив фільми: «Вендетта», «Макдональд» (обидва — 1924), «Арсенальці» («Червоний арсенал», 1925).

У 1933 р., у пору найвищого розквіту творчої особистості, його звільнили з посади художнього керівника та директора театру «Березіль». Цього ж року він був арештований у Москві, де ставив виставу «Король Лір» за Шекспіром. Лесь Курбас був засуджений до п'яти років ув'язнення.

У 1937 р., 3 листопада, під час чергової хвилі репресій, Леся Курбаса розстріляли в Соловецькому таборі особливого призначення.

(Із книги «Визначні постаті України»)

Література

Корнієнко, Н. М. Лесь Курбас: репетиція майбутнього / Н. М. Корнієнко. — К. : Либідь, 2007. — 328 с.

Танюк, Л. Талан і талант Леся Курбаса / Л. Танюк. — К. : [б. в.], 2007. — 44 с. : портр.

Василишин, О. Там, де Леся Курбаса стежини / О. Василишин // Вільне життя. — 2007. — 28 лип. — С. 8 : фотогр. — (Творча зустріч).

Гармаш, С. Людина, яка була Театром і... Смертю : [до 120-річчя від дня народж. Леся Курбаса] / С. Гармаш // Нова ера. — 2007. — 28 лют. — 6 берез. — С. 6 : портр.

Олещук, І. Остання адреса : Курбаса розстріляли в «Сандормохи» / І. Олещук // Вільне життя. — 2007. — 10 берез. — С. 3. — (Меморіал).

Суха, О. Сторінками життя реформатора / О. Суха // Вільне життя. — 2007. — 3 берез. — С. 8. — (120-річчя від дня народження).

Танюк, Л. Лесь Танюк: «Курбас жил с пулей в сердце» : [беседа с председателем Нац. союза театр. деятелей Л. Танюком] / вела О. Унгуриян // Факты. — 2007. — 3 нояб. — С. 13—14 : фот. — (Чтобы помнили).

Швец, М. Людина-театр : 25 лют. виповнюється 120 років від дня народж. видатного реформатора театру Леся Курбаса / М. Швец // Високий замок. — 2007. — 24 лют. — С. 8 : портр. — (Особистість світового масштабу).

Бубній, П. Театр у Соловецькій неволі / П. Бубній, Ю. Ковальков // Вільне життя. — 2007. — 17 берез. — С. 8 : фотогр. конверта. — (За сюжетом конверта).

Лабінський, М. «Болючий уривок життя...»: до 120-річчя від дня народж. Леся Курбаса : [спогади збирача та упорядника творч. спадщини Леся Курбаса про роботу над виданнями] / М. Лабінський // Українська культура. — 2007. — № 3. — С. 6—7 : фотогр.

Ониськів, М. Курбаса нам повернула «Україна» / М. Ониськів // Вільне життя. — 2007. — 3 берез. — С. 8. — (Окремішня думка навздогін ювілею).

Ониськів, М. Хто повернув нам Курбаса? : [про перші публ. в рад. пресі матеріалів про Леся Курбаса] / М. Ониськів // Літературна Україна. — 2007. — 31 трав. — С. 3.

Василишин, О. Меморіальний музей-садиба Леся Курбаса : нарис-путівник / О. Василишин. — 1-ше вид. — Т. : [б. в.], 2007. — 82 с. : іл.

Василишин, О. Творча зустріч у домі Курбаса [в с. Старому Скалаті з Н. Корнієнко та Л. Танюком] / О. Василишин // Гомін волі. — 2007. — 21 лип. — С. 1 : фотогр.

Гродецька, В. Музей-садиба Леся Курбаса : Старий Скалат на Тернопільщині — колиска відомого режисера, актора і педагога Леся Курбаса / В. Гродецька // Експрес. — 2007. — 24—25 лют. — С. 10 : фотогр.

Михлик, З. Леся Курбас: драма життя : [до 120-річчя від дня народж. Леся Курбаса та 20-річчя створення музею-садиби режисера, драматурга] / З. Михлик // Сільські вісті. — 2007. — 19 квіт. — С. 3 : фотогр. — (Слава і біль України).

Сівкова, Л. Звідси він пішов у великий світ... : [мемор. музей-садиба Леся Курбаса] / Л. Сівкова // Свобода. — 2007. — 28 лют. — С. 5 : фотогр. — (Ювілей).

Шот, Г. Театральна філософія Леся Курбаса / Г. Шот // Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. — 2008. — № 4. — С. 94—98 : фотогр. — (Літературний музей).

Шот, М. «Іде Леся Курбас, а за ним іде нова доба» : [про життя й творчість митця та садибу-музей у с. Старому Скалаті Підволоч. р-ну] / М. Шот // Урядовий кур'єр. — 2007. — 23 лют. — С. 8—9 : фотогр. музею.

Те ж // Славне гроно Тернопілля : навч. посіб. з л-ри рідного краю : 10—11 кл. — Т. : Підручники і посібники, 2008. — С. 63—69 : фотогр.

Юкало, В. Музей-садиба славного засновника «Тернопільських театральних вечорів» і «Березоля» / В. Юкало // Дивослово. — 2007. — № 2. — С. 63—64 : фотогр. — (Музеї України).

Дем'янова, І. Курбаса Леся меморіальний музей-садиба — державний музейний заклад у с. Старий Скалат Підволочиського району / І. Дем'янова // Тернопільський енциклопедичний словник. — Т., 2005. — Т. 2 : К — О. — С. 288 : фотогр.

Медведик, П. Курбас Леся (справж. — Олександр-Зенон Степанович; 25.02.1887, м. Самбір, нині Львів. обл. — 3.11.1937, урочище Сандармох біля м. Медвеж'єгорськ, нині Респ. Карелія, РФ) — режисер-новатор, актор, театрознавець, драматург, публіцист, перекладач / П. Медведик, Л. Щербак // Тернопільський енциклопедичний словник. — Т., 2005. — Т. 2 : К — О. — С. 286—287 : фотогр.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2007 рік. Вип. 17 : бібліогр. покажч. / Упр. у справах сім'ї, молоді та спорту Терноп. облдержадмін., Упр. культури Терноп. облдержадмін., Терноп. обл. універс. наук. б-ка; уклад. М. Друневич. — Т. : Підручники і посібники, 2006. — 160 с.

Про Леся Курбаса: С. 36—39.

БЕРЕЗЕНЬ

75 років із часу заснування Кременецького красназвочного музею

(1937)

Музей (з грецької — святилище муз) — науково-освітній заклад, який збирає, вивчає, зберігає і популяризує пам'ятки історії, матеріальної та духовної культури. Попередниками сучасних музеїв в Україні можна вважати колекції книг, художніх виробів тощо, які зберігали в храмах Київської держави (України-Руси) — Десятинній церкві, Софіївському соборі.

На початку ХХ століття в Україні було 36 різних музеїв. Після Другої світової війни і до нашого часу їх кількість збільшилась до 180 державних і 310 народних музеїв.

Перший музей у Кременці був заснований у 1937 р., й називали його «Музеєм Кременецької землі ім. доктора Віллібальда Бессера». Це був один із структурних підрозділів Кременецького (польського) ліцею — великого навчального закладу, який розгорнув свою діяльність на Волині у 1920—1939 рр. Тоді, у 1937-му, музей був розміщений у головному корпусі ліцею (нині — приміщення педагогічного коледжу ім. Т. Шевченка), а його зали займали праве крило будинку: 5 кімнат і 2 коридори. Проте цього місця було надто мало для того, аби достойно показати славне минуле краю. Тому приміщення для виставок, кабінети наукових працівників, кабінет директора містились окремо від повної частини експозиції.

Що ж стосується самої експозиції, то вона розмістилась тоді в такому порядку: перша зала музею була присвячена етнографії. В ній експонувалось багато речей, які стосувались народного побуту, матеріали, які висвітлювали життя українського населення.

Друга зала показувала багатство і красу кременецької природи. В ній були рідкісні рослини, дерева, декілька опудал птахів.

Третя стосувалася давньої історії України та археології й мала багато експонатів, вік яких перевищував тисячі (!) років. Для істориків ця зала була однією з найцінніших, оскільки вона містила відомості про наш край із найдавніших часів до початку створення держави.

Остання, четверта зала, розповідала про культуру краю. В ній зберігали експонати, що стосувались різних періодів з історії краю, речі, які були культурним надбанням нашого народу.

Оскільки музей діяв при Кременецькому ліцеї, то один із коридорів був призначений для висвітлення діяльності цього навчального закладу. В ньому постійно діяли виставки, які розповідали про наукові конференції, навчальні досягнення учнів ліцею. Окрема частина коридору була відведена для того, аби показати господарські досягнення мешканців краю, висвітлити діяльність промислових підприємств і господарств ліцею.

В основу експозиції новоствореного музею було покладено чимало матеріалів Кременецького ліцею. В 1937 р. йому було передано низку документів, каталог бібліотеки Кременецького ліцею XIX ст., давня народна кераміка, декілька ікон візантійського малярства, археологічні та палеонтологічні матеріали.

Перед музеєм було поставлено низку завдань, але головним, звичайно, була необхідність збирання й опрацювання краєзнавчого матеріалу. Протягом усього 1937 р. наукові працівники повинні були зібрати якомога більше експонатів; а опрацювати їх мусили в наступні роки діяльності музею.

Незважаючи на те, що головним завданням було збирання матеріалів та експонатів, новостворений музей виконував також низку інших не менш важливих функцій. Першим у цьому списку стояли збирання й опрацювання музичних матеріалів, характерних для даного регіону. До такого матеріалу відносили народні пісні та музичні твори.

Другим було збирання матеріалів для складання пластичної карти міст і сіл Кременецького повіту. Наступними йшли завдання дослідницького характеру. Серед них були такі: дослідження флори і фауни Страхової та Лисої гори.

Дуже важливим для музею було створення колекцій. Це було доказом проведення великої збиральницької роботи. Тому вже у 1937 р. музей Кременецької землі мав свою першу колекцію ентомології — збирання великої кількості комах, метеликів та жуків, які були поширеними на території нашого краю. Проте робота над колекцією була незавершена, і тому збирання матеріалу тривало й у наступні роки.

Багато уваги керівництво музею приділяло творам мистецтва. Для того, щоб зробити експозицію повною, музейні працівники повинні були зібрати і систематизувати колекцію кераміки. Головний акцент зробили на тому, аби

зібрані матеріали були творами народних умільців Західного регіону і Волинської землі зокрема. Таку колекцію почали формувати з першого року діяльності музею й згодом мали поповнювати новими матеріалами.

Ще одним напрямком діяльності музею мало стати дослідження пташиного світу нашого краю. Найбільше уваги біологи і природодослідники звертали на лелек. Вивчення цих унікальних птахів мало дати можливість ученим зберегти згаданий рідкісний вид.

Із перших днів своєї діяльності музей розгорнув велику роботу з представлення матеріалів для широкого кола відвідувачів. Першим кроком у цьому напрямку була організація виставкової роботи — музей зробив дуже багато. Першу виставку в музеї присвятили дню народження відомого громадського і політичного діяча, одного із співзасновників Кременецького ліцею XIX ст. Тадеушеві Чацькому. Для оформлення експозиції наукові працівники зібрили чимало матеріалів, багато документів для цієї виставки передав Кременецький ліцеї, а деякі спеціально привезли з Народної бібліотеки у Варшаві. Крім фактичного матеріалу, на виставці було представлено науковий доробок Т. Чацького, книги, статuti та деякі його особисті речі.

Великий інтерес до нового закладу, прагнення краще вивчити історію свого краю й ознайомитися з наявними матеріалами призвели до того, що в музей приходило багато людей. За даними фондів Кременецького краєзнавчого музею, з 13 липня по 30 вересня 1937 р. тут побувало 1360 чоловік. Заохочували місцеве населення до відвідування музею публікації в тодішній пресі. Їх авторство у переважній більшості належало першому директорові Францішеку Мончаку. Проте тематика статей була не дуже різноманітною. Оскільки музей був одним із закладів ліцею, то переважна більшість публікацій стосувалась його діяльності. Це були статті, присвячені шкільним і господарським планам ліцею, які висвітлювали діяльність конференцій у місті, а також опублікували проект статуту Кременецького ліцею від 1817 р., який дослідники відшукали в Науковій бібліотеці Варшави.

Багато роботи чекало на музейних працівників попереду: потрібно було реалізувати поставлені завдання, збагатити експозицію і продовжувати наукові пошуки. Та перший крок для висвітлення історії краю було зроблено. В місті почав діяти музей, який став осередком наукового, культурного та освітнього життя краю.

Н. Оболончик

Література

Чернихівський, Г. Кременецький краєзнавчий музей: путівник / Г. Чернихівський. — Кременець: Папірус, 2005. — 70 с.; 16 л. іл.

Бєсяда, Н. Пронизливо-зболене звучання музейної тиші: [історія Кременецького краєзнавчого музею, його діяльність у наші дні] / Н. Бєсяда // Діалог. — 2003. — 21 черв., фотогр.

Боклажко, О. Наша історія — наше майбутнє / О. Боклажко // Діалог. — 2002. — 8 черв.

Дубчак, О. Підтримаймо Кременецький краєзнавчий! / О. Дубчак // Вільне життя. — 2004. — 10 лют. — С. 4. — (Порушуємо проблеми).

Оболончик, Н. «Музей Кременецької землі»: [про заснування музею в м. Кременці] / Н. Оболончик, В. Величка // Діалог. — 2001. — 11 серп.

Сторозум, Є. Музейна тиша ностальгійного звучання / Є. Сторозум // Діалог. — 2000. — 20 трав.

Чернихівський, Г. Кременецький краєзнавчий музей / Г. Чернихівський // Тернопільський енциклопедичний словник. — Т., 2005. — Т. 2 : К — О. — С. 227 : фотогр.

11 КВІТНЯ

75 років від дня народження Євгена Тимофійовича Удіна

(11.04.1937) — заслуженого художника України

Народився 11 квітня 1937 р. у м. Донецьку. Виростав на Буковині. У 1954 р. закінчив школу в Чернівцях. З 1961 р. проживав в Тернополі. Був головою творчої групи при обласних художньо-виробничих майстернях (згодом комбінат) Художнього фонду України (1976—1983 рр.), першим головою Тернопільської організації Спілки художників України (1983—1992 рр.). Член правління СХУ.

Після закінчення Українського поліграфічного інституту імені І. Федорова у Львові, Є. Удін зробив відчутний внесок у книжкову графіку, проілюструвавши десятки й десятки фоліантів та альбомів у різних видавництвах не лише України. Багато нового, оригінального зробив у жанрі газетно-журнальної, плакатної та прикладної графіки. Його ескізи — це яскраві художні полотна в мініатюрі, виконані за мотивами творчості видатних письменників, акторів, музикантів, художників нашого часу.

Вражають його оригінальні серії «Архітектурні пам'ятки Львова», «Давній Львів» (кольорова автолітографія), ілюстрації до казок «Закохані у сонце» (ліногравюра), «Чарівна скрипка» (монотипія) та інші роботи.

Творчість Євгена Удіна відома у Львові, Києві, Москві, Омську, Владивостоці, Казані, Рязані, Пензі, у Канаді (Монреаль), Японії (Осака), Румунії (Сучава), Болгарії (Слівен), Словаччині (Банська Бистриця), Польщі (Жешув). Індивідуальні виставки художника проходили в Чернівцях (1968), Вижниці (1969—1970), Тернополі, Кременці (1975), Бережанах (2002). Твори репрезентовані в Тернопільських обласних краєзнавчому та художньому

музеях, Міністерствах культури України та Росії, Галереї Банської Бистриці (Словаччина), Українському музеї в Торонто (Канада).

Член Національної спілки художників України з 1970 р. Заслужений художник України з 1987 р.

Література

Боднар, М. Мистецтво на полотні : ювіл. вист. творів з нагоди свого 70-річчя та 50-річчя творч. діяльності презентував у краєзн. музеї засл. худож. України Євген Удін / М. Боднар // Тернопільські оголошення. — 2007. — 21 квіт. (№ 16). — С. 27 : фотогр.

Гриб, А. Відкрийте його світ / А. Гриб // Вільне життя. — 2007. — 2 черв. — С. 8. — (Щойно прочитане).

Гулько, Я. Музика барв та ліній : [ювіл. вист. Є. Удіна в краєзн. музеї до 70-річчя від дня народж.] / Я. Гулько // Тернопіль вечірній. — 2007. — 18 квіт. — С. 1 : фотогр.

Семеняк, В. Євген Удін: «Для мене все почалось із казок» : [про відомого терноп. художника] / В. Семеняк // Місто. — 2008. — 30 квіт. — С. 11 : фотогр.

Сергієнко, Г. Всеосяжна аура художника Удіна / Г. Сергієнко // Свобода. — 2007. — 21 квіт. — С. 8 : фотогр. — (Незабутні дати).

Сорока, П. На рівні душі : до 70-річчя від дня народж. художника / П. Сорока // Дзвін. — 2007. — № 5/6. — С. 163—170 : фоторепрод. : С. 2 обкл., 62, 81, 83, 93, 119, 128, 146, 151.

Євген Удін: півстоліття у мистецтві : [70-річчя життєвого та 50-річчя творч. шляху терноп. художника-графіка] // Нова Тернопільська газета. — 2007. — 18—24 квіт. — С. 3 : фотогр.

Чорна, Н. Триєдність пензля, слова та музики / Н. Чорна // Вільне життя. — 2007. — 14 квіт. — С. 2 : фотогр. — (Виставки).

Мельничук, Б. Удін Євген Тимофійович (11.04.1937, м. Донецьк) — художник, громадський діяч / Б. Мельничук, Л. Щербак // Тернопільський енциклопедичний словник. — Т., 2008. — Т. 3 : П — Я. — С. 483—484 : фотогр.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2007 рік. Вип. 17 : бібліогр. покажч. / Упр. у справах сім'ї, молоді та спорту Терноп. облдержадмін., Упр. культури Терноп. облдержадмін., Терноп. обл. універс. наук. б-ка ; уклад. М. Друневич. — Т. : Підручники і посібники, 2006. — 160 с.

Про Є. Удіна: С. 49—51.

18 КВІТНЯ

**80 років від дня народження
Георгія Михайловича Петрука-Полика**

(18.04.1932—15.06.2006) — поета, публіциста, лауреата
Всеукраїнської премії ім. братів Лепких

Народився 18 квітня 1932 р. у с. Великій Іловиці Шумського району на Тернопільщині. Поет, прозаїк, публіцист, громадський діяч.

Учився в Кременецькій фельдшерсько-акушерській школі (1950—1951). Закінчив Енгельське військово-морське (1953) та Чортківське медичне (1957) училища. Служив на Балтійському й Тихоокеанському флотах. Працював у медичних закладах Шумщини та Дрогобицького району на Львівщині. Закінчив Тернопільський державний медінститут (1969, нині Тернопільський державний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського). Завідував відділом обласнепідстанції в Тернополі.

Член Національної спілки письменників України з 1983 р. З часу створення Тернопільської обласної письменницької організації (1984) очолював її майже 12 років.

Друкував з 1956 р. Автор поетичних збірок «Весняні птахи» (1981), «Тополинний сніг» (1982), «Пригорща жита» (1986), «Думаю вголос» (1990), «Співоче поле» (1991), «Березневі послання» (1995), «Калиновий заспів» (пісні, 1995), «Листків пожовклих переліт» (1997), кантати «Бережи Україну й свободу» (1997), роману у віршах «Полум'я Волині» (1995), «Це ти, Україно моя» (пісні, 2002), «В обіймах блискавиць» (вибране, 2002), «Аура слова і борні (1984—1991)» (проза, 2002), «Нурт Ніагари» (поема-феєрія, 2003), «Погляд з третього неба» (прозово-поетичний, публіцистичний репортаж, 2005). У 2007 р. вийшла з друку нова поетична збірка автора «Калина між терням» та прозові твори. Окремі поезії зі згаданих книг перекладено болгарською, італійською та російською мовами. Твори публіцистичного спрямування друкувались у закордонних українських часописах.

З ініціативи Георгія Петрука-Полика створено обласні організації Товариства української мови ім. Т. Г. Шевченка, «Меморіалу», першого в Україні Крайового Руху. Він тривалий час очолював Тернопільську крайову організацію Народного руху України, був членом Центрального Проводу НРУ.

Обирався народним депутатом колишнього СРСР (1990). Лауреат премій імені братів Богдана та Левка Лепких й Уласа Самчука. У 2003 р. дипломований у номінації «Книга року» — «Інтелектуальний бестселер» за книгу «Аура слова і борні (1984—1991)», отримав відзнаку Міністерства культури Польщі «Заслужений діяч культури польської» (1986).

Нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня (2002) та вищою нагрудною відзнакою Народного руху України «За заслуги перед українським народом» II ступеня (2004), грамотами НСПУ.

Помер 15 червня 2006 р., похований у родинному селі Велика Іловиця.
(Із книги «Літературне Тернопілля, 1984—2007»)
Література

Петрук-Полик, Г. В обіймах блискавиць : вибране / Г. Петрук-Полик. — Л. : Каменяр, 2002. — 680 с.

Петрук-Полик, Г. Калина між терням / Г. Петрук-Полик. — Т. : Джура, 2007. — 116 с.

Петрук-Полик, Г. Погляд з третього неба : прозово-поетич., публіцист. репортаж / Г. Петрук-Полик. — Т. : Джура, 2005. — 106 с.

Петрук-Полик, Г. Биймо на сполох : [про статус укр. мови] / Г. Петрук-Полик // Літературна Україна. — 2005. — 17 лют. — (Резонанс).

Петрук-Полик, Г. Лицарство АПР (Антоновецької Повстанської Республіки) : [с. Антонівці Шумськ. р-ну] / Г. Петрук-Полик // Свобода. — 2005. — 8 берез. — С. 4.

Петрук-Полик, Г. Небесне послання В'ячеслава Чорновола синам / Г. Петрук-Полик // Свобода. — 2004. — 5 січ. — С. 4.

Петрук-Полик, Г. Сальвуй синам і дочкам, Україно! : [вірш] / Г. Петрук-Полик // Свобода. — 2004. — 15 груд. — С. 3.

Зозуляк, Є. Георгієві Петруку-Полику — 70 : Вітаємо ювіляра / Є. Зозуляк // Літературна Україна. — 2002. — 16 трав., фотогр.

Синюк, С. Краса і полум'я Волині, що стали строфами пісень / С. Синюк // Свобода. — 2007. — 18 квіт. — С. 5 : фотогр. — (До 75-річчя від дня народження Георгія Петрука-Полика).

Гой Стром, С. (Ященко). Про поета і людину : [пам'яті поета, громад. діяча Г. Петрука-Полика] / С. Гой Стром (Ященко) // Свобода. — 2008. — 27 черв. — С. 6 : портр. — (Живий у спогадах).

Його душа живе у слові : Спогадами про поета Георгія Петрука-Полика діляться його друзі і побратими / записала Л. Заморська // 20 хвилин. — 2007. — 5 трав. — С. 10 : фотогр.

Ліберний, О. Він любив Україну, Україна любить і пам'ятає його : [відкр. надгробного пам'ятника Г. Петруку-Полику в с. Великій Іловиці] / О. Ліберний // Свобода. — 2008. — 31 жовт. — С. 5 : фотогр. — (Шана).

Стельмах, М. Він жив з Україною в серці / М. Стельмах // Свобода. — 2007. — 28 квіт. — С. 3.

Бугай, О. На книгу надихнув Ніагарський водоспад: [про кн. Г. Петрука-Полика «Нурт Ніагари»] / О. Бугай // Свобода. — 2003. — 27 груд. — С. 4. — (Щойно з друку).

Грицук, Б. З обпалених слів постає будинок поезії: [про кн. Г. Петрука-Полика «В обіймах блискавиць», «Аура слова і борні (1984—1991)»] / Б. Грицук // Свобода. — 2002. — 14 груд. — (Книги земляків).

Зозуляк, Є. «У світ пішов я від калини»: [про кн. Г. Петрука-Полика «В обіймах блискавиць»] / Є. Зозуляк // Свобода. — 2003. — 19 квіт. — С. 4.

Сорока, П. На рівні душі: [про кн. Г. Петрука-Полика «Погляд з третього неба»] / П. Сорока // Свобода. — 2006. — 21 січ. — С. 6. — (Рецензія).

Тимочко, П. Борня словом і ділом: [про кн. Г. Петрука-Полика «Аура слова й борні (1984—1991)»] / П. Томочко // Дзвін. — 2004. — № 2. — С. 146—147.

Георгій Петрук-Попик: [біогр. довідка] // Літературне Тернопілля, 1984—2007: антологія. — Т., 2007. — С. 457—458: фотогр.

Георгій Петрук-Попик: [біогр. довідка] // Письменники Тернопілля: Члени Національної спілки письменників України. — Т., 2010. — С. 72—73: фотогр.

Мельничук, Б. Петрук-Попик Георгій Михайлович (18.04.1932, с. Вел. Ловиця, нині Шумс. р-ну — 15.06.2006, м. Тернопіль, похов. у родин. селі) — поет, прозаїк, публіцист, лікар, громадсько-політичний діяч / Б. Мельничук, Л. Щербак, Г. Яворський // Тернопільський енциклопедичний словник. — Т., 2008. — Т. 3: П — Я. — С. 58: фотогр.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2002 рік: бібліогр. список / Упр. культури Терноп. облдержадмін., Терноп. обл. універс. наук. б-ка; уклад. М. В. Друневич. — Т.: Підручники і посібники, 2002. — 128 с.

Про Г. Петрука-Полика: С. 43—45.

12 ЧЕРВНЯ

120 років від дня народження Арсена Васильовича Річинського

(12.06.1892—13.04.1956) — українського публіциста, видавця, церковного діяча, композитора, лікаря

Народився 12 червня 1892 р. у с. Тетильківцях Кременецького повіту (нині Шумського району Тернопільської області) в сім'ї дяка-псаломщика, а пізніше священника. Вчився у Кременецькій гімназії та Житомирській духовній семінарії. Проте священником Арсен не став — кілька місяців він учительював у церковно-парафіяльній школі с. Сіднярки Луцького повіту, а з осені

1911 р. вступив на медичний факультет Варшавського університету. У зв'язку з початком Першої світової війни, А. Річинський перевівся в Київський університет Святого Володимира, який закінчив у травні 1915 р.

У цьому ж році А. Річинський приступив до виконання обов'язків дільничного лікаря в с. Хроліно Ізяславського повіту Волинської губернії. З початком військових дій на Волині державні заклади були евакуйовані, й він працював лікарем у селах Саратовської, Курської та Полтавської губерній. Навесні 1917 р. здав державні іспити при Київському університеті й отримав посаду лікаря Ізяславської лікарні, де й працював до березня 1920 р. Вже тоді він був людиною з великим досвідом громадсько-просвітницької та видавничої діяльності, — ще у 1911 р. започаткував часопис «Нові дороги». Але активна організаційна робота А. Річинського була призупинена польською окупацією Волині. Новій владі не сподобалися українофільські переконання молодого лікаря і його перевели до Заславля, а опісля дільничним лікарем у село Тростянець, що під Луцьком. Це своєрідне заслання тривало до квітня 1922 р., після чого він працював головним лікарем міської лікарні у Володимирі-Волинському. Звільнившись зі служби у 1925 р., був вільнопрактикуючим лікарем і не полишав активної громадської роботи. З 1924 р. А. Річинський редагував і видавав власним коштом «незалежний місячник українського церковного відродження» «На варті», працював у церковному комітеті. Згодом при часопису він організував власне видавництво з цією ж назвою, де друкувалися цікаві розвідки, започатковувалися цілі серії, зокрема «Джерела єпископату та повноти ієрархії Української Автокефальної Церкви». Саме завдяки наполегливості А. Річинського у соборі міста Володимира-Волинського запровадили почергові відправи українською і старослов'янською мовами, а у Миколаївській церкві — однією українською.

Одним із кульмінаційних моментів у справі демократизації православної церкви на українських землях, що були під протекторатом Польщі, став церковний з'їзд у Луцьку 5—6 червня 1927 р. Велику організаційну роботу з його скликання і проведення здійснили А. Річинський та І. Власовський. Спочатку планувалося скликати Український православний церковний з'їзд духовенства та мирян, але під тиском проросійських сил дозволу митрополита на його проведення не було отримано. Проте А. Річинський не зупинився. Від імені редакції «На варті», як активний діяч «Просвіти», він об'їздив практично всю Волинь, скрізь пропагуючи ідею з'їзду, проводячи наради з «життєвих духовно-релігійних потреб українського православного населення у межах сучасної Польщі». Зрештою відбувся З'їзд православних мирян-українців в церковних справах, на якому з ключовими доповідями «Сучасний стан церковно-релігійного життя українського православного населення Польщі» та «Справа канонічного внутрішнього устрою православної церкви в Польщі» виступив А. Річинський.

У прийнятих резолюціях наголошувалося на необхідності впровадження української мови у богослужіння та внутрішнє діловодство церкви, реорганізації окремих структур, які були розсадниками русифікації, проведенні просвітницької роботи. Для популяризації рішень з'їзду А. Річинський призупинив випуск часопису «На варті» і заснував журнал «Рідна церква».

Така позиція А. Річинського викликала різкий спротив церковної влади і у квітні 1929 р. синод православної церкви у Польщі відлучив його від церкви за «ворожу та шкідливу діяльність» і припинив випуск журналу. А. Річинський звернувся до церковного суду, комісія якого не виявила порушень з його боку і в березні 1930 р. відлучення було знято. Ці події не зменшили активності А. Річинського, він залишився одним із найбільш радикально налаштованих діячів серед українізаторів Польської православної церкви. Період 1929—1939 рр. став досить плідним у його житті. Коштами А. Річинського вийшли друком кілька власних праць та праць інших авторів з історії та теорії церковної практики. Він організував місцеве товариство «Просвіта», ініціював рух пластунів, був активістом кооперативного руху. Він був також одним із організаторів Почаївської маніфестації, що відбулася 10 вересня 1933 р. Вимоги маніфестантів стосувалися призначення на українські землі єпископів-українців та широкій українізації церкви.

Після приходу в Західну Україну радянських військ не залишилася непомиченою і громадянська активність А. Річинського. 20 жовтня 1939 р. він був заарештований органами НКВС. Головним звинуваченням послужила його книга «Проблеми української релігійної свідомості», яка, на їх думку, була антирадянською. Крім того, наголошувалося на зв'язках підсудного з місцевими та закордонними українськими організаціями. У 1942 р. він був засуджений на 10 років таборів, а в 1949 р. направлений у Казахстан, де працював судмедекспертом. У журналі «Здоровье Казахстана» у 1952—1953 рр. друкувалися його статті.

Помер 13 квітня 1956 р. Похований на цвинтарі біля станції Джусали Кизилординської області.

Патріотична громадськість Західної України ще у 30-ті роки вшанувала подвижницьку працю А. Річинського, занісши його ім'я до енциклопедій. З 1998 р. у Кременці відбуваються Річинські читання, видруковано збірник наукових праць «Арсен Річинський — ідеолог українського православ'я». Його ім'я присвоєно Кременецькому медичному училищу. Українська автокефальна православна церква виготовила медаль Арсена Річинського «За духовність», а також розробила спеціальну програму вшанування видатного діяча і перевезення його праху на Тернопілля.

(Із книги «Визначні постаті Тернопілля»)
Література

Гудима, А. Харизма Арсена Річинського / А. Гудима. — Т. : Підручники і посібники, 2007. — 144 с.

Арсен Річинський: видатний український громадський діяч і науковець-релігієзнавець. № 41 : наук. зб. — К. ; Кременець, 2007. — 96 с.

Арсен Річинський і проблеми помісної Української Церкви : наук. зб. Міжнар. Річинських читань / за ред.: А. Колодного, А. Гудими ; Укр. асоц. релігієзнавців ; Гал. ін-т ім. В. Чорновола [та ін.]. — Т. : [б. в.], 2008. — 106 с.

Альошина, О. Участь Арсена Річинського у русі за українізацію православної церкви / О. Альошина // Мандрівець. — 2010. — № 3. — С. 28—31.

Гудима, А. З когорти борців за віру і волю України : (штрихи до портрета Арсена Річинського) / А. Гудима // Зб. праць Терноп. міського осередку НТШ ім. Шевченка. — Т., 2008. — Т. 4 : Видатні постаті в українській культурі і науці. — С. 322—330.

Колодний, А. Арсен Річинський і українське православ'я / А. Колодний // Релігійна панорама. — 2008. — № 11. — С. 57—58 : фотогр.

Колодний, А. Святитель Арсен Річинський про особливості російсько-православної релігійності / А. Колодний // Релігійна панорама. — 2010. — № 11. — С. 38—44.

Кралюк, П. Невідомий Арсен Річинський : [до 115-ї річниці від дня народж.] / П. Кралюк // День. — 2007. — 12 черв. — С. 6 : фотогр. — (Особистість).

Фарина, І. Подвиг Арсена Річинського / І. Фарина // Тернопільські оголошення. — 2010. — 29 груд. — С. 8 : фотогр. — (Життєві історії).

Колодний, А. Вшануймо Арсена Річинського / А. Колодний // Релігійна панорама. — 2007. — № 3. — С. 64—67.

Пам'ятник уродженцю Шумщини — в Кременці [біля мед. уч-ща] // Тернопільські оголошення. — 2010. — 13 жовт. — С. 3 : фотогр.

Арсен Річинський і сучасний стан духовного поступу українського народу : [відкр. пам'ят. знака А. Річинському в Кремен. мед. уч-щі] // Діалог. — 2010. — 15 жовт. — С. 1 : фотогр.

Річинський Арсен Васильович (12.06.1892, с. Тетильківці, нині Шумс. р-ну — 13.04.1956, погл. ст. Джусали, нині Жосали Кизилордин. обл., Казахстан; 14.10.2006 прах перевез. у м. Тернопіль) — лікар, публіцист, видавець, історик, етнограф, лінгвіст, композитор, громадський діяч / А. Андрейчин, А. Гудима, А. Колодний, П. Мазур // Тернопільський енциклопедичний словник. — Т., 2008. — Т. 3 : П — Я. — С. 184—185.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2002 рік : бібліогр. список / Упр. культури Терноп. облдержадмін., Терноп. обл. універс. наук. б-ка; уклад. М. В. Друневич. — Т. : Підручники і посібники, 2002. — 128 с.

Про А. Річинського: С. 49—50.

13 ЛИПНЯ

50 років від дня народження Івана Васильовича Шелепа

(13.07.1962) — художнього керівника Тернопільського академічного обласного театру актора і ляльки, заслуженого діяча мистецтв України

Народився 13 липня 1962 р. у м. Заліщиках у сім'ї службовців.

Після закінчення Заліщицької загальноосвітньої середньої школи ім. О. Маковея в 1979 р. вступив на акторський факультет Київського державного інституту театральних мистецтв ім. І. Карпенка-Карого (нині національний університет театру, кіно і телебачення).

Акторську кар'єру розпочав у Тернопільському обласному музично-драматичному театрі ім. Т. Шевченка (нині академічний обласний український драматичний театр) у 1985 р., після служби в армії.

На його сцені зіграв ролі: Борис («Доки сонце зійде, роса очі виїсть...» М. Кропивницького), син професора («Наближення» Ю. Щербака), Франсуа («На світанку» Г. Плоткіна), Петро («Квітка щастя» Н. Медведєвої), Андреас («Любов, джаз і чорт» Ю. Грушаса).

У 1988 р. його запросили в Тернопільський обласний театр ляльок (нині академічний обласний театр актора і ляльки) на посаду заступника директора. З 1997 р. — очолив колектив театру.

Під керівництвом І. Шелепа театр актора і ляльки — переможець міжнародних фестивалів, зокрема «Інтерляльки» (Ужгород; 2002, 2004, гран-прі — 2011), Всеукраїнського фестивалю «Тернопільські театральні вечори. Дебют» (2004).

З ініціативи художнього керівника було створено дитячу театральну школу. У стінах театру також навчаються акторської майстерності студенти театрального факультету Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка.

У 2011 р. Іванові Васильовичу Шелепу було присвоєно почесне звання «Заслужений діяч мистецтв України».

Література

Новосядлий, Б. Кадрові призначення і державні нагороди : [І. В. Шелепу — худож. кер. Терноп. академ. обл. театру актора і ляльки присвоєно почесне звання «Заслужений діяч мистецтв України»] /

Б. Новосядлий // Свобода. — 2011. — 27 лип. — С. 1. — (В обласній державній адміністрації).

Шелеп, І. Іван Шелеп: «Пробуджувати серця до доброго й світлого...» : [розмова з І. Шелепом] / вів О. Гомелюк // Свобода. — 2011. — 16 верес. — С. 8. — (Новий сезон у ляльковому театрі).

Шелеп, І. Іван Шелеп: «Театр — це насамперед колектив однодумців» : 30 років Терноп. академ. обл. театрові актора і ляльки — помітна подія в культ.-мист. житті краю : [розмова з І. Шелепом] / вів О. Вільчинський // Вільне життя. — 2010. — 5 листоп. — С. 8.

Шелеп, І. Тут народжується добро і правда : [бесіда з І. В. Шелепом] / розмовляв О. Вільчинський // 20 хвилин. — 2010. — 5 листоп. — С. 15 : фотогр.

Щербак, Л. Шелеп Іван Васильович (13.07.1962, м. Заліщики) — актор, діяч культури / Л. Щербак // Тернопільський енциклопедичний словник. — Т., 2009. — Т. 4 : А — Я. — С. 712—713.

15 ЛИПНЯ

120 років від дня народження Мілені Іванівни Рудницької

(15.07.1892—29.03.1976) — політичної та громадської діячки, журналістки, письменниці

Народилася 15 липня 1892 р. у м. Зборові. Сестра Михайла та Івана Рудницьких. У 1910 р. закінчила класичну гімназію у Львові. Упродовж 1910—1917 рр. навчалася на філософських факультетах Львівського та Віденського університетів. Навчання закінчила, захистивши звання доктора філософії працею «Математичні основи естетики Ренесансу», а в 1923 р. здобула диплом доктора філософії з педагогіки та дидактики. У 1920-х роках викладала на Вищих педагогічних курсах у Львові з титулом професора. З 1921 р. брала активну участь у жіночому русі, заклавши його ідеологічні підвалини. Виступала за повсюдне створення жіночих організацій. З її ім'ям пов'язано зростання діяльності «Союзу українок» у Галичині та створення Світової організації українського жіноцтва поза межами Радянського Союзу. За час головування М. Рудницької в управі «Союзу українок» у Львові (1929—1938), організація розрослася в загальноукраїнову, що налічувала 80 повітових філій і 1100 сільських гуртків. У 1934 р. обрана головою українського жіночого конгресу в Станіславі. Очолювала світовий «Союз українок» та політичну жіночу організацію «Дружина княгині Ольги» (1938—1939), представляла українське жіноцтво на міжнародних жіночих з'їздах. У кінці 20-х років

активно включилася в політичне життя Галичини, ставши членом Українського національно-демократичного об'єднання. У 1928—1935 рр. обиралася послом (депутатом) від цієї організації до Польського сейму, де брала діяльну участь у роботі комісії освіти та закордонних справ. Як представниця Української парламентарної репрезентації обстоювала в Лізі Націй українські петиції, виступала з доповідями на міжнародних конференціях, з'їздах і конгресах у Женеві, Берні та Відні, у Королівському інституті закордонних справ та палаті громад у Лондоні.

З 1939 р. М. Рудницька перебувала в еміграції в різних європейських країнах та США, а з 1959 р. і до кінця свого життя продовжувала активну громадсько-політичну, видавничу та наукову діяльність у Мюнхені. Була однією із засновниць у 1948 р. Української національної ради та її представництва у Швейцарії, директором Українського допомогового комітету. У роки війни врятувала понад 500 українських родин із Чехословаччини, сприяючи переїзду їх на Захід.

М. Рудницька — авторка монографій «Українська дійсність і завдання жінки» (1934), «Західна Україна під більшовиками» (1958), «Дон Боско. Людина, педагог, святий» (1963) та багатьох статей у часописах. Працювала в українській редакції радіо «Свобода». Як вчена виявила себе в галузі політології та суспільствознавства, здійснила вагомий внесок у становлення та розвиток ідеології фемінізму.

Померла 29 березня 1976 р. у Мюнхені. У 1993 р. її прах перевезли до Львова. Ім'я М. Рудницької вшановує й популяризує відновлена в Україні організація «Союз українок», видано книгу праць і спогадів про неї.

Син Мілени Рудницької — відомий український історик, філософ, культуролог, професор Альбертського університету (США) Іван Лисяк-Рудницький.

(Із книги «Визначні постаті України»)

Література

Богачевська-Хом'як, М. Мілена Рудницька / М. Богачевська-Хом'як // Українки в історії. — К., 2004. — С. 124—129.

Гайдукевич, Я. Мілена [Рудницька] / Я. Гайдукевич // Гайдукевич, Я. Не перервати б духовності нитку... : вибр. статті, виступи, бібліографія / Я. Гайдукевич. — Т., 2009. — С. 234—238.

Жулковська, О. Рудницька Мілена / О. Жулковська // Жулковська, О. У нас нема зерна неправди за собою : у 3 кн. / О. Жулковська. — Т., 2010. — Кн. 3. — С. 47—49.

Антоні, С. Вона горіла людям, не собі : [110 років від дня народж. М. Рудницької] / С. Антоні // Зборівська дзвіниця. — 2002. — 13 верес. — (Берегиня української державності й свободи).

Гайдукевич, Я. Мілена / Я. Гайдукевич // Вільне життя. — 2008. — 26 січ. — С. 3. — (Рядок з біографії краю).

Римар, Я. Феномен Мілени Рудницької / Я. Римар // Зборівська дзвіниця. — 2008. — 12 груд. — С. 4.

Скоробагатий, Б. Задля України жила Мілена Рудницька : [110 років від дня народж.] / Б. Скоробагатий // Свобода. — 2003. — 11 лют. — (Післяслово до ювілею).

Мельничук, Б. Рудницька Мілена Іванівна (у заміжжі — Лисяк; 15.07.1892, м. Зборів — 29.03.1976, м. Мюнхен, Німеччина; перепохов. 1993 у м. Львів) — педагог, письменниця, громадсько-політична діячка, ідеолог фемінізму / Б. Мельничук, Л. Щербак // Тернопільський енциклопедичний словник. — Т., 2008. — Т. 3 : П — Я. — С. 206 : фотогр.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2002 рік : бібліогр. список / Упр. культури Терноп. облдержадмін., Терноп. обл. універс. наук. б-ка; уклад. М. В. Друневич. — Т. : Підручники і посібники, 2002. — 128 с.

Про М. Рудницьку: С. 55—57.

2 СЕРПНЯ

60 років від дня народження Богдана Івановича Мельничука

(2.08.1952) — українського письменника, журналіста, редактора, краєзнавця, заслуженого діяча мистецтв України

Народився 2 серпня 1952 р. у с. Молоткові Лановецького району Тернопільської області. Заслужений діяч мистецтв України (2008). Лауреат Всеукраїнських літературно-мистецьких премій ім. Івannya Блажкевич (1994), братів Богдана і Левка Лепких (2000), Уласа Самчука (2002), літературної премії ім. Ірини Вільде (2008, м. Львів) та обласної премії ім. Станіслава Дністрянського (2003); дипломант обласної премії ім. Володимира Вихруща (2002); 2-га премія Першого всеукраїнського конкурсу сучасної радіоп'єси «Відродимо забутий жанр» (2007); особлива відзнака Третього всеукраїнського конкурсу сучасної радіоп'єси «Відродимо забутий жанр» (2009); лауреат Всеукраїнських конкурсів пісні «Пісенний вернісаж — 2009» (м. Київ), «Червона калина» (2009, м. Тернопіль). Член Національних спілок журналістів (1980), письменників, краєзнавців України, Наукового товариства ім. Т. Шевченка (всі — 1998). Почесний краєзнавець України; почесний член Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка; медаль ВУТ «Просвіта» «Будівничий України»; академік у галузі соціального розвитку Академії соціального управління (всі — 2008). Людина року — 2008 у Тернопільській області.

Почесний знак НСЖУ (2009). Двічі лауреат Всеукраїнського літературного конкурсу «Коронація слова — 2010».

Закінчив факультет журналістики Львівського державного університету ім. І. Франка (1974, нині національний університет). Працював у редакціях Лановецької районної газети Тернопільської області, газет «Вільне життя» і «Тернопіль вечірній» (обидві — м. Тернопіль), у Державному архіві Тернопільської області, де з його директором Богданом Хаварівським започаткував серію документальних книг «Корінь і крона», котра продовжує виходити донині; був на громадській роботі. Згодом — головний редактор Тернопільського обласного управління у справах преси та інформації (1989—1993), видавництва Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка» (1998—2003), літературно-мистецької й культурологічної газети «Русалка Дністрова» (від 1992 донині) та журналу «Тернопіль» (від 1994 донині; від 2009 виходить під назвою «Літературний Тернопіль»).

Від 2003 р. досі — заступник голови редакційної колегії першого в Україні регіонального «Тернопільського енциклопедичного словника», його головний науковий редактор. Видав 28 своїх книг драматургії, прози й поезії, у т. ч. «Вибрані новели» (1999), збірки новел «Професор і бичок Бамбурка» (2002), «Скрипка від старого» (2004), «Яр» (2007), бувальщин «Невідоме про відомих» (2009), віршів із паралельним перекладом мовою есперанто «Крапельни-плюс», «Нові крапельни» (обидві — 2002), поезії «Ваша Пресвітлосте, Дамо...» (2005). Автор і співавтор 18 краснавчих книжок, серед яких: «Тернопіль. Що? Де? Як?» (1989), «Біль і пам'ять Молоткова» (1990), «Тарас Шевченко на Тернопільщині» (1990, 1998, 2007), «Шляхами Богдана Хмельницького на Тернопільщині» (1991, 2009), «За рідний край, за нарід свій...» (1993), «Шляхами стрілецької слави» (1995), «Симон Петлюра і Тернопільщина» (2009); 20 п'єс та інсценізацій, поставлених у Тернопільських академічних драматичному й актора і ляльки, Львівському (м. Дрогобич) та Рівненському обласних українських музично-драматичних й інших театрах, а також сотень статей, нарисів, рецензій, пісень. Вистава «Мазепа, гетьман України» (сценічний варіант Б. Мельничука за творами Б. Лепкого, Дніпропетровський музично-драматичний театр ім. Т. Шевченка) нагороджена Міжнародною премією ім. П. Орлика (1995). Серед вистав за п'єсами Б. Мельничука — «Соломія Крушельницька», «Вісьга-війо!» (за мотивами стрілецького гумору), «Козацькі вітрила», «Кому співає веселка» (відзначена на Всеукраїнському огляді-конкурсі), «Рушники долі, або Хитра наука» (обидві — у співавторстві з Володимиром Фроленковим); інсценізації творів Романа Завадовича («Добродушко» за віршованою казкою «Пригоди гнома Ромтомтомика»), Павла Загребельного («Гола душа»), Богдана Лепкого («Сотниківна», «Казка про Ксеню і дванадцять місяців»), Арчібальда Кроніна («Замок Броуді») та інші. Укладач і редактор понад 300 книжок, у т. ч. кількох читанок для дітей, а також творів Степана Балея, Олександра та Богдана

Барвінських, В'ячеслава Будзиновського, Володимира Вихруща, Івана Демчишина, Романа Завадовича, Петра Ковальчука, Богдана Лепкого, Осипа Назарука, Матвія Стахіва, Бориса Хижняка.

Пісні на слова Богдана Мельничука виконували й виконують народні артисти України Анатолій Горчинський, Степан Гіга, Гриць Драпак, заслужені артисти України Микола Болотний, Микола Довгальов, Володимир Шинкарук, а також Богдан Бекесевич, Володимир Вермінський, Андрій Гамбаль, Леся Горлицька (Мацьків), Сергій Дерій, Віталій Свирид, Олександр Смик, Ігор Якубовський. Співпрацює з композиторами Ігорем Андруховим, Ігорем Вовчаком, Володимиром Войнарським, Ярославом Горішнім, Ярославом Злонкевичем, Юрієм Кіцилою, Богданом Климчуком, Віталієм Лазаренком, Леонідом Міллером, Зеновією Присухіною та іншими.

Богдан Мельничук — автор перекладів із болгарської, польської та інших мов, сценарист кількох телевізійних фільмів, зокрема про лауреата Національної премії України ім. Т. Шевченка, поета Степана Сапеляка.

Література

Мельничук, Б. Зек, вождь і Гарсія Лорка : новели / Б. Мельничук. — Л. : Піраміда, 2010. — 400 с.

Мельничук, Б. Зламани мальви : новели / Б. Мельничук. — Т. : Тернограф, 2010. — 88 с.

Мельничук, Б. Суд без суду : новели / Б. Мельничук ; худож.: Є. Удін, В. Якубовський ; вступ. ст. С. Сапеляка. — Л. : Піраміда, 2010. — 400 с. : іл.

Від Маківки до Стрипи : нариси історії Укр. Січового Стрілецтва та Укр. Галицької Армії / М. Лазарович, Б. Мельничук, Р. Матейко, С. Півторак. — Т. : Тернограф, 2010. — 164 с. : іл.

Мельничук, Б. Великий українець із Тернопілля: Ярослав Стецько : життєвий шлях провідника ОУН / Б. Мельничук, М. Сагайдак, В. Уніят. — Т. : Астон, 2010. — 176 с.

Мельничук, Б. Симон Петлюра і Тернопільщина / Б. Мельничук, В. Уніят. — Т. : Тернограф, 2009. — 115 с.

Мельничук, Б. Актор і блазні : п'єси / Б. Мельничук. — Т. : Воля, 2009. — 419 с.

Мельничук, Б. Довга дорога в короткий день : п'єси / Б. Мельничук. — Т. : Воля, 2010. — 416 с.

Мельничук, Б. Реквієм для кларнета без оркестру : п'єси / Б. Мельничук. — Т. : Воля, 2010. — 408 с.

Мельничук, Б. Сад любові : пісні / Б. Мельничук ; [передм. М. Балицької]. — Т. : Воля, 2009. — 112 с. : нот.

Мельничук, Б. Сад любові — 2 : пісні / Б. Мельничук. — Т. : Воля, 2010. — 171 с. : нот.

Мельничук, Б. Козацькі вітрила : казка / Б. Мельничук ; іл. Є. Удіна. — Т. : Терно-граф, 2010. — 40 с.

Мельничук, Б. За греблею : новела / Б. Мельничук ; мал. Є. Удіна // Русалка Дністрова. — 2008. — Ч. 3 (верес.). — С. 5.

Мельничук, Б. Зламани мальви : новели / Б. Мельничук // Вільне життя. — 2010. — 19 лют. — С. 6.

Мельничук, Б. Куниця : новела / Б. Мельничук // Свобода. — 2010. — 13 серп. — С. 6 : іл.

Мельничук, Б. Перезимувала любов... : бувальщина / Б. Мельничук // Сільські вісті. — 2009. — 3 квіт. — С. 6.

Мельничук, Б. Шевченка читає Хім'як : [вірш] / Б. Мельничук // Вільне життя. — 2008. — 8 берез. — С. 1.

Мельничук, Б. Він був одним із тих, хто повернув нам Роксолану : до 125-річчя від дня народж. Осипа Назарука — письменника, історика, журналіста, редактора, громад.-політ. діяча / Б. Мельничук // Освітнянин. — 2009. — № 2. — С. 32—35.

Мельничук, Б. Він перебрав владу в Тернополі в українські руки : [про В. Кузьму — релігійного діяча, уродженця с. Романівки Терноп. р-ну] / Б. Мельничук // Русалка Дністрова. — 2010. — № 1. — С. 6 : фотогр. — (Духівники Тернопілля).

Мельничук, Б. Національній спілці — 85 : [участь краєзнавців Тернопілля в роботі урочистого пленуму Нац. спілки краєзнавців України] / Б. Мельничук // Свобода. — 2010. — 4 черв. — С. 6 : фотогр. — (У творчих спілках).

Мельничук, Б. Пригоди чехів на Тернопіллі / Б. Мельничук, В. Уніят // Номер один. — 2008. — 17 груд. — С. 15.

Мельничук, Б. Провідник ОУН і Тернопільщина : [вийшло 2-ге вид. кн. «Нації незгасний смолоскип» Б. Уніята та М. Лазаровича] / Б. Мельничук // Вільне життя. — 2010. — 22 січ. — С. 5.

Мельничук, Б. Богдан Мельничук: «Вважаю наш театр найкращим» : [бесіда з драматургом, автором п'єси «Мазепа»] / провела Н. Федорців // Місто. — 2011. — 23 берез. — С. 8 : фотогр. — (Професіонали).

Мельничук, Б. «Слід більше читати, ніж писати» : [про секрети своєї популярності, нюанси письмен. та редактор. роботи, а також сім'ю та свою музу розповідає письмен., ж-ст, краєзнавець Б. Мельничук] / розмовляла Л. Любарська // Rіa plus. — 2010. — 31 берез. — С. 8 : фотоколяж.

Бандурка, І. Чотири вежі Богдана Мельничука: Письменник. Журналіст. Редактор. Краєзнавець : літ. портр. / І. Бандурка. — Т. : Екон. думка, 2002. — 248 с. : фотогр.

Відзначені державними нагородами : [присвоєно почесне звання «Заслужений діяч мистецтв України» письм. Б. Мельничуку] // Свобода. — 2008. — 27 серп. — С. 1.

Те ж // Урядовий кур'єр. — 2008. — 3 верес. — С. 12.

Короновані словом : [тернополяни Б. Мельничук, В. Фроленков, О. Мосійчук отримали друге й третє місця в номінації «П'єси» конкурсу «Коронація слова»] // Нова Тернопільська газета. — 2010. — 16—22 черв. — С. 7 : фотогр.

Коропецька, У. Радіоп'єса тернополян — серед кращих : [особлива відзнака III Всеукр. конкурсу радіоп'єс — у тернополян Б. Мельничука та Л. Щербак] / У. Коропецька // Вільне життя. — 2010. — 13 січ. — С. 10.

Мельник, В. Церква нагородила трьох тернопільських науковців ордемом і медалями Кирила та Мефодія : [Б. Мельничука, В. Уніята, Я. Стоцького] / В. Мельник // Номер один. — 2010. — 23 черв. — С. 4 : фотогр.

Богдан Мельничук — лауреат Міжнародної літературної премії [ім. Г. Сковороди] // Місто. — 2010. — 15 верес. — С. 20. — (Різне).

Самчук, О. Відзначився тернопільський край : [тернополяни, лауреати літ.-краєзн. конкурсу ім. М. Утриска] / О. Самчук // Вільне життя. — 2010. — 1 жовт. — С. 6. — (Знай наших).

Уніят, В. Ще одна вершина земляка : [серед імен конкурсу «Людина року — 2008» Тернопільщини — письм. Б. Мельничук] / В. Уніят // Голос Лановеччини. — 2009. — 6 лют. — С. 1 : фотогр.

Балабан, Н. «Сад любові — 2» від Богдана Мельничука : [презентація зб. пісенної лірики] / Н. Балабан // Вільне життя. — 2011. — 18 лют. — С. 6. — (Тернопільський пісенник).

Колтун, Н. Богдан Мельничук «заспівав» : [презентація зб. пісень Б. Мельничука «Сад любові»] / Н. Колтун // Місто. — 2010. — 3 лют. — С. 6 : фотогр.

Новосядлий, Б. Партитура любові та страждань : [про творчість терноп. письм. Б. Мельничука] / Б. Новосядлий // Свобода. — 2011. — 4 лют. — С. 5. — (Ім'я в українській літературі).

Подунайчук, В. Понад 50 книжок! : [про творч. доробок Б. Мельничука] / В. Подунайчук // Голос Лановеччини. — 2010. — 3 верес. — С. 4 : фотогр.

Барна, В. Мельничук Богдан Іванович (псевд. — Б. Волинський, І. Гаврильцо, Б. Жердинюк та ін.; 2.08.1952, м. Молотків Лановець. р-ну) — письменник, редактор, журналіст, краєзнавець / В. Барна, В. Фроленков // Тернопільський енциклопедичний словник. — Т., 2005. — Т. 2 : К — О. — С. 498 : фотогр.

Богдан Мельничук — письменник, редактор, журналіст, краєзнавець : бібліогр. покажч. / уклад.: Л. Марченко [та ін.]. — Т. : Воля, 2009. — 360 с. — (Серія «Корінь і крона»).

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2002 рік : бібліогр. список / Упр. культури Терноп. облдержадмін., Терноп. обл. універс. наук. б-ка; уклад. М. В. Друневич. — Т. : Підручники і посібники, 2002. — 185 с.

Про Б. Мельничука: С. 57—62.

Авторські книги Богдана Мельничука (за хронологією) : [список] // Мельничук, Б. Зек, вождь і Гарсія Лорка : новели / Б. Мельничук. — Л., 2010. — С. 389—395.

Вистави за п'єсами Богдана Мельничука (за хронологією) : [список] // Мельничук, Б. Зек, вождь і Гарсія Лорка : новели / Б. Мельничук. — Л., 2010. — С. 383—388.

18 СЕРПНЯ

125 років від дня народження Ганни Амвросіївни Крушельницької

(18.08.1887—13.05.1965) — української співачки, педагога

Народилася 18 серпня 1887 р. в с. Білій, тепер передмістя Тернополя. Рідна сестра Соломії Крушельницької. Закінчила Вищий музичний інститут ім. М. Лисенка у Львові (клас Софії Козловської) та Міланську консерваторію в класі професора Данте Ларі. Деякий час жила й працювала в Італії (Рим, Мілан, Віареджо), а постійно — у Львові. Ганна Крушельницька як яскравий представник італійської вокальної школи бельканто зарекомендувала себе гідною наступницею своєї сестри. Голос її дуже нагадував голос Соломії, та й за артистичним талантом вона впевнено наближалася до неї.

Сценічну кар'єру Г. Крушельницька розпочала ще будучи студенткою Вищого музичного інституту як солістка хору «Боян», а згодом хору «Бандурист». На оперній сцені виступала у Львові, Варшаві, Римі, Мілані, Венеції, Вероні, Феррарі, Анконі та інших містах. У творчому доробку співачки вісім оперних партій: Наталка («Наталка Полтавка» М. Лисенка), Оксана («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського), Мімі («Богема» Д. Пуччіні),

Мікаела («Кармен» Ж. Бізе), Ірис і Манон в однойменних операх П. Масканьї та Ж. Масне, Зіглінда й Єлизавета в операх Р. Вагнера «Валькірія» і «Тангейзер». Знаменита італійська фірма «Фонотипія» здійснила запис ряду арій з класичних опер західноєвропейських композиторів у виконанні Г. Крушельницької.

З незмінно великим успіхом виступала Г. Крушельницька із сольними концертами в містах Прикарпаття. У концертному репертуарі були твори композиторів багатьох країн, романси та пісні С. Людкевича, В. Барвінського, Д. Січинського, О. Нижанківського, М. Лисенка, Я. Степового, П. Чайковського...

На жаль, через тяжку хворобу змушена була залишити сцену саме тоді, коли тільки-но зійшла на вершину слави. У 1921—1923 рр. Г. Крушельницька — педагог вокалу й фортепіано у Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка та Дрогобицькій музичній школі.

Доцент Львівської консерваторії О. Бандерівська так охарактеризувала голос Г. Крушельницької: «Було у співачки сильне сопрано шляхетної окраски, бархатно-чельової м'якості, винятково чистої інтонації, доволі широкого волюмену. На диво, її специфічне, чуть носове сомбрівування не псувало, а навпаки — збагачувало і прикрашало голос. Найвищі верхні тони звучали часом більш металічно».

До 1929 р. вона виступала на концертах у Львові, Дрогобичі, Гребневі, зокрема з Василем Барвінським як піаністом. Співала нові для її репертуару романси та пісні «Не забудь юних днів» М. Лисенка, «Лився спів колись у мене», «О ще не всі умерли жалі», «О не співай пісень веселих», «Не беріть із зеленого луку» Я. Степового; «Дума про Нечая» Д. Січинського, «Піду втечу», «Подайте вісточку», коліскову «Спи, дитино моя» С. Людкевича, «Вечером у хаті», «В лісі» В. Барвінського, італійських композиторів: Кастельнуово-Тадеско «Пастушки» і «Прогулянка», Денца «Канцона», українські народні пісні та арії з опер.

«Г. Крушельницька становить для нас уже й тепер поважний, справді європейський набуток. Голос її чарівно свіжий і м'який, а разом із тим сильний, рівний і широкий за діапазоном, емісія легенька, типова італійська, а інтонація просто ідеальна» (Володимир Садовський, диригент, музичний діяч і критик).

У 1939—1952 рр. проживала із сестрою С. Крушельницькою у Львові на вул. Чернишевського, 23, де й померла 13 травня 1965 р. Похована на Личаківському цвинтарі.

П. Медведик, М. Головащенко

Література

Соломія Крушельницька. Шляхами тріумфів : статті та матеріали / упоряд.: П. Медведик, Р. Мисько-Пасічник. — Т. : Джура, 2008. — 392 с.

Про Г. Крушельницьку: С. 7, 12, 13, 18, 88, 178, 179, 219, 222, 223, 226, 227, 241, 257, 269, 273, 274, 277, 294—299.

Медведик, П. Ганна Крушельницька (1887—1965): співачка, педагог / П. Медведик, М. Головащенко // Визначні постаті Тернопілля : біогр. зб. — К., 2003. — С. 101—102 : портр.

Панчук, І. Крушельницька Ганна (18.08.1887, с. Біла, тепер Терноп. р-ну — 13.05.1965, Львів) — укр. співачка (сопрано), сестра С. Крушельницької / І. Панчук // Панчук, І. Тернопільщина в іменах / І. Панчук. — Т., 2006. — С. 87.

Зюбровська, Н. Ганна Крушельницька, сестра великої Соломії / Н. Зюбровська // Подільське слово. — 1995. — 9 верес. — (Імена).

Медведик, П. Сестра великої Соломії / П. Медведик // Подільське слово. — 2007. — 7 верес.

Медведик, П. Славетна сестра великої Соломії / П. Медведик // Соломія. — 2002. — № 2 (серп. — верес.), фотогр.

Федун, М. Ганна йде слідами Соломії... : Ганна Крушельницька (1887—1965) / М. Федун // Ровесник. — 1997. — 29 серп., портр. — (Слава Тернопілля).

Черемшинський, О. Співачка і педагог / О. Черемшинський // Вісті Придністров'я. — 1997. — 22 серп.

Соломія Крушельницька: Міста і слава. — Л. : Априорі, 2009. — 167 с. : фотогр.

Г. Крушельницька в родинному колі (фотогр.): С. 151.

Медведик, П. Крушельницька Ганна Амвросіївна (Анна; 18.08.1887, с. Біла, нині Терноп. р-ну — 13.05.1965, м. Львів) — оперна і камерна співачка (меццо-сопрано) / П. Медведик // Тернопільський енциклопедичний словник. — Т., 2005. — Т. 2 : К — О. — С. 253 : фотогр.

Соломія Крушельницька : бібліогр. покажч. / упоряд. А. О. Ленчишин ; передм. «Співачка світової слави» П. К. Медведика. — Т. : Підручники і посібники, 2007. — 112 с.

Про Г. Крушельницьку: С. 41—43.

Музична Тернопільщина : бібліогр. покажч. / уклад. В. Я. Миськів ; вступ. ст. О. С. Смоляка. — Т. : Підручники і посібники, 2008. — 288 с.

Про Г. Крушельницьку: С. 122—123.

27 СЕРПНЯ

60 років від дня народження Михайла Якубовича Форгеля

(27.08.1952—29.09.2006) — заслуженого діяча мистецтв України,
театрознавця

Народився 27 серпня 1952 р. у с. Новосілки Підволочиського району. У 1977 р. закінчив Київський інститут культури, продовжив навчання в Державному інституті театрального мистецтва (ГИТИС) у Москві в класі професора Миколи Ельяша (1989 р.).

Займав посаду викладача в Тербовлянському культурно-освітньому училищі, працював у обласному Будинку народної творчості, обласному управлінні культури.

З 1985 р. — художній керівник Тернопільської обласної філармонії, з листопада 1992 р. очолював обласний драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка (нині Тернопільський академічний український драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка), сприяв відкриттю акторського відділення в Тернопільському музичному училищі ім. С. Крушельницької. Організував Всеукраїнський фестиваль-конкурс «Тернопільські театральні вечори», який у 2001 р. отримав статус міжнародного.

Помер 29 вересня 2006 р. Похований у м. Тернополі.

2007 р. засновано премію ім. М. Форгеля фестивалю «Тернопільські театральні вечори. Дебют».

Література

Форгель, М. Михайло Форгель: «Наші актори розчулили поляків» : терноп. актори побували у Польщі, де єдині з усієї України взяли участь у 13-му оглядовому фестивалі «Ольштинські театральні зустрічі» : [розмова з худож. керівником театру] / вела О. Попович // Експрес. — 2006. — 6—13 квіт. — С. 4.

Форгель, М. Михайло Форгель: «Сучасне життя назвав би трагіфарсом» : [розмова з худож. керівником обл. драм. театру] / вела С. Клос // Місто. — 2004. — 8 верес. — С. 10 : фотогр.

Форгель, М. Михайло Форгель: «Я тринадцять років служу в театрі. І чим довше я працюю, тим більше переконуюсь, що театром має керувати одна людина» : [розмова з худож. керівником обл. драм. театру] / вела М. Подкович // Соломія. — 2005. — № 3 (груд.), фотогр.

Шостак, Н. «У театрі натовп стає народом» : Ці слова, які Михайло Форгель сказав під час своєї останньої прес-конференції, запам'ятались багатьом / Н. Шостак // Вільне життя. — 2006. — 7 жовт. — С. 4.

Садовська, Г. Два пера — одна любов / Г. Садовська, В. Собуцька. — Т. : Збруч, 2007. — 447 с.

Започаткували премію імені Форгеля : [премія вручатиметься менеджерам, директорам театрів] // Rіa плюс. — 2007. — 7 листоп. — С. 9 : фотогр.

Близнюк, О. Про Михайла Форгеля видали книжку : [про кн. Г. Садовської та В. Собуцької «Два пера — одна любов»] / О. Близнюк // 20 хвилин. — 2007. — 27 жовт. — С. 4 : фотогр.

Останній романтик театру : Рік тому пішов за куліси життя Михайло Форгель : [спогади колег, друзів, співробітників] / записала О. Сагаль // Нова Тернопільська газета. — 2007. — 3—9 жовт. — С. 6.

Стригун, Ф. Від усіх, хто знав і любив М. Форгеля / Ф. Стригун // Український театр. — 2007. — № 2. — С. 32.

Собуцька, В. Серце, віддане театрові : Дев'яти печалі / В. Собуцька // Свобода. — 2006. — 7 жовт. — С. 6 : фотогр.

Любіть театр! // Свобода. — 2006. — 8 листоп. — С. 6 : фотогр. — (Сороковини світлої пам'яті).

Папуша, І. Театр справляє тризну : Рік тому не стало худож. керівника драмтеатру Михайла Форгеля / І. Папуша // 20 хвилин. — 2007. — 29 верес. — С. 5. — (Вшанування пам'яті).

Пом'янули керівника театру : [про вшанування пам'яті худож. керівника обл. драм. театру М. Форгеля] // Rіa плюс. — 2007. — 3 жовт. — С. 7 : фотогр. — (Сумуємо).

Мельничук, Б. Форгель Михайло Якубович (27.08.1952, с. Новосілка Підволочис. р-ну — 29.09.2006, м. Тернопіль) — діяч культури, театрознавець / Б. Мельничук, Л. Щербак // Тернопільський енциклопедичний словник. — Т., 2008. — Т. 3 : П — Я. — С. 526 : фотогр.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2002 рік : бібліогр. список / Упр. культури Терноп. облдержадмін., Терноп. обл. універс. наук. б-ка ; уклад. М. В. Друневич. — Т. : Підручники і посібники, 2002. — 128 с.

Про М. Форгеля: С. 67—68.

Театральна Тернопільщина : бібліогр. покажч. / уклад.: П. К. Медведик, В. Я. Миськів, Н. К. Іванків. — Т. : Підручники і посібники, 2001. — 264 с.

Про М. Форгеля: С. 100.

29 СЕРПНЯ

100 років від дня народження Богдана Івановича Блажкевича

(29.08.1912—8.10.1986) — ученого в галузі теоретичної електротехніки

Народився 29 серпня 1912 р. у с. Суботіві Галицького району на Івано-Франківщині в родині вчителів.

Початкову школу закінчив у с. Денисові, навчався в Тернопільській гімназії, де сумлінно вивчав математику, фізику, іноземні мови.

У 1939 р., після закінчення електротехнічного відділення механічного факультету Львівського політехнічного інституту, залишився на викладацькій роботі.

У 1953 р. захистив кандидатську дисертацію й отримав учене звання доцента кафедри теоретичної та загальної електротехніки. У 1965 р. йому було присвоєно звання професора.

Ученому-фізику Б. Блажкевичу належать шість вагомих монографій, понад 200 наукових праць та більше 50 авторських свідоцтв. Учений багато зробив у галузі української наукової термінології, зокрема у фізиці та космонавтиці.

Помер Б. Блажкевич 8 жовтня 1986 р. у м. Львові, де й похований.

Література

Грицик, В. Богдан Блажкевич. Із плеяди сподвижників / В. Грицик // Тернопілля'97 : регіон. річник. — Т., 1997. — С. 215—216.

Ониськів, М. Ще кілька слів про Б. Блажкевича / М. Ониськів // Тернопілля'97 : регіон. річник. — Т., 1997. — С. 216—217.

Хома, В. Видатний український вчений — Богдан Блажкевич / В. Хома // Наукові записки / Терноп. обл. краєзн. музей. — Т., 1997. — Кн. 2, ч. 2. — С. 245—247.

Бояновська, Л. Богдан Блажкевич — видатний український вчений / Л. Бояновська // Галицький вісник. — 2002. — 16 серп.

Рутило, І. Богдан, син Іванни Блажкевич / І. Рутило // Свобода. — 2002. — 24 серп. — (Славетні земляки).

Хома, В. Видатний український вчений : до 85-річчя від дня народж. Богдана Блажкевича / В. Хома // Тернопіль вечірній. — 1998. — 17 груд.

Савак, Б. Блажкевич Богдан Іванович (29.08.1912, с. Суботів, нині Галиц. р-ну Івано-Фр. обл. — 8.10.1986, м. Львів) — вчений у галузі теоретичної електротехніки / Б. Савак, В. Хома // Тернопільський енциклопедичний словник. — Т., 2004. — Т. 1 : А — Й. — С. 142 : фотогр.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2002 рік : бібліогр. список / Упр. культури Терноп. облдержадмін., Терноп. обл. універс. наук. б-ка ; уклад. М. В. Друневич. — Т. : Підручники і посібники, 2002. — 128 с.

Про Б. Блажкевича: С. 68—70.

5 ВЕРЕСНЯ

70 років від дня народження Петра Павловича Шпорчука

(5.09.1942) — живописця-монументаліста, графіка

Народився 5 вересня 1942 р. у с. Великих Мацевичах Старокостянтинівського району Хмельницької області. У 1956 р. закінчив 7 класів у рідному селі й вступив до Яворівської школи художніх ремесел Львівської області, яку закінчив у 1959 р. Працював різьбярем художньої різьби по дереву у Львівському й Тернопільському кооперативних товариствах художників до 1962 р. Паралельно закінчив Тернопільську вечірню середню школу № 1. 1962—1965 рр. служив у рядах Радянської армії. 1966—1971 рр. навчався у Львівському державному інституті прикладного та декоративного мистецтва. З 1971 р. працював у Чернігівських художньо-виробничих майстернях і Тернопільському художньо-виробничому комбінаті художником декоративно-прикладного та монументального мистецтва. Створив ряд монументальних розписів, мозаїк, зграфіто, рельєфів у гіпсі та в техніці карбування по металу. Член Національної спілки художників України. Біля ста графічних листів зберігаються в музеях Дніпропетровська, Збаража, Львова, Канева, Почаєва, Тернополя, Чернігова та приватних колекціях Австралії, Болгарії, Канади, Росії, США й Швейцарії. Персональні виставки творів експонувалися в Тернополі 1984—1985, 1992, 2002 рр., Кам'янець-Подільському — 1996 р., Хмельницькому — 1996 р., Києві — 1997 р., Львові — 2004 р.

Видав дванадцять оповідань і повість «Ірреальні марева» у 2002 р. у ПП «Принтер-інформ» м. Тернополя та при фінансовому сприянні видавничої ради Тернопільської облдержадміністрації.

(Із книги «Фатум» П. Шпорчука)

Література

Шпорчук, П. Подільські жолоби : [проза] / П. Шпорчук ; вступ. ст. Б. Мельничука. — Т. : Принтер-інформ, 2002. — 362 с.

Шпорчук, П. Фатум : роман / П. Шпорчук ; передм. Б. Мельничука. — Т. : Рада, 2004. — 332 с.

Шпорчук, П. Феєрія холодних гам : повість / П. Шпорчук. — Т. : Принтер-інформ, 2006. — 331 с.

Шпорчук, П. Ява і сни : [проза] / П. Шпорчук // Тернопіль. — 2008. — № 3. — С. 58—61.

Ваврик, О. Загострене чуття України : [творчість терноп. худож., графіка П. Шпорчука] / О. Ваврик // Свобода. — 2006. — 5 серп. — С. 8 : фотоіл. — (Штрихи до портрета).

Макарчук, Н. «Птиця Фенікс» — у Збаразькому замку : [відкр. персональної вист. худож. П. Шпорчука в нац. заповіднику] / Н. Макарчук // Свобода. — 2008. — 15 берез. — С. 8.

Мельничук, Б. Двокрилля Петра Шпорчука : [про роман «Фатум» терноп. художника, скульптора та автора худож. творів] / Б. Мельничук // Вільне життя. — 2004. — 9 жовт. — С. 5.

Нестер, О. Мить і вічність : [філософ. вимір творчості П. Шпорчука] / О. Нестер // Дзвін. — 2005. — № 11. — С. 150—152 : іл. — Номер журналу проілюстровано живопис. і графіч. роботами П. Шпорчука.

Сорока, П. Філософсько-ліричне осягнення світу в творчості Петра Шпорчука / П. Сорока // Тернопіль. — 2008. — № 2. — С. 72—74, [2] л. іл. — (Художник номера).

Удіна, Т. Дивосвіт барв, ліній і слова Петра Шпорчука [терноп. художника, скульптора, прозаїка] / Т. Удіна // Русалка Дністрова. — 2007. — № 1 (січ.). — С. 7 : фотогр. — (Робітня митця).

Мельничук, Б. Шпорчук Петро Павлович (5.09.1942, с. Великі Мацевичі, нині Старокостянтин. р-ну Хмельн. обл.) — художник, скульптор, літератор / Б. Мельничук // Тернопільський енциклопедичний словник. — Т., 2008. — Т. 3 : П — Я. — С. 650—651.

20 ВЕРЕСНЯ

45 років із часу заснування Денисівського краєзнавчого музею

(20.09.1967)

У вересні 2012 року виповниться 45 років із часу відкриття Денисівського краєзнавчого музею. Спершу він був розташований у двох кімнатах місцевої школи. Ініціатором його створення (у школі) була письменниця-землячка Іванна Блажкевич, а впровадили її в життя вчителі місцевої школи.

У 1984 році Денисівський краєзнавчий музей було перенесено в будинок визначного музичного та культурно-громадського діяча Галичини

о. Й. Вітошинського (1838—1901). І хоч функціонував він на громадських засадах, проте його фондний достаток постійно зростав. Постановою колегії Міністерства культури України від 14 липня 1989 року йому присвоєно звання «Народний музей», а з 1 жовтня 1993 року став відділом Тернопільського краєзнавчого музею. Відповідно до бюджетного кодексу України управлінням культури облдержадміністрації з 1 січня 2002 року всі музеї, у т. ч. і Денисівський, переведені у відомства райвідділів культури.

Сьогодні Денисівський краєзнавчий музей розміщений у дев'яти кімнатах. Приваблюють у ньому експозиції, виготовлені на високому професійному рівні: «Козацькому роду нема переводу», «Українське січове стрілецтво», «Українська Народна Республіка», «Українська повстанська армія», «Репресовані й реабілітовані», «Літературно-мистецький Денисів», «Інтер'єр селянської хати кінця XIX ст.», «Перша світова війна», «Україна повстала», «Друга світова війна», «Діяльність ОУН — УПА», «Українська Галицька дивізія УНА», «Повоєнні лихоліття: заснування колгоспу, евакуація людей із Лемківщини, Холмщини, Посяння, Поляшшя», «Освіта», «Культура», «Культурно-громадські та політичні організації», «Наша славна діаспора».

Його нинішній основний та допоміжний фонди становлять понад 7 тисяч експонатів.

У музеї постійно влаштовуються виставки, присвячені визначним людям нашого села, регіону, важливим історичним подіям. Його працівниками читаються лекції, організовуються цікаві зустрічі-знайомства з письменниками, композиторами, художниками, артистами та іншими творчими й діловими людьми України, славної української діаспори. За матеріалами цього закладу культури студенти пишуть та захищають свої курсові й дипломні роботи, а науковці черпають енергію та беруть цінні скарби для написання наукових праць.

З книги відгуків відомо, що його багатствами та красою захоплені відвідувачі з Канади, США, Австрії, Німеччини, Австралії, Франції, Англії, Фінляндії, Польщі, Чехії, Росії, Латвії, Естонії та інших країн світу.

У 2002 році Денисівський краєзнавчий музей визнано кращим сільським музеєм року.

Б. Савак

Література

Габ'як, Й. Денисівському краєзнавчому — 30 років / Й. Габ'як // Тернопілля '98—99 : регіон. річник. — Т., 2002. — С. 90—92.

Гаврильцо, І. Якщо ви не були в Денисівському музеї, то історію нашого краю знаєте ще не досконало / І. Гаврильцо // Тернопіль вечірній. — 1998. — 12 січ.

Савак, Б. Денисівському краєзнавчому — 40 років / Б. Савак // Вільне слово. — 2007. — 17 листоп. — С. 7.

Савак, Б. Свято, приурочене музею / Б. Савак // Вільне слово. — 2002. — 26 жовт.

Буняк, І. Денисівський краєзнавчий музей — державний музей у с. Денисів Козівського району / І. Буняк, Б. Савак // Тернопільський енциклопедичний словник. — Т., 2004. — Т. 1 : А — Й. — С. 477.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2007 рік. Вип. 17 : бібліогр. покажч. / Упр. у справах сім'ї, молоді та спорту Терноп. облдержадмін., Упр. культури Терноп. облдержадмін., Терноп. обл. універс. наук. б-ка ; уклад. М. Друневич. — Т. : Підручники і посібники, 2006. — 160 с.

Про Денисів. краєзн. музей: С. 96—97.

23 ВЕРЕСНЯ

140 років від дня народження Соломії Амвросіївни Крушельницької

(23.09.1872—16.11.1952) — української народної співачки, педагога, заслуженого діяча мистецтв України

Народилася 23 вересня 1872 року в с. Білявинцях у сім'ї священика. Дитинство пройшло в с. Білій (нині передмістя Тернополя). Ще в дитячому віці виявляла неабиякий інтерес до музики: опанувала фортепіано, грала і співала у виставах аматорських театрів, у «Руському народному театрі». Артистичну діяльність С. Крушельницька почала в концертах Львівського хорового товариства «Боян». А в 1893 році на сцені Львівської опери дебютувала як оперна співачка в партії Леонори в опері Дж. Верді «Трубадур».

У 1888—1893 роках вона навчалася у Львівській консерваторії (клас вокалу у В. Висоцького). У 1893—1894 роках вдосконалювала своє мистецтво у Мілані: опанувала школу бельканто у професорів Копті та Фаусти Креспі, оперні партії вагнерівських вистав вивчала у професора Генсберга у Відні (1895). У 1895—1897 роках співала у Львівській, Краківській і Варшавській опері. У 1904 році на запрошення Дж. Пуччіні блискуче виконала головну партію в його опері «Чіо-Чіо-сан», полонивши слухачів віртуозною технікою, яскравим драматичним обдаруванням, чарівним голосом лірико-драматичного сопрано. Після її неповторного виконання ця опера здобула всесвітнє визнання.

У 1906 році Соломія Крушельницька дебютувала в театрі «Ла Скала» в опері Р. Вагнера «Саломея», під орудою Артуро Тосканіні. Музичні критики назвали її «неперевершеною Саломеєю». На оперних сценах виступала разом

з О. Мишугою, М. Батістіні, М. Менцинським, А. Дідуром, В. Фрореамським, Е. Карузо, Т. Руффо, Ф. Шаляпіним.

У 1920 році відбулися останні оперні вистави Соломії Крушельницької в театрі «Ла Скала». Цього ж року вона розпочала концертну діяльність як камерна співачка. У 1927—1928 роках здійснила велике гастрольне турне по США й Канаді. У 1929 році — прощальний концерт С. Крушельницької в Академії Санта Цецілія у Римі.

Видатна українська й світова співачка, вона з тріумфальним успіхом виступала на кращих оперних сценах світу. Її ім'я золотими літерами вписано в історію світового вокального мистецтва поряд з іменами Е. Карузо, Т. Руффо, М. Батістіні.

Музичні критики світу називали її «незабутньою», «неповторною», «єдиною у світі», «ідеальною», «неперевершеною», «найчарівнішою».

Прославлені композитори, диригенти, співаки, музиканти, письменники, художники, зокрема Дж. Пуччіні, Р. Леонкавалло, А. Тосканіні, Л. Муньйоне, Е. Дузе, Дж. Лаурі-Вольпі, Дж. Кадуччі та багато інших були палкими шанувальниками її великого таланту й ширими друзями. «Найпрекрасніший і найчарівніший Батерфляй», — підписав Соломії Крушельницькій свій фотопортрет великий італійський композитор Джакомо Пуччіні на знак вдячності за врятування після попереднього гучного провалу в знаменитому театрі «Ла Скала» його опери «Чіо-Чіо-сан».

У репертуарі співачки було понад шістдесят партій світової оперної класики: Аїда, Дездемона, Леонора, Амелія («Аїда», «Отелло», «Трубадур», «Бал-маскарад» Верді), Тоска, Батерфляй, Мімі («Тоска», «Чіо-Чіо-сан», «Богема» Пуччіні), Кармен («Кармен» Бізе), Ельза, Єлизавета, Брунгільда («Лоенгрін», «Тангейзер», «Валькірія» Вагнера), Татьяна, Ліза («Євгеній Онегін», «Пікова дама» Чайковського), Галька, Ганна («Галька», «Зачарований замок» Монюшка), Маргарита («Фауст» Гуно) Джоконда («Джоконда» Панкієллі), Валентина («Гугеноти» Мейєрбера), Сантуцца («Сільська честь» Масканьї), Саломея («Саломея» Штрауса).

Вона була неперевершеною інтерпретаторкою українських народних пісень і все життя пропагувала творчість українських композиторів М. Лисенка, Д. Січинського, С. Людкевича, А. Вахнянина та ін. Крушельницька була високоосвіченою особистістю. Вона володіла польською, німецькою, англійською, італійською, іспанською, російською мовами. Великою творчою дружбою С. Крушельницька була пов'язана з В. Стефаником, О. Кобилянською, Н. Кобринською, М. Лисенком, Д. Січинським, О. Мишугою, Ф. Шаляпіним, А. Тосканіні, Дж. Пуччіні та іншими митцями.

«У перших десятиріччях двадцятого століття на оперних сценах світу царювали чотири особи чоловічої статі — Батістіні, Карузо, Тітто Руффо, Шаляпін. І лише одна жінка спромоглася сягнути їх висот і стати врівень з ними. Нею була Соломія Крушельницька. Але у порівнянні зі своїми услав-

леними колегами вона виявилася набагато вищою як особистість. Інколи загадковіша, часами ширша, майже завжди складніша та більш цільна — троїста й єдина особистість актриси-співачки-музи-канта...» (Рінальдо Кортопассі, італійський музикознавець).

У 1939 році співачка повернулася в Україну. У 1946—1951 роках працювала професором кафедри сольного співу у Львівській консерваторії ім. М. Лисенка. 1951 року була удостоєна звання «Заслужений діяч мистецтв УРСР».

Померла С. Крушельницька 16 листопада 1952 року у Львові.

Похована на Личаківському кладовищі поруч зі своїми вірними друзями І. Франком та М. Павликом.

М. Головащенко

Література

Соломія Крушельницька та світовий музичний простір: зб. статей / ред.-упоряд. О. Смоляк; Терноп. держ. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. — Т.: Астон, 2007. — 188 с.

Соломія Крушельницька: шляхами тріумфів: [статті та матеріали] / авт. проекту П. Медведик; упоряд.: П. Медведик, Р. Мисько-Пасічник. — Т.: Джура, 2008. — 392 с.

Бабинець, Н. Оперні італійських композиторів в репертуарі Соломії Крушельницької / Н. Бабинець // Наукові записки. Серія: Мистецтвознавство / Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. — Т., 2008. — № 1. — С. 62—65.

Бойчук, Л. Соломія Крушельницька на американському континенті / Л. Бойчук // Наукові записки. Серія: Мистецтвознавство / Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. — Т., 2008. — № 1. — С. 24—28.

Бугаєва, О. В. Крушельницька С. А. / О. В. Бугаєва // Українська біографістика. — К., 2008. — Вип. 4. — С. 481—484.

Позняк, Н. Душа, обернена до пісні / Н. Позняк // Позняк, Н. Українські вісники / Н. Позняк, О. Хоменко. — Т.: Джура, 2008. — С. 32—36: фотогр.

Шуль-Бевська, І. Соломія Крушельницька на варшавській сцені / І. Шуль-Бевська // 36. праць Терноп. міського осередку НТШ ім. Шевченка. — Т., 2008. — Т. 4: Видатні постаті в українській культурі і науці. — С. 79—84.

Бернакевич, Л. Саломея в Аргентині / Л. Бернакевич // Дзвін. — 2008. — № 10. — С. 153—154: фотогр.

Дворак, Г. Тріумфальний шлях Соломії Крушельницької / Г. Дворак // Освітнянин. — 2010. — № 4. — С. 10—14.

Марчук, Л. Містами слави Соломії Крушельницької / Л. Марчук // Віче. — 2010. — № 3. — С. 68—70.

Маюк, Б. Стежками славетної Соломії / Б. Маюк // Вільне життя. — 2009. — 23 жовт. — С. 5. — (Про вічне).

Мельничук, Б. Найвидатніша співачка світу родом з Тернопільщини / Б. Мельничук, В. Уніят // Номер один. — 2009. — 18 берез. — С. 19 : фотоколаж.

Субчак, А. Я досі чую той чар-спів / А. Субчак // Вільне життя. — 2007. — 26 верес. — С. 11. — (Спогад).

Зюбровська, Н. Меморіальний музей Соломії Крушельницької : нарис-путівник / Н. Зюбровська, А. Зюбровський. — Т. : Джура, 2007. — 111 с. : фотогр.

Вергун, К. Уклін тобі, велика Соломіє! : Світ відзначає 135-річчя від дня народж. нашої землячки / К. Вергун // Свобода. — 2007. — 22 верес. — С. 8. — (Ювілеї).

Зюбровська, Н. Золотий голос України / Н. Зюбровська // Вільне життя. — 2007. — 22 верес. — С. 1 : фотогр. — (135 років від дня народження Соломії Крушельницької).

Дмитренко, Н. Соломія у бронзі : У Варшавській опері згадали укр. примадонну : [відкр. погруддя С. Крушельницької в галереї слави Варшавської опери] / Н. Дмитренко // Україна молода. — 2009. — 24 листоп. — С. 14 : фотогр. — (Щоб пам'ятали).

Долід, Л. Зірка на ім'я Соломія Крушельницька : муз.-мемор. музей [у м. Львові] легендарної оперної співачки та педагога відзначає своє 20-річчя / Л. Долід // День. — 2009. — 11 листоп. — С. 7 : фотогр. — (Спадщина).

Єгорова, І. Соломія знову в Мілані : скульптурний портрет Крушельницької встановлено в «Ла Скала» / І. Єгорова // Голос України. — 2008. — 22 жовт. — С. 13 : фотогр. погруддя.

У міланській опері встановили пам'ятник українці [Соломії Крушельницькій] // Місто. — 2008. — 26 листоп. — С. 17.

Брик, А. У Тернополі відкрили пам'ятник Соломії Крушельницькій / А. Брик // Свобода. — 2010. — 25 серп. — С. 3 : фотогр. — (Повернення додому).

Гузьо, Г. Бронзова Крушельницька крокує тернопільським бульваром / Г. Гузьо // Високий замок. — 2010. — 25 серп. — С. 1 : фотогр.

Костишин, Л. Соломія: довга дорога додому : [про спорудження пам'ятника С. Крушельницькій у м. Тернополі] / Л. Костишин // Вільне життя. — 2010. — 4 серп. — С. 7 : фотогр.

Те ж // Соломія. — 2010. — № 3 (лип. — верес.). — С. 2 : фотогр.

Лівінський, О. Перший у світі пам'ятник Соломії Крушельницькій в повний зріст відкрили в Тернополі / О. Лівінський // Тернопіль вечірній. — 2010. — 25 серп. — С. 1, 6—7 : фотогр.

Безсмертна слава Соломії : біобібліогр. довід. / Муз.-мемор. музей С. Крушельницької. — Л. : Гердан Графіка, 2007. — 244 с.

Соломія Крушельницька : бібліогр. покажч. / упоряд. А. О. Ленчишин ; передм. «Співачка світової слави» П. К. Медведика. — Т. : Підручники і посібники, 2007. — 112 с. : фотогр.

29 ВЕРЕСНЯ

140 років від дня народження Осипа Івановича Роздольського

(29.09.1872—27.02.1945) — фольклориста, педагога та перекладача

Народився 29 вересня 1872 р. у с. Доброводах Збарзького повіту. Дитячі та юнацькі роки проходили у с. Берлині Бродівського повіту, що на Львівщині (тепер с. Хмільове Бродівського району).

О. Роздольський навчався у Бродівській гімназії, а після її закінчення — у Греко-католицькій богословській академії у Львові (1890—1894) та на філософському факультеті Львівського університету (1894—1897).

З 1897 по 1929 рр. працював учителем польської, німецької, латинської та грецької мов і класичної літератури у гімназіях Коломиї (1897—1904), Перемишля (1904—1907) і Львова (1907—1929), а також викладачем філології у Львівському (таємному) Українському університеті (1921—1925).

Фольклористична та етнографічна діяльність О. Роздольського розпочалася у 1891 р. добіркою записів народних пісень у рідному селі Берлин. Пізніше значна частина фольклорно-етнографічних матеріалів була опублікована в «Етнографічному збірнику» Наукового товариства ім. Т. Шевченка у Львові, зокрема «Галицькі народні казки» (т. 1. — 1895; т. 7. — 1899), «Галицько-руські анекдоти» (т. 6. — 1899), «Галицькі народні новели» (т. 8. — 1900), «Галицько-руські народні легенди» (тт. 12, 13. — 1902), «Галицько-руські народні мелодії» у співавторстві із С. Людкевичем (т. 1. — 1906; т. 2. — 1908) та «Гаївки» в «Матеріалах до української етнології» (т. 12. — 1909). Значна частина зібраного матеріалу залишилася в рукописах.

У 1900 р. О. Роздольський вперше в Європі використав фонограф для документування фольклорно-етнографічного матеріалу, обстеживши таким чином близько 200 населених пунктів Галичини та Наддніпрянської України. В збирацькому доробку видатного фольклориста нараховується близько 8 тисяч одиниць прозово-музичних записів.

О. Роздольський як член Комісії класичної філології Наукового товариства ім. Т. Шевченка активно займався перекладацькою діяльністю. Українською мовою він переклав твори «Евтифрон» Платона, «Прометей» Есхіла, «Медея» Еврипіда. Німецькою мовою ним перекладено всі новели В. Стефаника, 15 оповідань С. Васильченка, 10 драм Лесі Українки, польською — твори І. Франка, Леся Мартовича, Лесі Українки, В. Стефаника та ін. Значна частина перекладів була опублікована ще за життя О. Роздольського.

Протягом всього творчого життя О. Роздольський підтримував тісні контакти з І. Франком, Ф. Колесою, С. Людкевичем, О. Нижанківським, В. Гнатюком, В. Шухевичем, а також із різними народознавчими організаціями — «Комітетом 1894/95», Польським людознавчим товариством, Етнографічною комісією та Етнографічним музеєм Наукового товариства ім. Т. Шевченка (останньою інституцією він деякий час завідував). У 1914 р. він був обраний дійсним членом Українського наукового товариства в Києві. В 1926 р. О. Роздольського обрали членом Етнографічної комісії Всеукраїнської Академії наук, а в 1930 р. він став дійсним членом НТШ.

З 1939 р. О. Роздольський завідував архівом Львівського філіалу Інституту українського фольклору, готував великий збір українських народних пісень для друку.

Осип Роздольський разом із Ф. Колесою, С. Людкевичем, К. Квіткою та іншими вченими заклали міцний фундамент для становлення та розвитку української фольклористики, яка гідно вписується в європейський етномузикологічний контекст.

Помер О. Роздольський 27 лютого 1945 р. у Львові.

О. Смоляк

Література

Довгалюк, І. Музично-етнографічна діяльність Осипа Роздольського / І. Довгалюк ; заг. ред. Б. Луканюка. — К. : Родовід, 1997. — 47 с. : фотогр., карти.

Довгалюк, І. Осип Роздольський : Муз.-етногр. доробок / І. Довгалюк. — Л. : ТеРус, 2000. — 154 с. : фотогр.

Смоляк, О. Весняна обрядовість Західного Поділля в контексті української культури. Ч. 1 / О. Смоляк. — Т. : Астон, 2004. — 296 с.

Про О. Роздольського: С. 3, 74, 100, 101.

Довгалюк, І. Західноподільські експедиції Осипа Роздольського / І. Довгалюк // Традиційна народна музична культура Західного Поділля : зб. статей і матеріалів. — Т., 2001. — С. 48—54.

Медведик, П. Літературно-мистецька та наукова Борщівщина / П. Медведик // Літопис Борщівщини. — Борщів, 2000. — С. 61—77.

Про О. Роздольського: С. 70.

Смоляк, О. Осип Роздольський (1872—1945) — фольклорист, етнограф, перекладач / О. Смоляк // Визначні постаті Тернопілля : біогр. зб. — К., 2003. — С. 161—162 : фотогр.

Сокіл, Г. Іван Франко та Осип Роздольський / Г. Сокіл // Українське літературознавство. — 1996. — № 62. — С. 145—151.

Черемшинський, О. «...На свій власний кошт і ризик» : [В. Гнатюк і О. Роздольський] / О. Черемшинський // Вісті Придністров'я. — 2002. — 16 листоп.

Головин, Б. Роздольський Осип Іванович (29.09.1872, с. Доброводи, нині Збараз. р-ну — 27.02.1945, м. Львів) — фольклорист, педагог, перекладач / Б. Головин, Б. Пиндус // Тернопільський енциклопедичний словник. — Т., 2008. — Т. 3 : П — Я. — С. 188—189.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2002 рік : бібліогр. список / Упр. культури Терноп. облдержадмін., Терноп. обл. універс. наук. б-ка ; уклад. М. В. Друневич. — Т. : Підручники і посібники, 2002. — 128 с.

Про О. Роздольського: С. 85—87.

14 ЖОВТНЯ

70 років із часу створення Української повстанської армії (УПА)

(14.10.1942)

14 жовтня — велике свято Покрови Пресвятої Богородиці. Постановою Української головної визвольної ради 14 жовтня 1942 року було визнано днем утворення Української повстанської армії (УПА).

Ще у квітні 1942 року відбулася друга конференція ОУН(б), на якій було прийнято рішення про створення власних збройних сил для боротьби з німецькими окупантами. Провід ОУН, очолюваний у той час Миколою Лебедем, вирішив створити на Поліссі й Волині мережу самооборони кущових відділів (СКВ), від роя до чоти на село для оборони від грабіжницьких нападів німецьких окупантів, польських поліцаїв і радянських партизанів, що проникали з Білорусі.

Із серпня 1942 року відділи самооборони почали діяти по всій Волині: ліквідували німецьку жандармерію, поліцію, руйнували засоби комунікації, зв'язку, нищили склади, фільварки та підприємства, які працювали на німців. У вересні 1942 року Провід ОУН(б) прийняв рішення про організацію більших мобільних збройних відділів для допомоги місцевим сільським боївкам (СКБ).

Першу таку сотню організував референт Крайового проводу ОУН Сергій Качинський («Остап») у жовтні 1942 року в Кивинському повіті на Берестейщині. Другу — у листопаді того ж року поблизу Луцька — поручник Іван Перегійняк («Кавбешко»). Третю сотню, у районі Колки-Степань, — хорунжий «Ярема» (грудень 1942 року), четверту та п'яту в пустомитівських лісах — «Ворон», на Крем'яччині — «Крук». Ці сотні та відділи перейшли під командування поручника Василя Івахіва («Роса», «Сонар», «Сом»). У грудні 1942 року всі сотні ОУН(б) одержали назву «Українська повстанська армія».

Місцем постійної дислокації одного з перших підрозділів було урочище Вовчак у Турійському районі (колишній Володимиро-Волинський повіт). Це базування називалося «Січ». Його штаб був розташований у с. Вовчку. Поруч — вишкільні, санітарні й господарські осередки північної військової округи «Турів». Весною 1943 року тут дислокувалося п'ять сотень повстанців. «Січ» підлягала головному командирі УПА-Північ — «Климу Савурі» (Дмитрові Клячківському).

З кожним днем і місяцем росла міць УПА, її військова майстерність. На території Волині в 1942—1944 роках діяли повстанські підстаршинські й старшинські школи, школи саперів, медсестер, фельдшерів, розвідки.

Упродовж 1942—1944 років УПА на Волині провела понад п'ять десятків значних боїв із фашистськими окупантами та більше сотні засідок, наскоків.

Весною 1943 року УПА вже являла собою велику силу на Волині й Поліссі. У серпні 1943 року рух УПА поширився на Кам'янець-Подільську, Вінницьку, Житомирську та Київську області, а в липні почали діяти загони УПА в Галичині. Таким чином, уже в цей час 12 областей України стали на шлях збройної боротьби проти окупантів за самостійну державу.

З приходом на західноукраїнські землі Червоної армії УПА повела війну проти більшовицького режиму. Боротьба тривала з 1944 року до другої половини 1956-го. На Волині останні сутички повстанців із військами НКВС були в жовтні 1956 року в Старовижівському та Ківерцівському районах. До свободи була довга й терниста дорога...

Література

Коханська, Г. З Україною у серці: спомини / Г. Коханська; ред.: П. Потічний, М. Посівний. — Торонто; Л.: Літопис УПА, 2008. — 384 с. — (Літопис УПА. Бібліотека; т. 9).

Мизак, Н. Дух одвічної стихії і голосу крові: ОУН, УПА в печерах Тернопільщини / Н. Мизак, Ю. Зімелс; Терноп. іст.-мемор. музей політ. в'язнів. — Чернівці: Букрек, 2008. — 104 с. — (Дод. до сер. «За тебе, свята Україно»; кн. 3).

Стародубець, Г. Генеза українського повстанського запілля: монографія / Г. Стародубець. — Т.: Підручники і посібники, 2008. — 464 с.

Українська Повстанська Армія. Історія нескорених / ред. та упоряд. В. В'ярович; Центр досліджень визвол. руху; Укр. ін-т нац. пам'яті. — Л.: Центр досліджень визвол. руху, 2007. — 352 с.

Вольвач, П. Григорій Попик вибрав дружину за фотографією: [про уродженця с. Вербовця Ланов. р-ну, члена ОУН Г. Попика] / П. Вольвач // Газета по-українськи. — 2008. — 9 верес. — С. 14: фотогр.

Гаврилук, В. Слався, соколе мій, Україна жива: урочини з нагоди відзначення 66-ої річниці створення Української Повстанської Армії відбулися на Шумщині / В. Гаврилук // Новини Шумщини. — 2008. — 17 жовт. — С. 1.

Гаканчук, М. Останній бій повстанців: [про трагічні події на Кременеччині в 1946—1950 рр.] / М. Гаканчук // Свобода. — 2008. — 22 серп. — С. 5. — (За Україну, за її волю).

Грималюк, І. Нашадок великого роду / І. Грималюк // Вільне життя. — 2007. — 28 лип. — С. 3. — (Рік УПА. Рік Романа Шухевича).

Ліберний, О. Заповіт: поховайте мене в Горах Стрийовецьких: [про учасницю нац.-визвол. змагань, колишню зв'язкову УПА Є. Нагай] / О. Ліберний // Свобода. — 2008. — 18 лип. — С. 3.

Ліберний, О. Колиска патріотизму Ярослава Старуха [провідника ОУН, уродженця с. Золотої Слободи Козів. р-ну] / О. Ліберний // Свобода. — 2007. — 24 листоп. — С. 6. — (Славетні імена).

Моравська, С. Коли не боїшся смерті...: [про зв'язкових УПА Ярославу та Софію Рудакевич, Анелю Шаблій] / С. Моравська // Вільне життя. — 2008. — 22 жовт. — С. 8: фотогр. — (Невигадане).

Фарина, І. Марія, яка стала «Чайкою» на все життя: [про медсестру повстан. «Табору УПА Південь-Волинь» М. В. Паламар] / І. Фарина // Нова Тернопільська газета. — 2008. — 15—21 жовт. — С. 3: фотогр.

Чорній, Н. Катерина Зарицька в національно-визвольному русі / Н. Чорній // Свобода. — 2008. — 8 серп. — С. 5: портр. — (Пам'ять).

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2007 рік. Вип. 17: бібліогр. покажч. / Упр. у справах сім'ї, молоді та спорту Терноп. облдержадмін., Упр. культури Терноп. облдержадмін., Терноп. обл. універс. наук. б-ка; уклад. М. Друневич. — Т.: Підручники і посібники, 2006. — 160 с.

Про створення УПА: С. 105—108.

30 ЖОВТНЯ

**130 років від дня народження
Михайла Львовича Бойчука**

(30.10.1882—13.07.1937) — українського живописця, графіка

Народився 30 жовтня 1882 р. у с. Романівці, нині Теребовлянського району, у селянській родині. Одержавши матеріальну допомогу від Наукового товариства ім. Т. Шевченка і митрополита А. Шептицького, навчався у Віденській (з 1899), Краківській та Мюнхенській (1906—1907) академіях мистецтв. Впродовж 1908—1911 рр. удосконалював свою майстерність у Парижі, одночасно вивчаючи староукраїнське та сучасне народне мистецтво. Прагнув почати відродження новітнього українського мистецтва від вершинних досягнень Київської Русі. Після подорожі до Італії повернувся на батьківщину, реставрував ікони і виконував настінні розписи цивільних будівель у Львові (1911—1912), розписував церкву в с. Ярославі та відновлював монументальний живопис церкви в с. Лемешах Чернігівської губернії (1912—1914). З 1912 р. М. Бойчук був членом Наукового товариства ім. Т. Шевченка.

З 1917 р. розпочалася активна і плідна діяльність М. Бойчука як педагога. Він став одним із професорів-фундаторів Української державної академії мистецтв (з 1922 р. — Інститут пластичного мистецтва, з 1924 — Київський художній інститут). Одержавши блискучу європейську освіту, митець розробив теорію відродження українського національного стилю. Його опертям були монументальний живопис Софії Київської та Михайлівського Золотоверхого собору, українська ікона та народне мистецтво в усіх його різновидах. В той же час, маючи глибокі знання світової художньої спадщини, М. Бойчук до арсеналу своїх творчих та педагогічних засобів залучив ретельно відібрані особливості найвищих здобутків мистецтва Стародавнього Єгипту, італійського проторенесансу, інших шкіл і стилістичних напрямів, у тому числі й сучасних. Він вважав, що мистецтво має бути традиційним і водночас модерним, закликав повернутися до цехової колективної творчості, властивої часам Джотто, Рубльова, відродити безкорисливість і моралізм, подолати духовну нестабільність і гендлярство сучасного століття.

Художник зумів об'єднати навколо себе талановиту молодь, яка, як і вчитель, присвятила своє життя мистецтву. Він створив школу художників-монументалістів, т. зв. бойчуківців, до якої входили Т. Бойчук, К. Гвоздик, А. Іванова, С. Колос, О. Мизін, О. Павленко, І. Падалка, І. Липківський, В. Седляр, М. Рокицький та інші митці. Особливістю цієї школи було оригінальне поєднання впливів візантійського малярства та інших монументальних стилів, зокрема раннього ренесансу, із елементами українського народного орнаменту й старої мистецької традиції — мозаїки й фрески княжої доби, іконописання і портрета XVII—XVIII ст. Вплив новаторської школи

М. Бойчука позначився, окрім станкового та монументального живопису, у ткацтві, книжковій графіці, різьбярстві, кераміці, килимарстві, деревориті, при створенні портретів і фресок. Під керівництвом М. Бойчука були здійснені найбільш вдалі роботи з монументального настінного живопису в Україні — це розписи Луцьких казарм у Києві (1919), Селянського санаторію ім. ВУЦВК на Хаджибейському лимані в Одесі (1928), Червоно-заводського театру в Харкові (1933—1935). Ці твори засвідчили близькість стилю бойчуківців з мексиканською школою Д. Рівери, з яким М. Бойчук познайомився 1926 р.

Творчий доробок майстра надзвичайно багатогранний. Це і твори станкового живопису, книжкова графіка, плакати, портрети Б. Лепкого і К. Жеромського. За його ескізами оформлялися вистави київського Молодого театру Леся Курбаса, реставрували Софійський собор, музей Ханенків, Чернігівський Єлецький монастир. Учні й послідовники М. Бойчука працювали в Парижі, Львові, Києві, Одесі, Харкові. Наче згадуючи про втрачену простоту і благочестя, персонажі бойчуківців поетично журилися на безлюдних, вічних просторах картин і гравюр.

У 1930—1932 рр. М. Бойчук очолював кафедру композиції у Ленінградській Академії мистецтв.

У роки посилення тоталітаризму художник та його школа зазнали переслідувань. Їх звинуватили в націоналізмі, відриві від дійсності, наслідуванні канонів буржуазного мистецтва. У 1937 р. М. Бойчука разом з кращими його учнями І. Падалкою, В. Седлярем, С. Налепинською-Бойчук та І. Липківським було репресовано, а всі їхні монументальні твори знищено.

М. Бойчук 1937 р. заарештований органами НКВС і розстріляний.

(Із книги «Визначні постаті Тернопілля»)
Література

Кравченко, Я. Школа Михайла Бойчука. Тридцять сім імен / Я. Кравченко. — К. : Майстерня книги : Оранта, 2010. — 400 с. : фоторепрод.

Про обласну премію ім. Михайла Бойчука // Свобода. — 2004. — 17 лип. — С. 4. — (Офіційне).

Гармаш, С. Бойчук — наша гордість, слава і скорбота... / С. Гармаш // Нова ера. — 2007. — 24—30 жовт. — С. 6 : фотогр.

Кравченко, Я. Біля джерел європейського авангарду : Укр. група «Renaissance Bisantine» в Парижі : [худож. М. Бойчук та послідовники його творч. методу] / Я. Кравченко // Образотворче мистецтво. — 2005. — № 1. — С. 59—61.

Михайло Бойчук і його школа. Роботи Михайла Бойчука та його учнів // Українська література в загальноосвітній школі. — 2005. — № 9. — С. 2, 3 обкл. : фоторепрод.

Михаил Бойчук и его школа ; Жизнь Михаила Бойчука ; Творчество бойчукистов ; Школа Бойчука ; Расцвет украинской монументалистики ; Коллективное творчество и тоталитарная идеология ; Бойчукисты в музеях мира // Великие художники. Их жизнь, вдохновение и творчество. — 2005. — Ч. 99. — 31 с. : ил.

Муштенко, С. Майстер «великого стилю» : [М. Бойчук] / С. Муштенко // Українське слово. — 2008. — 13—19 лют. — С. 8. — (До 125-річчя від дня народження).

Ониськів, М. У Романівку, до братів Бойчуків : фоторепортаж з біогр. відступами / М. Ониськів // Вільне життя. — 2007. — 15 верес. — С. 3 : фотогр. — (Пам'ять).

Подоляк, О. Михайло Бойчук: «Ми повинні творити велике мистецтво» / О. Подоляк // Четверта влада. — 2007. — 31 жовт. — С. 7 : фотогр. — (До 125-річчя від дня народження).

Субчак, А. Михайло Бойчук і його доля / А. Субчак // Вільне життя. — 2007. — 27 жовт. — С. 8 : портр. — (Рядок з біографії краю).

Субчак, М. Не зникнуть одвічні закони краси : [ушанування пам'яті одного з найвидатніших укр. митців ХХ ст. М. Бойчука] / М. Субчак // Свобода. — 2006. — 21 жовт. — С. 8 : портр. М. Бойчука. — (Пам'ятаємо і шануємо).

Шимчук, Є. Настінні розписи Михайла Бойчука у Словіті : [про виявлення в каплиці монастиря Василіанок фрагментів настінних розписів М. Бойчука, зроблених ним у 1940-х рр.] / Є. Шимчук // Образотворче мистецтво. — 2007. — № 2. — С. 98—99 : фоторепрод.

Білокінь, С. Бойчук Михайло Львович (30.10.1882, с. Романівка, нині Теребовл. р-ну — 13.07.1937, м. Київ) — живописець, графік / С. Білокінь, І. Дуда // Тернопільський енциклопедичний словник. — Т., 2004. — Т. 1 : А — Й. — С. 160.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2007 рік. Вип. 17 : бібліогр. покажч. / Упр. у справах сім'ї, молоді та спорту Терноп. облдержадмін., Упр. культури Терноп. облдержадмін., Терноп. обл. універс. наук. б-ка ; уклад. М. Друневич. — Т. : Підручники і посібники, 2006. — 160 с.

Про М. Бойчука: С. 111—114.

4 ЛИСТОПАДА

125 років від дня народження Олександра Анастасійовича Неприцького-Грановського

(4.11.1887—4.11.1976) — українського вченого-ентомолога, публіциста, поета, політичного, культурного та громадського діяча

Народився 4 листопада 1887 р. у с. Великих Бережцях, що на Кременеччині, у селянській родині. Рано залишився без батьків. Після закінчення церковно-парафіяльної школи у рідному селі, продовжив навчання в сільсько-сподарській середній школі, яку закінчив з атестатом зрілості в 1907 р. Цього ж року він познайомився з Лесею Українкою та її майбутнім чоловіком К. Квіткою, які завітали на відпочинок до Великих Бережців. Можливо, наслідком цього знайомства була поява першого вірша О. Грановського в київському часопису «Рідний край», який редагувала Олена Пчілка. Це укріпило юнака в думці їхати на навчання до Києва. Сюди він приїхав 1908 р. і вступив до комерційного інституту. Студіював економіку, історію, літературу, мистецтво. А ще більше його захопило культурне життя в Києві, близьке знайомство з українськими діячами Миколою Лисенком, Оленою Пчілкою, Олександром Олесем, Борисом Грінченком, Іваном Фещенком-Чопівським, Микитом Шаповалом. 1910 р. вийшла перша збірка віршів О. Грановського «Пелюстки надій», а через рік і друга під назвою «Намистечко сліз». Наслідком його активної участі в культурно-просвітницькій діяльності, співпраці в журналі «Українська хата», активізації боротьби за ідею українського визволення стало те, що О. Грановський потрапив під нагляд російської жандармерії. Почалися арешти української інтелігенції, й він вирішив нелегально емігрувати.

1913 р. О. Грановський виїхав за кордон. У Сорбонському університеті завершив вищу освіту і переїхав до Америки. Думав, що поїде до США ненадовго, щоб перебути лихоліття, але залишився там назавжди. Тяжкою фізичною працею заробляв на навчання у коледжі, після закінчення якого став учителем біології та вирішив присвятити себе ентомології — науці про комах. Займався науковими дослідженнями, а 1925 р. у Вісконсинському університеті здобув ступінь доктора філософії в галузі біологічних наук.

1930 р. О. Грановського запросили на посаду професора ентомології й економічної зоології до найбільшого в США університету — Міннесотського. Тут він розгорнув широкі наукові дослідження практично в усіх ділянках ентомології, вивчаючи як корисних, так і особливо шкідливих комах, які спричиняють хвороби і смерть мільйонів людей, втрачають урожаїв, нищать ліси та посіви. Розробляв методики досліджень паразитів і шкідників сільськогосподарських культур, рекомендації боротьби і знищення їх. Йому належить

понад 100 наукових праць у галузі комахознавства. Вчений зібрав і систематизував велику, понад 30 тисяч, колекцію комах-паразитів, виявив 3 нових види попелиці, названі його ім'ям.

Через 30 років своєї наукової праці він напише: «...ті країни, які мають високорозвинене комахознавство, послідовно й ефективно борються із шкідниками, підносять свій економічний стан на вищий рівень, мають реальні шанси повністю задовольнити життєво необхідні потреби людей». О. Грановський висловлював занепокоєння станом ентомології в Україні й турбувався про її розвиток для підвищення рівня національної економіки. Був дійсним членом Наукового товариства ім. Т. Шевченка.

Вчений вів також велику культурно-громадську роботу в царині церковного й політичного життя українців в Америці, переймався долею утікачів із Радянського Союзу. 1930 р. О. Грановського обрали головою Центральної управи Організації державного відродження України (ОДВУ). У 1945 р. у складі американських українців він брав участь в установчій конференції ООН у Сан-Франциско, двічі був делегований в ЮНЕСКО, обраний до Політичної Ради Українського Конгресового Комітету Америки. В резолюцію XVII з'їзду ОДВУ О. Грановський власноруч записав: «Без вільної України не може бути вільної Європи, а без вільної Європи не може бути ні сталого спокою, ні економічного добробуту в цілм світі. Без розподілу Російської імперії на вільні держави Росія завжди буде загрозою вільним державам світу». Ці думки конкретизував він і в праці «Вільна Україна необхідна для постійного миру» (1945).

За два місяці до смерті, в листі до брата Сергія у 1976 р. він наголошував: «Якби Україна нині була вільною державою, вона відігравала б велику роль у світі і з нею світ би рахувався та до неї прислухався. Це була б Нова Америка в Європі. Я вірю, що такі мрії ще здійсняться, хоч, може, не за наших часів. Я вірю в поступ людини...» Ці ж думки висловлював свого часу інший великий українець Іван Пулюй у своїй праці «Україна й її міжнародне політичне значення в Європі» (1915).

Крім наукової та громадської праці на американському континенті, О. Грановський вів велику літературну діяльність, залишив після себе декілька томів поетичної спадщини, оповідання, нариси, прозові твори. Був літературним критиком, публіцистом, написав чимало роздумів про літературу, культурне надбання українського народу.

Помер О. Грановський 4 листопада 1976 р., коли йому виповнилося 89 літ. Без перебільшення мав рацію Гаврило Чернихівський, зазначаючи у післяслові до своєї книги «Олександр Неприцький-Грановський. Життя і творчість» (Тернопіль, «Збруч», 1996): «Це була людина з великої літери, високого громадянського обов'язку, віддана науці, віддана українській справі...»

Селянський син із Тернопілля став видатним діячем науки і культури ХХ століття, першим з українців — професором американського університе-

ту, прислужився своїм талантом американській науці та економічному зростанню цієї країни.

(Із книги «Визначні постаті Тернопілля»)
Література

Олександр Неприцький-Грановський. 1887—1976. Ентомолог, поет, політичний, культурний та громадський діяч // *Визначні постаті Тернопілля* : біограф. зб. — К., 2003. — С. 144—145 : фотогр.

Чернихівський, Г. Життя його — подвиг / Г. Чернихівський // *Чернихівський, Г. Портрети пером* : статті, есе, рецензії / Г. Чернихівський. — Т., 2001. — С. 49—59.

Бекесевич, Б. І біолог, і писанкар / Б. Бекесевич // *Вільне життя*. — 2001. — 11 груд.

Генсірук, С. Перший український професор американського університету : до 120-річчя від дня народж. Олександра Неприцького-Грановського / С. Генсірук // *Універсум*. — 2008. — № 7/8. — С. 34 : портр. — (Еліта нації).

Козирський, В. Видатний американський учений... з Волині / В. Козирський, В. Шендеровський // *Урядовий кур'єр*. — 2002. — 12 січ.

У Великих Бережцях зустрічали родину Неприцького-Грановського : [про святкування 120-ліття О. Неприцького-Грановського, на котре приїхали його родичі із США] // *Діалог*. — 2007. — 6 жовт. — С. 1 : фотогр.

Фарина, І. Волинські смолоскипи : [про випускників с.-г. школи в с. Білокриниці О. А. Неприцького-Грановського та акад. С. А. Генсірука] / І. Фарина // *Свобода*. — 2004. — 11 груд. — С. 5. — (Розповідає замок про минуле).

Фарина, І. Твій син, Україно, вертає додому... / І. Фарина // *Свобода*. — 2007. — 26 жовт. — С. 5 : фотогр. — (Нашого цвіту — по всьому світу).

Чернихівський, Г. Мистецька спадщина О. Неприцького-Грановського / Г. Чернихівський // *Діалог*. — 2007. — 15 верес. — С. 4 ; 22 верес. — С. 4 : фотогр.

Саранча, Г. В. Неприцький-Грановський Олександр (4.11.1887—4.11.1976) — науковець, поет, громад. і політ. діяч / Г. В. Саранча // *Енциклопедія історії України*. — К., 2010. — Т. 7 : Мл — О. — С. 377 : фотогр.

Чернихівський, Г. Неприцький-Грановський Олександр Анастасійович (Неприцький; псевд. і крипт. — А. А., О. Г., Авратинський Ол., А. Захар, Нейкий та ін.; 4.11.1887, с. Вел. Бережці, нині Кременец. р-н — 4.11.1976, м. Сент-Пол, шт. Міннесота, США) — вчений-ентомолог, поет, публіцист, політолог / Г. Чернихівський // *Тернопільський енциклопедичний словник*. — Т., 2005. — Т. 2 : К — О. — С. 622 : фотогр.

Олександр Неприцький-Грановський (1887—1976) : бібліогр. покажч. / уклад.: Г. І. Чернихівський, А. О. Ленчишин. — Т. : Лілея, 1997. — 104 с.

4 ЛИСТОПАДА

140 років від дня народження Богдана Сильвестровича Лепкого

(4.11.1872—21.07.1941) — поета, прозаїка, перекладача,
літературознавця, художника, педагога

Народився 4 листопада 1872 р. у с. Крегульці, нині с. Крогулець Гусятинського району. Брат Миколи та Левка Лепких. Дід його був священиком, батько — письменником, відомим під псевдонімом Марко Мурава. Основи шкільної науки здобував удома під керівництвом батька та у Бережанській гімназії. Там співав у хорі, яким керував Д. Січинський. Захоплювався малюванням, театром. Восени 1891 р. вступив до Академії мистецтв у Відні, але згодом перевівся на філософський факультет Віденського університету, де вивчав мовознавство та історію літератури. З другого курсу перейшов на філологічний факультет Львівського університету, де під час навчання брав активну участь у літературознавчих і суспільно-політичних дискусіях, етнографічних експедиціях, молодіжних товариствах.

Після закінчення університету в 1895 р. викладав українську, польську та німецьку мови, історію та географію в Бережанській гімназії. Упродовж 1899—1914 рр. займав посаду професора української мови та літератури Ягеллонського університету в Кракові. В цьому місті родина Лепких створила своєрідний інтелектуальний клуб, де збиралися українські письменники і митці. Співпрацював Б. С. Лепкий з товариством «Рідна школа» щодо видання дитячої літератури і підручників, куди увійшли і його твори. Численні прозові твори Б. Лепкого друкувалися на сторінках різних періодичних видань. Одночасно він активно пропагував українську літературу, робив переклади польською мовою, друкував літературознавчі праці, часто влаштовував літературні вечори, присвячені видатним діячам української культури.

Під час Першої світової війни Б. Лепкий перебував спочатку в Яремчому, потім в Австрії та Німеччині, працював у таборах для військовополонених, де сприяв нормалізації життя емігрантів — домагався повернення на батьківщину захоплених у полон українських вояків, активно співпрацював із Союзом визволення України. У Берліні організував та очолив Товариство вищої освіти, викладав в Українському Червоному Хресті та на курсах українознавства. Підтримував зв'язки з політичними діячами ЗУНР, УНР, Гетьманату.

У 1925 р. Б. Лепкий очолив кафедру української літератури на факультеті слов'янських студій Ягеллонського університету. До свого 60-ліття, яке

широко відзначалося у 1932 р., здобув ступінь звичайного професора цього закладу, звання дійсного, а згодом — почесного члена НТШ, науковий ступінь почесного доктора Українського вільного університету в Празі.

Великий громадський та науковий авторитет письменника сприяв обранню його у 1938—1939 рр. членом Польського сейму у Варшаві.

Літературна творчість Б. С. Лепкого надзвичайно велика і різноманітна. За кількістю написаного він поступається в українській літературі тільки І. Франкові. Ще у Бережанській гімназії почав писати вірші, оповідання, поеми, перші публікації надруковані 1895 р. у газеті «Діло», а останні — у 1941 р.

Загалом його творча спадщина — понад 80 власних книг, серед яких: велика історична повість «Мазепа» в трьох частинах («Мотря», «Не вбивай», «Батурина»), твори «Полтава», «Бої», «З-під Полтави до Бендер», «Кругіж», трилогія спогадів «Казка мого життя», двотомний оригінальний твір «Начерк історії української літератури», велика праця «Наше письменство: короткий огляд української літератури від найдавніших до теперішніх часів», а також повісті, оповідання, казки, збірки віршів та поем, п'єси, переклади, літературознавчі розвідки, статті літературного і мистецького спрямування, опубліковані у численних газетах, журналах, альманахах, календарях, збірниках.

Б. Лепкий — упорядник і видавець 62 томів творів української класики з ґрунтовними дослідженнями, примітками, коментарями. Серед них: «Слово о полку Ігоревім» у віршованих перекладах сучасною українською мовою, 14-томне «Повне видання творів Т. Шевченка», проредагував також це видання польською мовою. Укладав підручники для дітей — «Читанка», «Буквар», писав для них казки та повісті.

Як художник залишив автопортрети, портрети рідних і діячів української культури, пейзажі, ілюстрації до народних пісень, казок, творів Т. Шевченка, «Історії України» М. Аркаса, а також ряд мистецтвознавчих публікацій. У Жовтківській церкві на Івано-Франківщині збереглося 10 образів його роботи. Спроектував обкладинки до повістей І. Нечуя-Левицького та кількох віденських календарів, проілюстрував деякі власні твори, у т. ч. збірку «За люд», виконав обгортки до циклу повістей. У Кракові Б. Лепкий зібрав галерею картин та колекцію різьбярських робіт визначних українських митців, зберігши ці цінні пам'ятки культури (портрет І. Мазепи роботи О. Куриласа, портрети і пейзажі М. Бойчука, І. Труша та ін.).

Після окупації нацистами Польщі у 1939 р. Богдан Лепкий втратив професорську посаду. Масові акти насильства, що чинили нацисти, пригнічували його і внаслідок серцевого нападу 21 липня 1941 р. письменника не стало. Похований він у Кракові на Раковецькому цвинтарі.

При радянській владі твори Богдана Лепкого, як буржуазного націоналіста, були під забороною. Тепер же в Бережанській гімназії, де колись на-

вчався письменник, та у с. Крогульці створено музеї, а його твори видаються і вивчаються у школі, втілюються у сценічних виставах, досліджуються у наукових монографіях.

Широкою популярністю користується пісня на слова Богдана Лепкого і музику його брата Левка Лепкого «Видиш, брате мій...». У Тернополі відзначено місця перебування видатного земляка, його ім'я носить одна із шкіл та обласне літературно-просвітницьке товариство.

Редакція журналу «Тернопіль» заснувала і періодично вручає Всеукраїнську літературно-мистецьку та громадсько-політичну премію ім. братів Богдана та Левка Лепких.

(Із книги «Хто є хто на Тернопільщині»)
Література

Лепкий, Б. Поезії / Б. Лепкий ; передм. Н. Дирди. — Т. : Джура, 2005. — 500 с.

Лепкий, Б. Прозові твори / Б. Лепкий. — Бережани : Музей Б. Лепкого ; Т. : Джура, 2007. — 508 с.

Лепкий, Б. «В'їзд Хмельницького до Києва»: [аналіз картини М. Івасюка] / Б. Лепкий // Визвольний шлях. — 2006. — № 4. — С. 54—56.

Лепкий, Б. «Не прошу любові ані ласки...»: [поезія] / Б. Лепкий // Дніпро. — 2010. — № 2. — С. 66.

Молитва небо здійсмає вгору : антологія укр. христ. віршованої молитви XIX — поч. XXI ст. / упорядкув. Г. В. Баран. — Т. : Навч. книга — Богдан, 2011. — 1056 с.

Про Б. Лепкого: С. 125—128.

Богдан Лепкий в духовній історії України : матеріали наук. конф., Бережани, 27 серп. 2005 р. / Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка ; Терноп. держ. екон. ун-т ; Бережан. обл. музей Б. Лепкого ; передм. Р. Гром'яка ; упоряд. Н. Білик. — Т. : Джура, 2006. — 128 с.

Даньків, С. Соборницька ідея Богдана Лепкого / С. Даньків // Бережанське віче. — 2011. — 22 лип. — С. 4 : фотогр. — (До 70-річчя пам'яті).

Дирда, Н. Богдан Лепкий та Олена Кульчицька: творчі взаємини митців / Н. Дирда // Матеріали науково-красознавчої конференції «Музезнавство і сучасність»: (до 95-річчя Терноп. обл. краєзнавчого музею). — Т., 2008. — Вип. 4, ч. 1. — С. 41—47.

Криштопа, М. Богдан Лепкий. Життя заради любові / М. Криштопа // Пенсія. — 2009. — № 9. — С. 30—31 : фотогр.

Ліберний, О. Лепкіана в Бережанах : [конф., присвяч. братам Богдану та Левку Лепким] / О. Ліберний // Свобода. — 2009. — 25 груд. — С. 3. — (Урочини).

Мельничук, Б. Другий після Франка / Б. Мельничук, В. Уніят // Русалка Дністрова. — 2009. — Ч. 1 (січ.). — С. 4 : портр.

Стрілець, Н. Богдан Лепкий і театр / Н. Стрілець // Бережанське віче. — 2009. — 10 квіт. — С. 5.

Топольницька-Пожарнюк, М. Ти невмирущим став... : [137-та річниця від дня народж. Б. Лепкого] / М. Топольницька-Пожарнюк // Вільне життя. — 2009. — 4 листоп. — С. 7 : портр. — (Ювілей).

Білик, І. Богдан Лепкий на шляху до епопеї «Мазепа»: [історія написання Б. Лепким роману «Мазепа» та інсценізація цього твору Терноп. академ. обл. укр. драм. театром] / І. Білик // Тернопіль вечірній. — 2010. — 22 груд. — С. 15 : фотогр. — (Минуле).

Гавдида, Н. Оповідання «Шумка» — перший друкований твір Богдана Лепкого / Н. Гавдида // Шлях перемоги. — 2011. — 25 трав. — С. 7 : портр.

Гром'як, Р. На шляху до пізнання спадщини Богдана Лепкого : [про зб. Б. Лепкого «Вибрані твори», підгот. та уклад. Н. Білик і Н. Гавдидою] / Р. Гром'як // Русалка Дністрова. — 2008. — № 2. — С. 4.

Жук, Г. Святошні мотиви Богдана Лепкого / Г. Жук // Вільне життя. — 2009. — 17 квіт. — С. 2. — (Рядок з біографії краю).

Волинець, Н. А початок був таким... : [20 лип. минає 20 років із часу відкриття першого у світі пам'ятника Б. Лепкому] / Н. Волинець // Бережанське віче. — 2011. — 15 лип. — С. 4 : фотогр. — (Відлуння історії).

Ліберний, О. Великий син золотого Поділля : з нагоди 15 річниці з часу заснування єдиного в Україні музею письм., науковця, худож. Богдана Лепкого відбулися громад. читання / О. Ліберний // Свобода. — 2010. — 10 верес. — С. 6 : фотогр.

Якель, Р. Богдан Лепкий: життя в підвалах ратуші : єдиний в Україні музей відомого поета, прозаїка, науковця, перекладача, маляра і громад. діяча Б. Лепкого в Бережанах / Р. Якель // Дзеркало тижня. — 2011. — 19 лют. — С. 10 : фотогр.

Герасимова, Г. П. Лепкий Богдан Сильвестрович (псевдоніми і криптоніми — Нестор, Л. Богдан, Б. Л. та ін.; 4.11.1872—21.07.1941) — поет, прозаїк, перекладач, літературознавець, художник, педагог / Г. П. Герасимова // Енциклопедія історії України. — К., 2009. — Т. 6 : Ла — Мі. — С. 123—125 : фотогр.

17 ГРУДНЯ

75 років від дня народження Марії Євгенівни Гонти

(17.12.1937) — актриси та співачки (сопрано),
заслуженої артистки УРСР

Народилася 17 грудня 1937 року в с. Новомалині Острозького району на Рівненщині. У 1956 році закінчила Дубнівське культурно-освітнє училище, прилучилася до аматорської сцени. Навчалася в студії, що діяла при Рівненському обласному музично-драматичному театрі. Невдовзі її зарахували в штат трупи.

Повільно, але впевнено утверджувалася на театральній сцені, училася проникати в образи, жити проблемами своїх героїв. Праця, наполеглива й суворо систематизована, вела від успіху до успіху.

Найповніше розкрила свої можливості М. Гонти на тернопільській сцені, де працює з 1962 року. Тут до неї прийшло визнання: у 1979 році їй присвоєно звання «Заслужена артистка УРСР».

Артистка створила галерею жіночих особистостей, які складають узагальнюючий образ матері, сестри, коханої. Вони утверджують український тип жінки, позначений гранями народної мудрості, людської доброти, самовідданої працелюбності, лебединої вірності.

Роботи М. Гонти стали окрасою тернопільської сцени. Основні ролі: Катерина («Чебрець пахне сонцем» О. Коломійця), Маруся Чурай («Дівчина з легенди» Л. Забашти), Рахіра («Земля» В. Василька за О. Кобилянською), Маруся («Дай серцю волю, заведе в неволю» М. Кропивницького), Катря («Не судилося» М. Старицького), Оксана, Одарка («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського), Уляна («Сватання на Гончарівці» Г. Квітки-Основ'яненка), Ганна («Маруся Богуславка» М. Старицького), Тетяна («Суєта» І. Карпенка-Карого). І це далеко не повний перелік образів, створених артисткою. Її героїні запам'ятовуються. Це живі, індивідуалізовані постаті, зігріті й одухотворені творчою напругою артистки.

М. Гонти належить до тих акторів, котрі засвоюють кращі набутки корифеїв сцени та примножують національну самобутність українського театру.

Література

Гонти, М. «До театру побіжу босою по морозі»: [розмова з актрисою облдрамтеатру М. Гонтою] / вела Г. Садовська // Вільне життя. — 2007. — 19 груд. — С. 4 : портр.

Гонти, М. Марія Гонти: «Рвуся в театр усім серцем»: [розмова з актрисою драмтеатру] / вела Г. Садовська // Вільне життя. — 2007. — 18 квіт. — С. 4 : фотогр. — (Людина року — 2006).

Гонти, М. Життя, віддане мистецтву: [творч. світ худож., сценографів К. Сікорського] / М. Гонти // Вільне життя. — 2010. — 24 верес. — С. 6 : портр.

Те ж // Соломія. — 2010. — № 3 (лип. — верес.). — С. 3.

Гонти, М. Митець найвищої проби / М. Гонти // Душа осяяна театром: життєвий і творчий шлях нар. артиста України Мирослава Коцюлима. — Т., 2010. — С. 52—53 : фотогр.

Собуцька, В. Княгиня сцени: [70-річчя актриси драмтеатру М. Гонти] / В. Собуцька // Свобода. — 2007. — 22 груд. — С. 8 : фотогр. — (Вітаємо).

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2007 рік. Вип. 17: бібліогр. покажч. / Упр. у справах сім'ї, молоді та спорту Терноп. облдержадмін., Упр. культури Терноп. облдержадмін., Терноп. обл. універс. наук. б-ка; уклад. М. Друневич. — Т.: Підручники і посібники, 2006. — 160 с.

Про М. Гонту: С. 128—130.

80-річчя Голодомору в Україні (1932—1933)

Був час, коли навіть згадка про нечуваний в історії людства Голодомор в Україні в 1932—1933 рр. оголошувалася злісним наклепом на радянську дійсність. Та сьогодні ми вже знаємо: голодомор був наперед спланований, штучно створений. Це був геноцид. Убивали цілий народ. Народ, який ніколи нікого не гнобив, зроду-віку займався хліборобством, мав лагідну душу, найзадушевнішу у світі пісню. Це був найстрашніший злочин Сталіна та його найближчих опричників, сотень тисяч їхніх яничарів на місцях. Безпосередньою реквізицією зерна та інших продуктів займалися спеціальні уповноважені, комітети незаможників, «буксирні» бригади та інші «активісти». Під виглядом боротьби з куркульством вони довели селян до відчаю. Реквізиторські групи нищпорили по селах і забирали останні змені зерна. Люди або вмирали з голоду, або накладали на себе руки. Траплялися непоодинокі факти людодівства. За короткий час Україна вкрилася суцільними могилами.

Сьогодні називають різні числа жертв голоду, спланованого сталінським режимом в Україні в 1932—1933 рр. Одні дослідники говорять про 7—8 мільйонів чоловік, інші — про 15 мільйонів осіб. Конкретної цифри й жахливого холокосту нема, і хтозна, коли й чи взагалі буде її встановлено.

Ця страхотлива за своїми намірами й масштабами акція більшовизму — вікова трагедія української нації. Про неї повинен знати весь світ, нинішні та прийдешні покоління.

Література

Голодомор 1932—33 рр. — геноцид українського народу / за ред. Б. Лановика ; Терноп. обл. орг. Конгресу Укр. Націоналістів. — Т. : Астон, 2007. — 237 с.

Лазарович, М. В. І було пекло на землі... Голодомор 1932—1933 років в Україні : передумови, механізми здійснення, наслідки / М. В. Лазарович. — Т. : Джура, 2008. — 620 с.

Не погасне біль Голодомору : 75-м роковинам геноциду укр. народу. — Т. : Новий колір, 2007. — 223 с.

Колесник, Н. Спогади очевидці : [П. Магера згадує про голод у 1932—1933 рр. на Харківщині] / Н. Колесник // Нова ера. — 2008. — 26 листоп. — 2 груд. — С. 8 : фотоколаж.

Костюк, Р. Як нас голодом морили : [спогади жительки м. Тернополя О. П. Яцук про важкі 1932—1933 р. у с. Губнах Кам'янець-Подільської обл.] / Р. Костюк // Тернопіль вечірній. — 2008. — 19 листоп. — С. 4. — (Історичний докір).

Орламенко, О. Геноцид таки був! І я його пережила : [спогади мешканки м. Тернополя про голодні роки в поділ. селах] / О. Орламенко // Вільне життя. — 2008. — 28 листоп. — С. 2. — (75-річчя Голодомору).

Садовська, Г. Розкажіть мені, мамо... : [спогади про 1932—1933 рр. Голодомору в с. Остапківцях Хмельницьк. обл.] / Г. Садовська // Вільне життя. — 2008. — 21 листоп. — С. 2. — (До 75-річчя Голодомору).

«Жнива скорботи» : каталог вист. до 75-ої річниці жертв Голодомору 1932—1933 років / уклад. С. Коваль ; Держ. архів Терноп. обл. — Т. : Джура, 2008. — 67 с. — (Корінь і крона ; вип. 48).

Мітинг-реквієм на Театральному майдані : 22 листоп. на Театральній площі Тернополя пройшло вшанування пам'яті жертв Голодомору // Свобода. — 2008. — 26 листоп. — С. 2 : фотогр.

Мороз, В. Виставка, яка вчить любити людей : [про вист. «Витоки толерантності» у рамках освіт. проекту «Голодомор, Голокост, ГУЛАГ — трагедії ХХ століття на Українській землі...», яка відкрилась у м. Тернополі] / В. Мороз // Тернопіль вечірній. — 2008. — 6—12 лют. — С. 1.

Нечай, В. Свічку пам'яті запалили і в Тернополі : [про мітинг, приуроч. 75-річчю Голодомору] / В. Нечай // Нова ера. — 2008. — 26 листоп. — 2 груд. — С. 9 : фотоколаж.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2007 рік. Вип. 17 : бібліогр. покажч. / Упр. у справах сім'ї, молоді та спорту Терноп. облдержадмін., Упр. культури Терноп. облдержадмін., Терноп. обл. універс. наук. б-ка ; уклад. М. Друневич. — Т. : Підручники і посібники, 2006. — 160 с.

Про Голодомор в Україні:
С. 146—148.

Міста-ювіляри

785 років із часу заснування міста Кременця

(1227)

«Маленькою Волинською Швейцарією», «Волинськими Афінами» називають з любов'ю туристи, які приїжджають помилуватися старовинним, красивим містом Кременцем та його мальовничими околицями. Розкинувшись в долині між горами з історичними назвами Замкова, Черча, Дівочі скелі, Хрестова, Осовиця, Воловиця, Куличівка, місто своїми вулицями розбігається по схилах та узгір'ях і виплескується на широке лугове привілля над Іквою.

Площа Кременця понад дві тисячі гектарів, половина якої зайнято садами та лісопарками.

Назва міста, найвірогідніше, походить від мінералу кремінь, якого досить багато на Кременеччині й донині.

Перша писемна згадка про Кременець зафіксована у Галицько-Волинському літописі Іпатіївського зведення 1227 р. Та археологічні розкопки свідчать, що поселення тут були ще в епоху пізнього палеоліту (біля 30 тис. років тому). В історії Кременця і краю важливу роль протягом кількох століть відіграло Магдебурзьке право, за яким місто отримало право на самоврядування з 1438 р.

Ремісникам дозволялося об'єднуватися в цехи, торговцям — будувати крамниці й вільно торгувати ремісничими виробами та продуктами харчування, мельникам — споруджувати млини на річці Ікві.

Проте розвиток міста гальмувався частими нападами татарських орд. Особливо великих спустошень вони завдавали в 1497 і 1500 роках. Татари пограбували та зруйнували місто, багато людей забрали в полон. Про трагічні

події тих часів нагадує назва гірського пасма Дівочі скелі, звідки, як розповідає легенда, зв'язавшись косами, кинулась вниз група дівчат, обравши смерть, а не ганебний полон і наругу.

Протягом XV ст. — першої половини XVII ст. Кременець став важливим ремісничо-торговельним центром Волині. Двічі на рік тут влаштовувалися міжнародні ярмарки на св. Варфоломія та Євангеліста Луки. Сюди приїжджали купці з Персії, Голландії, Німеччини, Росії, Криму. У XVII—XVIII ст. Кременець став одним з найбільших осередків виробництва сукна, славився своїми гончарними та ювелірними виробами. У місті розміщувався найбільший на Волині склад білої солі, яку завозили із соляних копалень Галичини.

Візитна картка міста — Замкова гора (або гора Бона, 397 м над рівнем моря) із залишками високих мурів колись могутньої фортеці, яку не скорили полчища Батия і лише в 1648 р., після чотирьохтижневої облоги, штурмом взяли козаки на чолі з Максимом Кривоносом. Так і стоять ті стіни й досі, як свідки нашої історії ось уже 350 літ.

З минулих епох збереглось чимало цінних пам'яток історії, культури, архітектури. Будівлі-пам'ятки в основному сконцентровані у центральній частині міста.

Серед найдавніших і цінних споруд Кременця — колишній братський Богоявленський монастир, де нині розташована ЗОШ № 1, на вул. Ліцейній, 1. Приваблює погляд найкрасивіший з пам'яток архітектури XVIII ст. комплекс будівель колишнього Кременецького ліцею — сьогодні це педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка.

Виділяється серед пам'яток ансамбль колишнього францисканського монастиря з костолом і дзвіницею (тепер Свято-Миколаївський собор). На вулиці Медовій, одній з найдавніших, знаходиться унікальна споруда XVII ст. — кременецькі будинки-близнюки, зведені в стилі бароко.

Серед небагатьох пам'яток архітектури та історії середньовічного Кременця, що збереглися до наших днів, ансамбль колишнього монастиря Реформаторів (нині Свято-Богоявленський жіночий монастир, середина XVIII ст.). Сьогодні, після довгих років мовчання, дзвони монастирські знову кличуть на прощу прочан з різних куточків України. У місті діє 9 культових споруд. Майже всі є пам'ятками архітектури.

На жаль, місто з роками втрачає свою самобутність, і тільки фотографії допомагають нам відтворити Кременець тих часів з його чудовою, своєрідною і неповторною забудовою.

Хоча місто невелике, проте має шість давніх цвинтарів: Туницький, закладений під кінець XVIII ст.; Католицький, званий Польським (1891 р.); військовий Калантир (друга половина XIX ст.); Єврейський цвинтар з XVI ст., що належить до найдавніших пам'яток в Україні. На особливу увагу заслуговує П'ятницький цвинтар (П'ятинка) або Козацький (XVII—XVIII ст.).

Із Кременцем пов'язані життя і діяльність багатьох відомих людей. На початку XIX ст. в Уланському полку служила перша в Росії жінка-офіцер, кавалерист і письменниця Надія Дурова. Її життя стало легендою. В Полоцькому полку на початку 1860 р. в чині прапорщика ніс службу великий російський та український мандрівник і дослідник Микола Пржевальський.

На початку XX ст. у місті діяло комерційне училище, в якому навчалися уродженець Кременця, відомий український композитор Михайло Вериківський, російський письменник Лев Нікулін, де викладачами працювали українські художники Андроник Лазарчук, Тимофій Сафонов. У Кременці народилися польський поет-романтик Юліуш Словацький, поетеса Галина Гордасевич, письменник-перекладач Юрій Покальчук, навчалися Ігор Юхновський, Степан Генсірук, Іван Вихованець, Борис Харчук, Олексій Панасюк, Юрій Рамський, Леонід Шанський, Оксана Лятуринська, Улас Самчук, Кирило Куцюк-Кочинський.

Кременець відвідали: в 1702 р. церковний діяч і письменник Феофан Прокопович, у 1750-х роках філософ і поет Григорій Сковорода, 1831 р. — етнограф і письменник Володимир Даль, 1898 р. — письменник Василь Ян, 1909 р. — польська письменниця Марія Конопніцька. У місті давав свої концерти відомий угорський піаніст і композитор Ференц Ліст. Побували також і Тарас Шевченко, Микола Костомаров, Оноре де Бальзак, Михайло Драгоманов, Олена Пчілка, Леся Українка, Михайло Коцюбинський, Максим Рильський і майже всі сучасні поети та письменники. А Роман Федорів писав: «Ви ніколи не бували у цьому загадковому місті, де на кожному кроці здибаєшся з буянням нового життя, де повно свідків історії, де народився Юліуш Словацький, де... та ні, про це місто двома, трьома словами не можна говорити, його треба бачити самому...»

Народногосподарський комплекс району нараховує 19 підприємств. Працюють заводи: цукровий, ВАТ «Кремзвент», порошкової металургії, крейдяний, хлібозавод; фабрики: меблева, ватин; комбінат хлібопродуктів; держлісгосп; ВАТ «Молоко», ЗАТ «Папірус» та ін.

У місті працює гімназія, ліцей, 6 загальноосвітніх шкіл, педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка, медичне училище ім. А. Річинського, Кременецький лісотехнікум, що розташовувався у мальовничій місцевості села Білокриниця. Працює професійно-технічне училище № 6, школа мистецтв ім. М. Вериківського, центр дитячої творчості тощо.

У житті Кременця важливу роль відіграє охорона його зелених насаджень, а також реконструкція та реорганізація Кременецького ботанічного саду, який був закладений ще в 1806 р. Підтримка в належному стані міського стадіону, баз гірськолижного спорту (гори Осовиця та Хрестова), трампліна із стрибків на лижах та єдиної в Україні санної траси (урочище Гниле озеро).

У відродженні й становленні духовності народу важливу роль відіграють місцеві бібліотеки. Одна з кращих та єдина у світі міська бібліотека ім. Ю. Словацького, яку відкрито в 1946 р.

Справжнім охоронцем історії отчого краю впродовж десятиліть є Кременецький краєзнавчий музей, заснований в 1937 р. Ф. Мончаком та З. Опольським. Значний вклад у розвиток літературного та історичного краєзнавства, за останнє десятиліття, вніс провідний науковець Г. Чернихівський.

Кременеччина — одна з перлин України. Багата її природа, цінні пам'ятки археології, історії, культури.

Л. Оверченко

Література

Кременець : путівник. — [Т.?): [б. в.], [200?]. — 15 с.

Кременець, Почаїв та околиці : путівник. — [Т.?): [б. в.], [200?]. — 23 с. : фотоколлаж. — (Туристичні перлини України).

Студії і матеріали з історії Волині. 2009 / ред. вип. В. Собчук ; Кремен.-Почаїв. держ. іст.-архітектур. заповідник. — Кременець ; Т. : Астон, 2009. — 394 с. : іл.

Про історію м. Кременця: С. 25—173.

Гімн Кременця / муз. О. Петух ; сл. О. Мисько // Діалог. — 2008. — 17 трав. — С. 4 : нот.

Вікторов, В. У Кременці відкрили пам'ятник Володимирі Великому... на обійсті [мецената] Володимира Чуби / В. Вікторов // Діалог. — 2008. — 1 серп. — С. 1 : фотогр.

Гармаш, С. Кременець — тернопільська Швейцарія : Екскурс в легенду : [про унікальний містя міста] / С. Гармаш // Нова ера. — 2007. — 1—7 серп. — С. 9 : фотогр.

Мороз, В. Кременецький Миколай : [про храм Святого Миколая в м. Кременці] / В. Мороз // 20 хвилин. — 2008. — 19 груд. — С. 16 : фотогр. — (Історії).

Петлєванов, Г. Кременець — знахідка для туристів : [історія; пам'ятки історії, природи, культури] / Г. Петлєванов // Номер один. — 2008. — 23 лип. — С. 16 : фотогр.

Собчук, В. Із цих вікон світиться історія : [про історію споруд Волинської гімназії] / В. Собчук // Замок. — 2009. — 30 листоп. — С. 7, 8 : фотогр.

Чернихівський, Г. Магдебурзьке право в історії Крем'янця / Г. Чернихівський // Діалог. — 2008. — 23 трав. — С. 1 : фотогр. — (З історії міського самоврядування).

Кічатий, Л. Про рідний Кременець подбаймо усією громадою! : [бесіда з міським головою м. Кременця Леонідом Кічатим] / провів В. Хмілецький // Діалог. — 2009. — 22 трав. — С. 3 : фотогр.

Стельмашук, В. Зачарував гостей із Кореї стародавній Кременець / В. Стельмашук // Діалог. — 2008. — 26 верес. — С. 4 : фотогр. — (Міжнародні зустрічі).

Дмитрук, Г. У Кременці побував Патріарх : [освячення Патріархом Філаретом престолу у Свято-Преображенській церкві] / Г. Дмитрук // Вільне життя. — 2009. — 29 трав. — С. 2. — (Духовне).

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2007 рік. Вип. 17 : бібліогр. покажч. / Упр. у справах сім'ї, молоді та спорту Терноп. облдержадмін., Упр. культури Терноп. облдержадмін., Терноп. обл. універс. наук. б-ка ; уклад. М. Друневич. — Т. : Підручники і посібники, 2006. — 160 с.

Про м. Кременець: С. 136—139.

490 років із часу заснування міста Чорткова (1522)

На берегах Серету, у південно-східній частині Тернопільщини, розкинувся наш сивочолий Чортків. Перші відомості про нього сягають 1522 р. Це друге за величиною місто області.

З трьох його боків узгір'я. На гірських схилах ялини, дуби, берези, клени, ясени... Над річкою верби. Обабіч доріг дикий терен, кущі шипшини.

Клімат тут помірний, середньої зволоженості: зима не сувора, з частими відлигами, літо не завжди жарке. Весни, як правило, ранні. Наприкінці квітня і на початку травня сади вдягаються в ніжне біло-рожеве вбрання, цвітуть яблуні, вишні, черешні... Гарна в нас осінь. Вона тепла і багата. У повітрі в той час легке і тонке павутиння, в кронах дерев райдуга барв світла і темна зелень, бронза й багрянець.

З глибини віків починається історія міста. До наших днів височать під Вигнанською горою рештки стін колишнього замку. Ці посивілі від часу мури бачили і татарську орду, і турецьких яничарів, і кінноту польської шляхти, і вершників козацьких полків. Адаже замок наш був і резиденцією польських феодалів, а відтак й козацькою фортецею. Але люди тут жили значно раніше. Про це засвідчують залишки поселень трипільської культури (IV—II тис. до н. е.) однієї з найяскравіших археологічних культур мідно-кам'яного віку. З кінця XI ст. по 1144 р. землі ці були в складі Галицького, Галицько-Волинського і Теребовлянського князівств, а у 1387 р. опинились під владою Речі Посполитої Польської.

З того часу краям нашим життя дуже рідко посміхалося. Загарбники постійно завойовували одні одних. Люди важко страждали як від пограбувань шляхти, так і від турецько-татарських розбоїв. І хоч працювали наполегливо, своїми руками творили багатства, але більшість з них залишалися убогими, ледве зводячи кінці з кінцями. Але які б важкі умови не виникали, творчий дух земляків наших ніколи не згасав, розвивались ремесла, промисли, торгівля, культура, місто розбудовувалося, зводилися руками людей будинки, церкви, оборонні укріплення. Крім названого вже замку, було збудовано Вознесенську церкву — прекрасний витвір народної архітектури початку XVII ст.; Успенську церкву початку XVI ст., одну із найдавніших церков дерев'яного зодчества на Поділлі; Домініканський костел, збудований у 1610 р. і перебудований, розширений на початку XX ст.; міську ратушу з годинниковою баштою, початок XX ст.; церкву святої Покрови; Народний дім ім. К. Рубчакової; синагогу «Нову»; будинок колишнього міського магістрату і т. д.

Чортківщина дала українській культурі найвидатнішу зірку галицького театру Катерину Рубчакову (1881—1919). Уродженцем нашого міста був Євген Курило (1912—1992), провідний артист галицьких театрів. Із Чорткова походить видатна українсько-канадська співачка (сопрано) Роксолана Росляк, яка народилася у 1940 році. У с. Великих Чорнокінцях народилася у 1897 р. Іванна Синенька-Іваницька, видатна українська артистка і співачка світової слави. У с. Палашівці 1922 р. народився українсько-канадський оперний і камерний співак Йосип Гошуляк. У цьому ж селі народився Іван Гушалевиц (1823—1903), один з перших галицьких драматургів.

У с. Кривенькому народився великий український письменник Богдан Лепкий (1872—1941).

У с. Білобожниці — видатний вчений в галузі медицини, окуліст із світовим іменем Іван Борискевич (1848—1899).

У с. Шманьківцях — Степан Чарнецький (1881—1944), письменник, перший історик галицького театру, автор пісні «Ой у лузі червона калина похилилася».

Цей список, звичайно, можна продовжувати й багатьма іншими видатними іменами як минулого, так і сучасного. Із сьогоднішніх митців назву хоч декількох. Це письменник Степан Сапеляк (с. Росохач) та народні артисти України Мирослав Коцюлим (с. Стара Ягільниця), Іван Ляховський (с. Угринь), Борис Мірус (м. Чортків) і т. д.

Я. Чорпіта

Література

Чортків та околиці : путівник. — [Т. ?] : Я. Ф. Стецюк, [200?]. — 23 с. : іл. — (Туристичні перлини України).

Гнатюк, В. Чи є перспектива у Чорткова? : [проблеми соц.-екон. розвитку район. центру та плани на майбутнє] / В. Гнатюк // Місто. — 2008. — 28 трав. — С. 5 : фотогр.

Галаджій, О. З Богом до Чорткова : [про релігійні пам'ятки район. центру] / О. Галаджій // Міжнародний туризм. — 2008. — № 5. — С. 136—139 : фотоколлаж.

Завальська, О. Таємниці Домініканського костелу / О. Завальська // Нова ера. — 2008. — 12—18 берез. — С. 6 : фотогр. — (Культура).

Лазука, Л. Де стояла Чортківська Богородиця : [історія чортків. костелу] / Л. Лазука // 20 хвилин. — 2008. — 20 черв. — С. 12 : фотогр. — (Історія).

Мороз, В. Як у Чорткові Теофілія знайшли : [пам'ятки історії та культури м. Чорткова] / В. Мороз // 20 хвилин. — 2010. — 22 січ. — С. 18 : фотоколлаж. — (Історія).

Назарчук, Х. У Чорткові постав пам'ятник ліквідаторам [Чорнобильської аварії] / Х. Назарчук // Вільне життя. — 2008. — 26 квіт. — С. 5 : фотогр.

Обшарська, Р. Незвідані таємниці Чорткова / Р. Обшарська // Чортківський вісник. — 2009. — 31 лип. — С. 6. — (Дослідження).

Парова, Н. Чи багато чортів у Чорткові?! : [іст. відомості про місто, його пам'ятки] / Н. Парова // Нова ера. — 2008. — 23—29 лип. — С. 8 : фотоколлаж.

Чорпіта, О. «Пройдусь по Колійовій я, зверну на Верхню Сонячну...» : [про історію вулиць м. Чорткова] / О. Чорпіта, Я. Чорпіта // Голос народу. — 2008. — 11 лип. — С. 5 : фотогр.

Чорпіта, Я. Чортківській ратуші — 100 років / Я. Чорпіта // Чортківський вісник. — 2008. — 11 лип. — С. 2. — (Історія).

Нога, І. І пісня єднала коріння святе : цієї неділі Чорткову виповнилося 487 років від дня заснування : [обл. пісенно-хореогр. фестиваль «Дивоцвіт — 2009»] / І. Нога // Вільне життя. — 2009. — 15 лип. — С. 4 : фотоколлаж. — (Так гуляли чортківчани).

Петлеванов, Г. Як у Чорткові Бог посварився із чортом. Чортків прославився у багатьох відомих кінофільмах / Г. Петлеванов // Номер один. — 2009. — 30 верес. — С. 15 : фотогр. — (Туризм).

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2007 рік. Вип. 17 : бібліогр. покажч. / Упр. у справах сім'ї, молоді та спорту Терноп. облдержадмін., Упр. культури Терноп. облдержадмін., Терноп. обл. універс. наук. б-ка; уклад. М. Друневич. — Т. : Підручники і посібники, 2006. — 160 с.

Про м. Чортків: С. 142—144.

Іменний покажчик

- Авербах М.-М. 18
Бабич Ю. І. 9
Бабій П. 15
Багрій Р. С. 20
Банах Р. 16
Баран М. 19
Баранецький Р. («Дністер») 14
Беднарський В.-М. М. 8
Білий М. 19
Білінський П. Д. 16
Блажкевич Б. І. 6, 57-58
Боднар І. М. 19
Бойко Й. І. 15
Бойко М. С. 10
Бойчук М.Л. 6, 70-72
Борачок М. Ю. 9
Бородайко Л. О. 16
Бортник Я. Д. 13
Вальда-Фарановський О. 19
Варениця М. М. 16
Верига В. І. 8
Вишневецький Є. М. 17
Вовк С. 19
Войтюк Я. 19
Волянський І. Я. 15
Воркун С. Г. 17
Гаванський В. 16
Гаврилук І. 15
Галій М. 20
Гарматій Г. В. 13
Гаюк (Жиглевич) О. Й. 14
Гладкий В. М. 14
Гладкий П. В. 15
Глібовицький Б. 19
Глушок Р. М. 9
Годованець М. Г. 17
Голояд П. 13
Гонта М. Є. 7, 80-81
Гончар М. В. 9
Гоца В. 19
Гринкевич Й. І. 19
Громницький В. П. 17
Губчак О. М. 16
Гузар М. І. 11
Гунька Н. Н. 10
Дайчак В. 17
Джулинський Л. Т. 10
Дидик Г. Т. 10
Дяків П. Д. 11
Дякунчак Ю. 10
Замора Т. П. 10
Земляковський Ф. 20
Івашкевич Д. С. 18
Ільницький В. Д. 17
Каан-Альбест 14
Кивелюк С. В. 11
Коллер Є. 19
Комар І. («Олесь») 14
Коренківський П. 19
Кохановський А. 20
Криговський К.-М. 18
Крижанівський Г. 10
Крушельницька Г. А. 6, 52-55
Крушельницька С. А. 6, 61-65
Крушельницький В. А. 13
Кунтц Р. 8
Курбас Л. С. 5, 19, 29-33
Курица Г. Т. 12
Кушнір І. В. 11
Лахс М. (Шіффманн) 15
Лепкий Б. С. 6, 76-79
Литвин М. Р. 11
Малиновський М. І. 19
Маліцький Т. 18
Мальк І. («Вихор») 14
Мандель В. 9
Марцинюк А. А. 10
Масляк І. С. 17
Мацелюх Д. Г. 15
Мельник О. С. 11
Мельничук Б. І. 6, 47-52
Мешковський Є. В. 9
Міодоньський Я. 10
Модчук П. («Коник») 14
Моргенштерн Я. 20
Мостович П. 16
Надрічний С. («Ворон») 14
Наливайко С. 12
Налуковий П. А. 15
Неприцький-Грановський О. А. 6, 73-76
Нижанківський З. П. 18
Ничка Г. І. 13
Новіцька Н. С. 14
Олійник В. 19
Олійник О. («Шугай») 15
Оробець Я. 9
Пельчинський О. 15
Петрук-Попик Г. М. 5, 38-40
Попович С. 19
Потоцький М. С. 12
Пришляк Я. 13
Процик Н. 19
П'юрко Б.-Т. І. 9
Ребрик М. 10
Річинський А. В. 5, 40-44
Роздольський О. І. 6, 65-67
Рослицький Є.-Б. М. 13
Росляк М. С. 13
Рудзький М. 20
Рудницька М. І. 5, 45-47
Савчак Б. Д. 16
Сагайдачний П. К. 12
Свідерський М. О. 20
Свістель Ф. Т. 16
Семінський Л. 17
Сім'янович Я. 12
Сліпий Й. 5, 27-29
Солонинка В. Я. 19
Соневицький Л. М. 12
Соневицький М. К. 12
Сорочан О. П. 18
Спайзер Є. А. 8
Стахів П. П. 16
Сташевський Ю. 18
Стельмах Д.-Б. М. 18
Стецько Я. С. 5, 24-27
Стецюк Г. Й. 20
Твердохліб А. І. 14
Терлецький Л. Г. 14
Ткачук М. («Хитрун») 15
Трофим'як М. 12
Тютюник М. 19
Удін Є. Т. 5, 36-37
Форгель М. Я. 6, 55-57
Хібнер Ю. (Шварц Д.) 18
Хотовицький О. О. 9
Хроніцький А. 13
Цегельницький С. 17
Цегельський Р.-Й. Є. 19
Цетнер Ю. 9
Цурковський М.-Р. 18
Чайка М. І. 8
Чайковський М. А. 5, 22-24
Чернецький А. М. 11
Чопек А. І. 18
Шелеп І. В. 5, 44-45
Шенкірик Р. В. 13
Шкварок Ю. Г. 12
Шпорчук П. П. 6, 58-59
Ясінчук Л. П. 16

Показчик назв

Битва під м. Кременцем з кримськими ордами	9
Бій з частинами МДБ біля с. Чернихова Зборівського р-ну	14
Будівництво кам'яної церкви Різдва Христового	14
Будівництво фортеці Окопи — Гори Святої Трійці	11
Відкриття крайової етнографічної виставки	15
Вітальне звернення до Української Центральної Ради	11
Голодомор в Україні (1932—1933)	7, 81-83
Денисівський краєзнавчий музей	6, 59-61
м. Кременець	7, 83-87
Кременецький краєзнавчий музей	5, 33-36
Молодіжна обласна газета «Ровесник»	8
Монастирський тютюново-ферментаційний комбінат	20
Перша писемна згадка про містечко Козлів Козівського р-ну	19
Перша писемна згадка про м. Бучач	20
Перша писемна згадка про м. Тербовлю	20
Перша писемна згадка про с. Бодаки, Коханівка й Лози Збаразького р-ну	19
Перша писемна згадка про с. Васьківці та Круголець Шумського р-ну	8
Перша писемна згадка про с. Висічка Борщівського р-ну	11
Перша писемна згадка про с. Городниця й Сулківці Гусятинського р-ну	16
Перша писемна згадка про с. Давидівці та Свидова Чортківського р-ну	11
Перша писемна згадка про с. Мильне та Млинівці Зборівського р-ну	19
Перша писемна згадка про с. Рожанівка Заліщицького р-ну	11
Перша писемна згадка про с. Сороцьке та Янів Тербовлянського р-ну	16
Пласт на Тернопільщині	12
Про ікону Пресвятої Діви Марії	8
Розгром татарської орди біля с. Лопушного Кременецького р-ну	13
Створення УПА	6, 67-69
Струсівська заслужена самодіяльна капела бандуристів «Кобзар»	21
Укладення угоди між Австрією та Росією	17
Хоростківський державний дендрологічний парк	21
м. Чортків	7, 87-89

Зміст

Від упорядника	3
Знаменні та пам'ятні дати Тернопільщини на 2012 рік	5
Міста-ювіляри	7
Перелік дат, які не увійшли в основний список	8
125 років від дня народження Миколи Андрійовича Чайковського	22
100 років від дня народження Ярослава Семеновича Стецька	24
120 років від дня народження Йосифа Сліпого	27
125 років від дня народження Леся Степановича Курбаса	29
75 років із часу заснування Кременецького краєзнавчого музею	33
75 років від дня народження Євгена Тимофійовича Удіна	36
80 років від дня народження Георгія Михайловича Петрука-Попика	38
120 років від дня народження Арсена Васильовича Річинського	40
50 років від дня народження Івана Васильовича Шелепа	44
120 років від дня народження Мілени Іванівни Рудницької	45
60 років від дня народження Богдана Івановича Мельничука	47
125 років від дня народження Ганни Амвросіївни Крушельницької	52
60 років від дня народження Михайла Якубовича Форгеля	55
100 років від дня народження Богдана Івановича Блажкевича	57
70 років від дня народження Петра Павловича Шпорчука	58
45 років із часу заснування Денисівського краєзнавчого музею	59
140 років від дня народження Соломії Амвросіївни Крушельницької	61
140 років від дня народження Осипа Івановича Роздольського	65
70 років із часу створення Української повстанської армії (УПА)	67
130 років від дня народження Михайла Львовича Бойчука	70

125 років від дня народження Олександра Анастасійовича Неприцького-Грановського	73
140 років від дня народження Богдана Сильвестровича Лепкого	76
75 років від дня народження Марії Євгенівни Гонти.....	80
80-річчя Голодомору в Україні (1932—1933).....	81
Міста-ювіляри	83
785 років із часу заснування міста Кременця	83
490 років із часу заснування міста Чорткова (1522).....	87
Іменний покажчик	90
Покажчик назв	92
Зміст	93